

**A Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola
és a Bhaktivedanta
Kulturális és Tudományos Intézet Alapítvány
tudományos folyóirata**

A védikus oktatás elmélete és gyakorlata

**A Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola
és a Bhaktivedanta
Kulturális és Tudományos Intézet Alapítvány
tudományos folyóirata**

Budapest, 2017

A Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola és a
Bhaktivedanta Kulturális és Tudományos Intézet Alapítvány
tudományos folyóirata.

A szerkesztőség címe:
1039 Budapest, Attila u. 8.
Telefon: (1) 321-77-87, (30) 663-1411
Fax: (1) 413-1793
E-mail: info@bhf.hu

Felelős szerkesztő:
Mahārāṇī Devī Dāsī (Dr. Banyár Magdolna)

Szerkesztőbizottság:
Aṣṭa Sakhī Devī Dāsī (Dr. Szabó Csilla)
Gaura Kṛṣṇa Dāsa (Dr. Tóth-Soma László)
Kṛṣṇa-līlā Devī Dāsī (Dr. Danka Krisztina)
Rādhānātha Dāsa (Dr. Sonkoly Gábor)

E szám szerkesztője:
Mahārāṇī Devī Dāsī (Dr. Banyár Magdolna)

Munkatársak:
Kovács Krisztina
Kuszák Ágnes

Nyomdai előkészítés:
Gaurasundara Kṛpāmoya Dāsa (Rátkai Gergő)

A korábbi számok nyomtatott formában megvásárolhatók
a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola könyvtárában (1039 Budapest, Attila u. 8.),
és elolvashatók a folyóirat online változatában: www.tattva.hu

Budapest, 2017
ISSN 1418-4060

XX. évfolyam 1. szám – 2017. november

TARTALOM

Bevezető	7

TANULMÁNYOK

Gaura Kṛṣṇa Dāsa (Tóth-Soma László): A tudás átadásának elemei és elvei a védikus hagyományokban	11
Īśvara Kṛṣṇa Dāsa (Tasi István): Mitől válik guruvá egy tanár? A guru-koncepció jelenkori alkalmazása	17
Mahārāṇī Devī Dāsī (Banyár Magdolna): A tanítvány, aki tanulni akar.....	29
Halmi Zsuzsa: Az élő tudás: amit átadni kell és érdemes	41

MŰHELY

Karunā Sindhu Devī Dāsī (Nikodemus Katalin): Mikor nevezhető sikeresnek az oktatás?	51
Jeney Anna: A tudásátadás formái a Kṛṣṇa-hívő gyerekek mindennapjaiban	65

PÁRBESZÉD

Csádó Szilvia: A szabad akarat útvesztői Śrīla Prabhupāda és Szent Ágoston tanításai alapján	83

RECENZÍÓK

Gaurapada Dāsa (trans.): <i>Śrīmad-Bhāgavatam</i> : <i>A Symphony of Commentaries on the Tenth Canto</i> Mañjarī Devī Dāsī (Magyar Márta)	99
Śivarāma Swami: <i>Varṇāśrama-kódex. Első kötet. A varṇák</i> Puṣkariṇī Devī Dāsī (Markwarthné Lengyel Piroska)	103

Bevezető

Az oktatási rendszer az egyik fő témája a társadalmi vitáknak nemcsak Magyarországon, hanem világszerte. Az intézményrendszer szervezésének és finanszírozásának problémái mellett azonban mélyebb, az oktatás alapelveit érintő kérdések is felvethetőek – amelyek még lényegesebbek, megválaszolásuk pedig szerteágazó módon hat ki az oktatás összes területére.

Mit tekintünk az oktatás végső céljának az emberi társadalomban? Milyené kellene válniuk azoknak, akik a fontos, de nem mindig hálás tanári szerepre vállalkoznak? Mitől válik hatékonyá az oktatás folyamata, mi teszi motiválttá, érdeklődővé és fogékonyá a különböző életkorú diákokat? Milyennek kellene lennie egy ideális diáknak? Mely tárgyaknak milyen súlyt biztosítsunk a tantárgyi szerkezetben? Hogyan segítheti az iskolarendszer szervezési módja az oktatás sikerét?

A *TATTVA* jelen száma a tradicionális indiai oktatási rendszert mutatja be mind az elmélet, mind a gyakorlat szintjén, amelynek szellemében a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola oktatói is igye-

keznek a munkájukat végezni, ami a 21. században rengeteg kihívással jár. A 2016 december 2-án a Főiskola által rendezett XI. Létkérdés Konferencián, melynek címe: *Guruszerepben – Van tanulás példa nélkül?* volt, a Főiskola előadói arra vállalkoztak, hogy egyrészt bemutassák a hagyományos, a *guru* kiemelt szerepén alapuló védikus oktatás alapelveit; másrészt pedig hogy ismertessék, milyen módon és milyen eredménnyel igyekeznek mindezeket megvalósítani. A TANULMÁNYOK rovat e konferencia négy előadásának szerkesztett változatát adja közre: Gaura Kṛṣṇa Dāsa (Tóth-Soma László) összefoglalja a tudás átadásának védikus elveit és elemeit; Īśvara Kṛṣṇa Dāsa (Tasi István) a *guru*-konceptió jelenkori alkalmazását, Mahārāṇī Devī Dāsī (Banyár Magdolna) pedig az ideális tanítványt mutatja be, míg Halmai Zsuzsa azt az élő tudást, amit átadni kell és érdemes a hallgatónak.

A MŰHELY rovat két cikke is az oktatással foglalkozik, mégpedig a gyermekek képzésére szolgáló *gurukulával*, és mindkettő a szerzők szakdolgozatának rövidített változata. Karunā Sindhu Devī Dāsī (Nikodemus Katalin) a *vaiṣṇava* teológia nézőpontját a modern neveléstudományokkal és saját tanítói tapasztalatával ötvözve közelíti a védikus iskolához, Jeney Anna pedig a szociológia eszköztárát felvonultatva mutatja be működés közben a *gurukula* egy mai, nagyvárosi változatát.

A PÁRBESZÉD rovat szintén egy szakdolgozat rövidített változatát tartalmazza, amelyben Csadó Szilvia A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, a Kṛṣṇa-tudat Nemzetközi Közössége

(ISKCON) alapítójának és Szent Ágostonnak szabad akaratról szóló tanításait hasonlítja össze.

Végül a RECENZÍÓK rovatban két, a saját területén meghatározó fontosságú könysorozat első kötete kerül bemutatásra. Mañjarī Devī Dāsī (Magyar Márta) a legjelentősebb *gauḍīya-vaiṣṇava* szentírás, a *Śrīmad-Bhāgavatam* Tizedik Énekének kommentárjait közreadó, *Śrīmad-Bhāgavatam: A Symphony of*

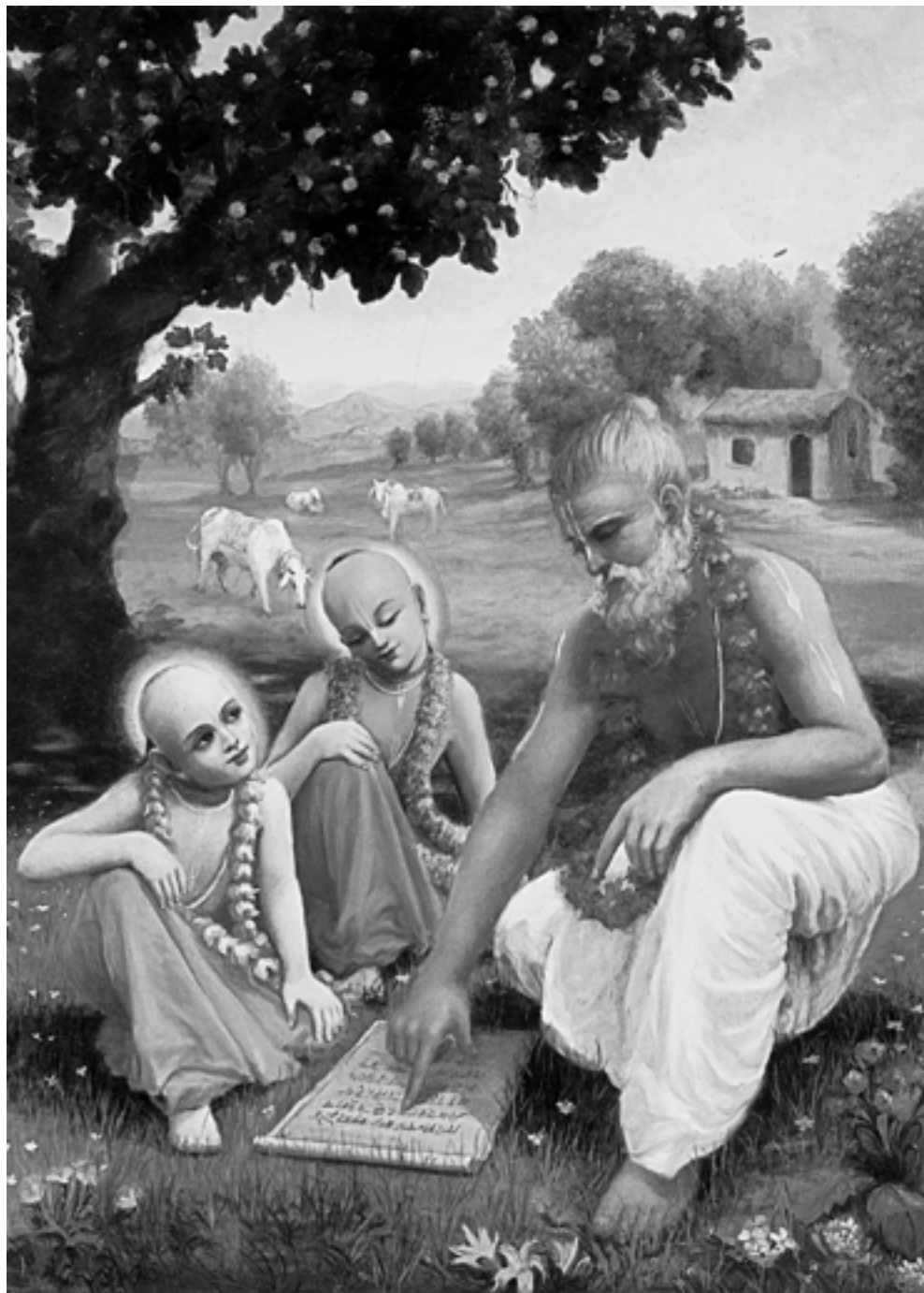
Commentaries on the Tenth Canto (Gaurapada Dāsa (trans.)) című művet, Puṣkariṇī Devī Dāsī (Markwarthné Lengyel Piroska) pedig Śivarāma Swami, a védikus társadalmi rendszer modernkori újraélesztéséről szóló *Varṇāśrama-kódexének* a *varṇákról* szóló bevezető kötetét ismerteti.

Reméljük, hogy minden kedves olvasónk talál magának hasznos és élvezetes olvasmányt e számunkban is!

A szerkesztő

TANULMÁNYOK

**A tudás átadásának elemei és
elvei a védikus hagyományok-
ban**

**Gaura Kṛṣṇa Dāsa
(Tóth-Soma László)**

Bevezetés

A 2016-os Létkérdés Konferencia célja volt egyrészt bemutatni az oktatás, illetve tanítás, vagyis a tudás teljes körű átadásának védikus módszerét, annak elemeit, mechanizmusát és eredményét, valamint azt, hogy a védikus oktatási modell alapelvei és azok gyakorlati alkalmazása hogyan adaptálhatók a modern nyugati társadalom körülményei között, példaként hozva a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola működését és az ottani tapasztalatokat.

A Főiskolát lelki intézményként Ő Isteni Kegyelme A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda (az ISKCON¹ alapító *ācāryája*²) elkötelezett tanítványai hozták létre és működtetik. Számukra a legfőbb érték az Isten, Kṛṣṇa iránti szeretet, s az emberi élet legfontosabb célját is ekként határozzák meg.³ E cél elérésének eszköze a

Legfelsőbb Úrnak végzett odaadó szolgálat (*bhakti*).⁴ A Bhaktivedanta Hittudományi Főiskolán tanított védikus tudományterületek oktatása is ezt a célt tartja szem előtt.

A védikus filozófia, a pszichológia, a jog, a szanszkrit nyelv, a jóga fizikai aspektusai, az *āyurveda*, az asztrológia, a védikus művészetek stb. tudományának elsajátítása tradicionálisan is, és így a Főiskolánkon is mind azt a célt szolgálják, hogy a hallgatókat egyre közelebb vigyék az önmegvalósítás tökéletességéhez, amely a fel szabaduláson túlmutatva nem más, mint a Kṛṣṇa iránti tiszta odaadás és szeretet felébredése.

E tanulmány témája a tudás átadásának folyamata a védikus hagyományok tükrében. Tekintettel arra, hogy univerzális témáról van szó, a tárgyalt fogalmak és folyamatok nagyrészt ismertek a modern oktatás berkeiből. A tudásátadás elemeiként említhetjük meg: 1.) a tanárt, 2.) a tanítványt, 3.) az átadandó tudást, 4.) a tudás átadásának aktuálisan megfelelő módszereit, beleértve annak folyamatát, és végül 5.) az oktatás célját. Bármelyik is hiányzik a képből a felsorolt öt elem közül, vagy sérül a funkciója, akkor a tudásátadás nem lesz a maga teljességében sikeres.

A tudásátadás elemei

1. A tanár

A tanár (*guru*) jelleme, személyisége, kvalitásai és természetesen a *dharmához* való

¹ International Society for Krishna Consciousness, azaz a Krisna-tudat Nemzetközi Közössége.

² Lelki vezető, aki a példájával tanít.

³ Mahārāṇī 2013. május.

⁴ *Śrīmad-Bhāgavatam* [továbbiakban: *Bhāg.*] 1.2.13, *Bhagavad-gītā* [továbbiakban: *Bhg.*] 8.28, 11.54.

viszonya meghatározzák, hogy milyen sikeresen tudja átadni a kívánt tananyagot a diákjainak. Ez határozza meg azt az attitűdbeli környezetet, amely az egész folyamat alapját képezi, és amely lehetővé teszi a tudás átadásának és elfogadásának is a sikerét. A *dharma* négy alapelve, amelyre az ember Istennel való kapcsolata is épül (a lemondás, a tisztaság, a kegyesség és az igazmondás),⁵ s amelyek az ember (a tanár és a diák) jellemét alkalmassá teszik a feladatuk végzésére. A lemondás (*tapas*) gyakorlása segíti a tanítás-tanulás közben felmerülő akadályok tolerálását, a külső-belső tisztaság (*śauca*) nyugodt elmét és jó emlékezőképességet biztosít, a kegyesség (*dayā*) elvének követése a tanár és diák egymással való viszonyát támogatja a tisztelet és az alázat hangulatának elősegítésével, és végül az igazsághoz való hűség (*satya*) a bizalom felépítéséhez elengedhetetlen.

Ahogy a fentiekből is kitűnik, a tanítás sohasem csupán információátadást jelent. A tudáshoz, hogy annak átadása a célját beteljesítse, megfelelő szellemiségnek is társulnia kell. Ezt a szellemiséget a tanárnak nemcsak a szavaival, hanem az életével is képviselnie kell, hiszen csak azt tudja átadni tanítványának, amivel ő is rendelkezik. Így, ha jó szakembereket akar képezni, akkor saját magának is jó szakembernek kell lennie, ha pedig jó embereket szeretne nevelni a tanítványaiból, akkor saját magának is ilyenné kell válnia. Amennyiben ez nem valósul meg, akkor az oktatás célja nem, vagy csak külső segítségével tud megvalósulni.

Felmerülhet a kérdés, hogy ki lehet tanár, illetve *guru*? Milyen feltételeknek kell megfelelnie annak, aki mások oktatására, tanítására vállalkozik, ekképpen szolgálva a társadalmat? A védikus hagyományok elvárása szerint a minimális követelmény egy tanárral szemben az, hogy a tudományterületének ismerete mellett meg kell tanulnia eltűnni, illetve szabályozni: 1.) a felesleges beszédre való késztetését, 2.) az elméjének kedvezőtlen állapotait, 3.) a dühre való hajlamát, 4.) a nyelvének, 5.) a gyomrának és 6.) a nemi szerveinek az ösztönzéseit. Úgy tartják, hogy az ilyen ember alkalmas arra, hogy tanítványokat fogadjon el.⁶

Ha egy tanár már az élet végső céljára is oktatja a tanítványait, tehát lelki képzést is ad, akkor további feltételeknek is meg kell felelnie. Ismernie kell valamennyi védikus szentírás jelentését, képesnek kell lennie arra, hogy megmagyarázza a *Védák* célját (Istent), be kell tartania annak szabályait és előírásait, valamint ugyanilyen viselkedésre kell oktatnia tanítványait is.⁷

Bár ez egy kicsit szigorúnak tűnhet, mégis tradicionálisan úgy tartják, hogy „*Aki nem tudja felszabadítani a gondjaira bízott élőlényeket, akik az ismétlődő születés és halál útját járják, az soha ne legyen tanítómester, apa, férj, anya vagy imádandó félisten.*”⁸

2. A diák

Természetesen, ahogy a tanárral, úgy a tanítványokkal (*śiṣya*) szemben is van-

⁵ *Bhāg.* 1.16.25, 1.17.24.

⁶ *A tanítások nektárja*: 1.

⁷ *Vāyu-purāṇa*, idézi: *Caitanya-caritāmṛta* [továbbiakban: Cc.] Ādi-līlā.1.46 magyarázat.

⁸ *Bhāg.* 5.5.18.

nak elvárások. Egy diáknak vágynia kell az adott tudományterület (esetleg az Abszolút Igazság) megismerésére. Legyen hajlandó a tudásban való fejlődésért áldozatot hozni, tegyen fel kérdéseket a *gurunak* és szolgálja őt,⁹ miközben követi a *Védák* szabályozó elveit (a *dharmát* és esetleg a *para-dharmát*).¹⁰ Mindezeken túl mentesnek kell lennie a hamis tekin-télyérzettől, soha ne gondolja magát a cselekvőnek, legyen mindig aktív, soha-se legyen lusta, ne viselkedjen birtokos-ként, mert ez erősíti benne az egoizmust, ápoljon szeretetteljes kapcsolatot a tanárával, ugyanakkor viselkedjen vele mindig tisztelettel. Sohasem szabad feladnia a tanulás folyamatát, sőt, mindig vágynia kell a megértésben való fejlődésre. Nem szabad senkire sem irigynek lennie, s óvakodnia kell a haszontalan beszélgetésektől.

A tanítványok számára, azért, hogy a megszerzett tudás (*jñāna*) alkalmazhatóvá (*vijñāna*) és értékrendet formáló elemmé váljon, a *śravaṇa* – *manana* – *nididhyāsana* hármas folyamatának követését javasolják.¹¹ A *śravaṇa*, azaz hallás folyamata az, amikor a tanítvány hallja, olvassa, vagy bármely érzékszervével felfogja, érzi az információt, a tudást. A *manana* gyakorlata az, amikor elgondolkozik, elmélkedik a tanultakról, próbálja megérteni az elsajátított tudás minden egyes részletét. Megfelelő motiváltság esetén ez elvezet a következő szintre, a gyakorlati megvalósítás szintjére, melyet *nididhyāsának*, vagyis a tudásban való

megszilárdulásnak hívnak. Ezen a szinten áll be változás az ember értékrendjében és viselkedésében.¹²

3. A tudás

Az átadandó tudással (*jñāna*) kapcsolatban a védikus irodalom az ismereteknek két fajtáját különbözteti meg. Az első az ún. magasabb rendű tudás (*parā-vidyā*), a második pedig az ún. alacsonyabb rendű tudás (*aparā-vidyā*).¹³ A magasabb rendű tudás az, amely az Abszolútumról, Istenről szól. Ezt a természetete miatt transzcendentális (lelki, anyagon túli) tudásnak is nevezzük, mely tematikailag Istent, az élőlényt (a lelket), és kettejük kapcsolatát, valamint Isten elérésének módszereit foglalja magába.

Az *aparā-vidyā*, vagyis az alacsonyabb rendű tudás erről a teremtett anyagi világról, annak legváltozatosabb aspektusairól szól. E tudományterületek közé tartoznak például: 1.) a hangtan, 2.) a nyelvtan, 3.) a versmérték, 4.) az etimológia, 5.) az idő tudománya (benne a matematika, a csillagászat, az asztrológia, a fiziognómia, az ómenek és a kérdések tudományterületei), 6.) a rítusok, 7.) a filozófia, 8.) a történelem, 9.) a művészetek, 10.) a törvények, 11.) a politikatudomány, 12.) a logika tudományterületei¹⁴, valamint a modern tudomány különböző tudományterületei is, ha a felsőbbrendű lelki tudás (*parā-vidyā*) megértését szolgálják.

⁹ Bhg. 4.34.

¹⁰ A *para-dharma* az Úr szolgálatát jelenti.

¹¹ Singh 2004: 18; Sharma 2002: 408.

¹² Bhaktividyā Pūrṇa Swami 2003: 8. fejezet.

¹³ *Mundaka-upaniṣad* 1.1.4–5, idézi: Cc. Madhya-līlā 19.17 magyarázata.

¹⁴ Tóth-Soma 2009: 21–45; *Chāndogya-upaniṣad* 7.1.2–4. (Tenigl-Takács 1998: 256–257.)

4. A módszer

A tudás átadásának aktuálisan megfelelő módszereit és folyamatát tekintve elmondhatjuk, hogy a védikus hagyományok az ún. integrált oktatás módszerét követik, amelynek lényege, hogy az anyagi tudományok (*aparā-vidyā*) átadásának is a magasabb rendű lelki tudás (*parā-vidyā*) fényében, annak megértése céljából kell történnie. Ha nem így történik, akkor az *aparā-vidyā* *avidyāvā*, vagyis tudatlansággá alakul.¹⁵ A védikus oktatási rendszerben a tudás átadásakor mindig a *sambandha-abhidheya-prayojana* elvet követik.¹⁶ Ennek során 1.) mindig tisztázzák az alapfogalmakat, az adott tudomány elsajátításához, illetve megértéséhez szükséges alapvető ismereteket, valamint a befogadó, vagyis a diák kapcsolatát a tudás tárgyával és céljával (*sambandha*), 2.) ismertetik a cél elérésének módszerét (*abhidheya*), 3.) miközben világosan meghatározzák és definiálják az adott tantárgy oktatásának célját (*prayojana*). A tudás átadásának e hármas tagolása biztosítja a legkötelesebb minőségű tanítási-tanulási folyamatot és az átadott tudás alkalmazására való lehető legjobb képességet.

A tudás átadásának módszertani kérdésénél lehet említeni e folyamat technikai körülményeit, többek között az intézmény szükségességét, vagy esetleg annak mellőzhetőségét. Az oktatás hatékonysága nagyban függ attól, hogy a tanár és a diák között mennyire tud kialakulni személyes kapcsolat, s hogy milyen mér-

tékű a diák utánkövetése a tanulmányai során, illetve azok végeztével. A tanítás folyamatához már a legrégebbi koroktól hozzákapszolóódik az iskola mint intézmény, mint az oktatás minőségi és mennyiségi hatékonyságát növelő eszköze. A nyugati intézményektől eltérően a védikus rendszerű, ún. *gurukulákban* a tanár együtt élt a tanítványaival, s az oktatás, a tanítás és a diákok személyiségfejlesztése a tanórákon kívül is, tulajdonképpen egész nap zajlott a hétköznapi tevékenységek végzése közben. Ez a fajta oktatás a modern korban csak nagyon ritkán valósulhat meg, s a nyugati világban még hagyományai sincsenek.

5. A oktatás célja

Mindannak, amit eddig leírtunk, tulajdonképpen az oktatás céljaival kapcsolatban van jelentősége. A tudás átadásának mindig van egy vagy több egészen konkrét célja. A védikus hagyományokban, ahogy említettem, a tudás lelki és anyagi célja nem vált ketté. A *parā-vidyā* és az *aparā-vidyā* átadása és akkumulálása együtt, kéz a kézben zajlott.

A lelki cél az Úrnak, mint minden tudás forrásának és az emberi élet végső céljának az elérése és szolgálata, mely az önmegvalósítás tökéletessége.¹⁷ E transzcendentális cél szem előtt tartása a tanítás és tanulás folyamatában is segíti: 1.) a tudományterület iránti tisztelet kialakulását, 2.) szorgalmat eredményezhet és 3.) metafizikailag indokolja a *dharma*, vagyis az erkölcsös élet útjának követését.

¹⁵ Pani 1987.

¹⁶ *Bhāg.* 10.8.45. magyarázat; *Cc.* Ādi-līlā 7.106. magyarázat.

¹⁷ *Bhg.* 13.18.; *Bhāg.* 1.2.28–29, 2.5.16.

Anyagi célként (mint másodlagos eredmény) egy tudományterület megismerése eredetileg a lelki cél elérését szolgálta, még akkor is, ha az anyagi eredmény materiális szempontból közvetlenebb, és szükségesebbnek is tűnhetett. A jó szakemberek, jó állampolgárok képzése, a társadalomban megfelelően szerepet vállaló emberek nevelése, a megélhetés biztosítása mind fontos szempontok lehetnek, ugyanakkor a védikus hagyományok szerint a tudás átadásának legmagasabb szinten az önmegvalósítás sikerét, vagyis az Abszolút Igazság (Isten) megismerését kell szolgálnia. Az államnak, a társadalomnak és az oktatási rendszernek is ezzel a vággal és céllal kell oktatnia, bármilyen tudományról legyen is szó. Az egyénnek pedig kötelessége ugyanebben a szellemben használnia az elsajátítottakat, legyen az a leghétköznapi ismeret. Úgy tartják, hogy az ilyen szellemiséggel fenntartott tudásátadás mellett, hogy az önmegvalósítást szolgálja, az egyén és a társadalom szintjén is kiegyensúlyozott-ságot és boldogságot eredményez.

Záró gondolatok

A mai modern társadalomban a végső lelki cél és az Úr szolgálata kikerült a tanítás-tanulás folyamatából, így az öncélúvá, egyéni és társadalmi szinten is egoisztikussá vált. Ennek közvetlen eredménye az lett, hogy ezzel együtt az egész folyamat alapjául szolgáló *dharma*-követés is kihalt a modern oktatási rendszerből. A *dharma* alapelveit egy anyagelvű, egoisztikus, s az érzékek elégedettségére való törekvésen alapuló társadalomban istentudatra való

törekvés nélkül senki sem akarja követni, s ha nincs *dharma*, nincs tökéletes tudás-átadás és tanulás sem, s végül a társadalom természetes rendje is felborul. Miért is?

Azért, mert ebben a helyzetben a tanár jelleménél fogva nem tud követendő példa lenni a diákjai számára. Egy önzetlen áldozathozatalra képtelen, tisztátalan szokásokkal és ugyanilyen motivációval rendelkező, agresszivitásra hajlamos, nem szavahihető tanár igazából nem tud inspirálni az általa képviselt tudomány el-sajátítására.

Egy ugyanilyen tulajdonságokkal rendelkező diák pedig amellett, hogy elméje alkalmatlan lesz komolyabb figyelemre, illetve koncentrációra, nem tud megfelelő partnerré válni a tudásátadás és -elsajátítás folyamatában. Így a diák képtelen lesz megfelelő minőségű tanulásra és annak alkalmazására is.

Felhasznált irodalom

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:

A Bhagavad-gītā úgy, ahogy van. The Bhaktivedanta Book Trust, 2014.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:

A tanítások nektárja. The Bhaktivedanta Book Trust, 2015.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:

Śrī Caitanya-caritāmṛta. The Bhaktivedanta Book Trust, 1996.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:

Śrī Īsopaniṣad. The Bhaktivedanta Book Trust, 2002.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:

Śrīmad-Bhāgavatam (Első Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, 1993.

- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** *Śrīmad-Bhāgavatam* (Második Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, 1992.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** *Śrīmad-Bhāgavatam* (Ötödik Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, 1994.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** *Śrīmad-Bhāgavatam*, (Tizedik Ének, 1. kötet). The Bhaktivedanta Book Trust, 1995.
- Bhaktividyā Pūrṇa Swami, A. V.:** *Daiva-varnāśrama*. Lál Kiadó, Somogyvámos, 2003.
- Sharma, B. N. Krishnamurti:** *Philosophy of Sri Madhvacarya*. Motilal Banarsidass, Delhi, 2002.
- Mahārāṇī Devī Dāsī:** *A Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola oktatási rendszere*. Előadás az ISKCON Európai Oktatási Konferenciáján. Radhadesh, Belgium, 2013. május.
- Monier-Williams, Monier:** *A Sanskrit-English Dictionary*. Searchable Digital Facsimile Edition. Motilal Banarsidass, Delhi, 1997.
- Pani, R.N.:** *Integral Education: Thought and Practical*. APH Publishing, 1987.
- Singh, Sohan:** *The Seeker's Path*. Orient Blackswan, New Delhi, 2004.
- Tenigl-Takács László:** *Upanisadok*. Ursus Kft., 1998.
- Tóth-Soma László:** *Bevezetés a védikus irodalomba*. Oktatási segédanyag. Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola, 2009.
- Tóth-Soma László:** *Személyiségfejlesztés felsőfokon*. Lál Kiadó, Somogyvámos, 2006.

**Mitől válik guruvá egy tanár?
A guru-koncepció jelenkori alkalmazása**

**Īśvara Kṛṣṇa Dāsa
(Tasi István)**

Tiszteletteltjes hódolatomat ajánlom a lelki tanítómesteremnek, Őszentsége Śivarāma Swaminak, aki a tudás balzsamával felnyitotta a tudatlanságtól elvakult szememet.

Napjainkban a közkeletűvé vált *guru* szó alatt jobbra csak valamely szakma vagy tevékenység szakértőjét értjük, ám hagyományosan jóval többet jelentett ennél. Mit is takart eredetileg ez a kifejezés? Ki lehetett és lehet *guru* az indiai tradíció szerint? Mennyiben több egy *guru*, mint egy tanár? Hogyan alkalmazhatjuk a modern oktatás során a *guru*-koncepciót?

Hadd kezdjem a téma bemutatását egy rövid, hétköznapi, ám illusztratív történettel, amely Indiában esett meg.¹ Egy taxisoőr az utasát szállította, amikor egyszer csak hirtelen lelassított, majd megállt az út szélén. A sofőr kiszállt, és miközben egy kerékpáros haladt el a szembejövő sávban, fejével az utat megérintve tisztelet-

tel leborult a biciklis irányában. Amikor visszaszállt az autóba, nyugati utasa meglepetten kérdezte tőle: „Mi történt?” A taxis indiai akcentusával, angolul válaszolt: „*He is my driver guru*”. Vagyis a szembejövő biciklis volt az, akitől annak idején megtanult autót vezetni, ő volt az oktatója. Így minden egyes alkalommal, amikor meglátja, tisztelete és hálája kifejezése-képpen leborul előtte.

Ez az anekdota arra világít rá, hogy az indiai kultúrában mind a mai napig jellemző a tanítók – akár hétköznapi szakmák tanítóinak – megkülönböztetett tisztelete. Történetileg szemlélve India kultúrája évezredekken keresztül kifejezetten megőrző jellegű volt, ennek köszönhető, hogy hosszú időn át (és ebben talán csak a kínai kultúra vetekszik vele) nagyon hasonló formában örökítődött tovább. Bár a mogul, iszlám hódítások, majd az angol gyarmatosítás és az amerikanizáció erőteljesen átformálta India képét, mindezek előtt a belátható – és a védikus szentírások szerint a nem belátható – ősi történelem során India vallásai és szokásrendszere az évezredek során szinte változatlanul adódott át generációról generációra. Ez különösen elgondolkodtató, ha arra gondolunk, hogy napjainkban csupán néhány évtized vagy akár néhány év alatt mennyit változik a minket körülvevő világ. Minek volt köszönhető az indiai hagyomány nagyfokú stabilitása? Egyrészt annak, hogy egy, jóformán az emberi élet minden területét szabályozó, hatalmas terjedelmű irodalmon, a védikus írásokon alapult, amit az indiaiak kinyilatkoztatott, így követésre érdemes útmutatásnak tekintettek.

¹ Kollégám, Gaura Kṛṣṇa Dāsa indiai élményének elbeszélése alapján.

A védikus irodalom egy része világi jellegű tudást hordoz, míg más részei a transzcendenssel, az élet végső értelmével foglalkoznak. Mindkét területre igaz, hogy a tanítások különböző tanítói-tanítványi láncolatokon keresztül öröklődtek tovább az idők során. Az a hagyomány például, amelyet a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola képvisel, a Brahmával kezdődő, majd jóval később a kiemelkedő tanítón, Madhvācāryán keresztül folytatódó, Bengálban elterjedt *vaiṣṇava* (Kṛṣṇa-hívő) tanítványi láncolat. Az ilyen tanítói hagyomány lényege, hogy a *guruk*, a tanítók változtatás nélkül adják tovább mindazt a tudást, amelyet a saját *guruiktól* és a védikus írásokból elsajátítottak. Ez és az ehhez hasonló tanítványi láncolatok biztosították a védikus tudás változatlan átadását, valamint az e tudáson alapuló kultúra hosszú időn át tartó érintetlenségét.

E folyamat kulcsszereplői a *guruk*, a kultúráközvetítő tanítók. Vagyis eredendően a *guruk* nem csupán egy partikuláris téma vagy foglalkozás kiemelkedő szakemberei (ahogyan ma használják gyakran a kifejezést a köznyelvben), hanem egy kulturális hagyomány teljességének megtestesülései, példaértékű képviselői. Egy tanárnak és az általa átadott tudás hitelességének zálogát pedig az adta a védikus rendszerben, hogy a *guru*, a megbízható tanító maga is egy hűséges tanítvány volt. Nem új gondolatokat talált ki, hanem lényegi változtatás nélkül, saját egyéniségén átszűrve adta tovább mindazt, amit megtanult a védikus irodalomból és a saját tanítóitól. Továbbá egy *guru* nemcsak elismétli, amit hallott, hanem – mivel e

tudás számos részlete rendkívül praktikus és hétköznapi, és a személyiségjegyeket is érinti – a saját életébe is átülteti annak gyakorlatát. Ez a megélés rendkívül fontos szempont a védikus pedagógus koncepciójának megértéséhez. Erről árulkodik az is, hogy a tanítványi láncolatok kiemelkedő, az átlagosnál nagyobb hatású tanítóit hangsúlyozottan az *ācārya* kifejezéssel illetik, amit így fordíthatunk: „aki példamutatással tanít”.² A hagyomány-hű *vaiṣṇava* (és más hindu) irányzatokban ma is ezek egy hiteles tanító kritériumai.

Többféle kategóriát különíthetünk el a tanítók, *guruk* csoportján belül. A *vaiṣṇava* hagyomány megkülönböztet *dīkṣā*- és *śikṣā-gurut*. A *dīkṣā* avatást jelent, a *dīkṣā-guru* pedig az az ember, aki a tanítvány kérésére annak egész élete hosszára felelősséget vállal a lelki fejlődésért. Ahogy egykor a katolikus egyházban úgy tartották, hogy *extra ecclesiam nulla salus*, vagyis, „az Egyházon kívül nincs üdvösség”, a védikus hagyomány szerint senki nem térhet vissza eredeti, örök helyzetébe, Isten társaságába anélkül, hogy egy hiteles *guru* felavatná. *Sampradāya-vihīnā ye mantrās te niṣphalā matāḥ*: ha valaki nem kapcsolódik egy eredendően elfogadott, tradicionális tanítványi láncolat hiteles képviselőjéhez, akkor mantrájának vagy akár még úgynevezett beavatásának sincs semmi haszna.³ *Dīkṣā-guruja*, vagyis avató lelki tanítómestere elviekben egyetlen egy lehet valakinek egész életé-

² Az *ācār* szóból képezve, melynek jelentése: tesz, bemutat, gyakorol.

³ *Padma-purāṇa*, idézi: *Śrīmad-Bhāgavatam* [továbbiakban: *Bhāg.*] 6.3.20–21 magyarázat.

ben, míg *śikṣā-guruja*, vagyis oktató tanítója számtalan. A *śikṣā-guruk* ugyanis támogató segítséget nyújtanak a tanítvány fejlődéséhez, például valamely szűkebb tudásterületen részesítik tanításban, vagy életvezetési tanácsokkal szolgálnak a számára. A *śikṣā-guruk* között különbséget tehetünk azon az alapon, hogy a lelki tudás növelése és a lelki fejlődés terén nyújtanak segítséget egy törekvő tanítványnak, vagy pedig valamilyen világi tudás, illetve szakma elsajátításához segítik hozzá. Ez utóbbi értelemben tekinthető *gurunak* a bevezetésben említett „*driver-guru*” is, aki autóvezetési ismereteinek segítő szándékú továbbadása miatt szintén tiszteletet érdemel.

A spirituális, vallási szerepű *guru* a hagyományos szemlélet szerint az, „*aki a śāstra* [a kinyilatkoztatott szentírások] *alapján lelki tanításokat ad át másoknak*”.⁴ Vagyis nem saját tanításokat talál ki, hanem csupán hűségesen továbbadja mindazt, amit a *śāstrából* (a védikus írásokból) elsajátított, és aminek fényében saját maga is él. Az ilyen hagyományos értelemben vett *guru* olyan lelki tanító, aki önzetlenül segít másoknak az öntökéletesítésben és abban, hogy ők is képessé váljanak elérni az élet célját, vissza tudjanak térni Istenhez.

A guruk öt alapszabálya

A továbbiakban öt pontban szeretném összegezni a *guru* jellemzőit. Természetesen a védikus írásokban a hiteles tanító jóval több tulajdonsága is megfogalmazódik. Így ez a felsorolás állhatna több tételből is,

⁴ Śivarāma Swami 2000: 28.

az áttekinthetőség kedvéért koncentrálok most csupán erre az – általam lényegesnek ítélt – öt tulajdonságra. Arra is ki fogok térni, hogyan értelmezhetjük és alkalmazhatjuk ezeket napjainkban, és hogy mit profitálhat mindezek ismeretéből például a pedagógusközösség. Ugyanis ezek az elvek a védikus megközelítés szerint nemcsak a lelki tanítók számára fontosak, hanem a hatékony oktatásnak minden időben és kultúrában alapvető fontosságú pillérei. Az alapelvek felsorolásánál támaszkodom egyrészt a közismert *Bhagavad-gītā*⁵ tanításaira, továbbá a jógaírodalom egyik alapművére, Patañjali *Yoga-sūtra*⁶ című írására, valamint a *Manu-saṁhitā*ra,⁷ a védikus kinyilatkoztatás részének tekintett ősi törvénykönyvre. Mindhárom mű tartalmaz utalásokat, leírásokat a tanárok, *guruk* elvárt tudására, képességeire, jellemére és viselkedésére vonatkozóan. Lássuk tehát öt alapszabályba sűrítve, milyenek kell lennie egy *gurunak*!

1. Uralkodjon az érzékei és az érzelmei felett!

Ez az első alapelv, amelynek eleget kell tennie annak, aki mások tanítására vállalkozik, különösen spirituális témákban. Egy ismert védikus hasonlat szerint a test olyan, mint egy lovas kocsi, az öt érzékszervünk (szem, fül, nyelv, orr, bőr) pedig olyan, mint az e kocsit húzó öt ló.⁸ Az élőlény, az örök lélek a kocsi utasa. A bakon az intelligencia ül mint hajtó, az elmét

⁵ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 2006.

⁶ Gaura Kṛṣṇa 2015.

⁷ Mahārāṇī 2017.

⁸ *Bhāg.* 4.26.1–3 magyarázat.

pedig a lovakat irányító gyeplő képviseli. Kétféle alaphelyzet adódhat. Az egyik, amikor az utas, az örök élőlény nem ura a helyzetnek. Ilyenkor az intelligencia nem kap útmutatást, hogy merrefelé vezessen, ezért lazán tartja a gyeplőt, vagyis nem képes az elmét kézben tartani. Az érzékek pedig – az öt ló – önkényesen és vadul haladnak az általuk választott irányba, attól függően, hogy éppen milyen impulzusokat kaptak, merre vonzzák őket a rájuk ható ingerek. Nem lehet pontosan tudni, hol fog kikötni az ilyen módon rángatott kocsi, könnyen lehet, hogy egy szakadék mélyén. Ilyen az élet célját nem ismerő, érzékei felett uralkodni képtelen ember helyzete. Ideális esetben viszont az utas tudja, hogy merre szeretne haladni, és ennek megfelelően utasítja az intelligenciáját. A hajtást végző intelligencia szorosan tartja a gyeplőket, és a célnak megfelelő irányba fordítja az érzékeket. Nem engedi, hogy azok önfejlően, eltérő irányokba vágtassanak. A megfelelően irányított kocsi az élet transzcendens célját ismerő és ennek érdekében cselekvő, érzékeit szabályozó ember mintaképe.

Egy *gurunak* különösképpen az érzékei mesterének kell lennie, állandó önfegyelmet tanúsítva.⁹ Mit jelent ez a gyakorlati életben? A *vaiṣṇava* hagyomány alapján Śrīla Prabhupāda négy területet jelölt meg, ahol egy lelki tanítónak egyértelműen képesnek kell lennie az érzékei kontrollálására. (1) Az első az önmérgezésről való mentesség, beleértve ebbe az alko-

holt, a kábítószereket, a cigarettát, a koffeines vagy más izgatószeret tartalmazó italokat. (2) Ha családi állapotát tekintve a *guru* egyedülálló, akkor teljesen tartózkodnia kell a másik nemmel való fizikai érintkezéstől, ha pedig házas, akkor házastársi hűségben kell élnie, a nemi érintkezést csupán a gyermeknemzésre korlátozva. (3) Tartózkodnia kell a szerencsejátékoktól és a pénzügyi spekulációktól. (4) A minimális ártás (*ahimsā*) elvét az étkezésében is érvényesíteni kell azáltal, hogy csak vegetáriánus alapanyagokból készült ételeket fogyaszt.¹⁰ Śrīla Prabhupāda, a Krisna-tudat Nemzetközi Közösségének (ISKCON) alapító *ācāryája* minden avatott tanítványától elvárta, hogy betartsa ezeket az alapelveket, amelyek az ISKCON-on belül „négy szabály”-ként közismertek. Érthető, hogy ha a törekvő tanítványoktól elvárt, hogy kövessék ezen erkölcsi elveket, akkor az őket vezető *gurunak* különösen kiemelkedőnek és feddhetetlennek kell lennie ezeken a területeken. Az etikai életmód-szabályozás célja a *karma*-mentes élet, a követőt Isten felé vezető *guru* irányában pedig alapkövetelmény, hogy ne csak szavaival, hanem saját példájával is bátorítsa a tanítványait erre a tiszta, a tökéletesség eléréséhez szükséges életvezetésre.¹¹

Hadd illusztráljam egy modernkori anekdotával, milyen módon élnek még

⁹ Egyes magasrendű szenteket a *vaiṣṇava* hagyományban a *gosvāmī* címmel illetnek, amelynek szó szerinti jelentése „az érzékek ura”.

¹⁰ A *vaiṣṇava* tradíció hű követői a hús és a halfélék elhagyása mellett gombát és hagymát sem esznek, a tudatállapotra gyakorolt kedvezőtlen befolyásuk miatt. A zöldségek, gyümölcsök, gabonafélék és olajos magvak mellett ugyanakkor a tej és a tejtermékek megengedettek és javasoltak.

¹¹ A jóga-hagyományokon belül e négy szabályt is lefedő követelményekkel találkozunk a *yama* és *niyama* (elvárások és tiltások) formájában.

a mai indiai kultúrában is a tanárok (és általában a vallásos értelmiségi réteg, a *brāhmaṇák*) irányában a magas etikai követelmények.¹² Egy nagy indiai egyetemen, az egyik tanszék faliújságján szerepelt egy hirdetés: matematikatanárt kerestek. A papíron fel voltak sorolva mindazon kritériumok, amelyeknek meg kellett felelnie a jelentkezőnek. „Legyen büntetlen előéletű; mentes a káros szenvedélyektől; rendezett családi háttérrel rendelkezzen, ne legyen elvált; aktívan gyakorolja a vallását; kulturáltan beszéljen [...]” és a sor végén szerepelt: „rendelkezzen matematikai végzettséggel”. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a matematikai képzettség nem volt fontos, de a felsorolás utal arra, hogy a hagyományos szemlélet szerint a tanári és emberi kvalitások így együtt, csokorban igazán szépek. A pedagógus akkor tudja leghatékonyabban végezni a munkáját, ha széles körű integritással rendelkezik.

2. Járjon elől jó példával!

A *guruk* viselkedésére vonatkozó második alapszabály (amely az elsővel is érintkezik), a *Guru szerepben* című konferenciánk központi elve. A *Bhagavad-gītā* egyik szép tanítása ezt mondja: „Bármit tegyen egy nagy egyéniség, a közönséges emberek a nyomdokába lépnek, és bármilyen irányadó mértéket is szabjon meg saját példájával, az egész világ követi őt.”¹³ Minden korban, minden társadalomban vannak nagyobb figyelmet vonzó, kiemelkedő sze-

mélyiségek, közszereplők. Ilyenek például ma a politikusok, híres színészek és zenészek, de a tanárok is az átlagosnál nagyobb ismertséget élveznek, legalábbis a saját iskolájuk (diákjaik és azok családtagjai) környezetében; kitüntetett szereplői a társadalomnak. Mások figyelemmel kísérik az életüket, ezért a szavaik, jellemük és viselkedésük sokakra hatást gyakorol. Akár tudomást veszünk erről, akár nem, ez együtt jár a mindenkori pedagógusi munkakörrel: akarva-akaratlanul viselkedésmintákat, értékrendet sugallnak, és ezzel példaként szolgálnak mások számára. Mondhatjuk, köztudott, hogy a tanár példakép, vagy legalábbis annak kellene lennie. Ám a mai iskolakultúrában nem mindig alkalmazzák ezt az elvet következetesen. Ehhez hasonlóan a szülők is tudják, hogy a megnyilvánulásaik nagy hatással vannak a gyerekeikre, általában mégsem gondolják át minden megszólalásuk előtt, szeretnék-e, hogy a gyerekük hozzájuk hasonló módon beszéljen, gondolkodjon és cselekedjen. A követés és példamutatás elve a *vaiṣṇava* hagyományon belül központi szervezőelv – nem csupán egy mindenki által tudott, de kevesek által követett hétköznapi bölcsesség. Ezért a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskolán arra törekszünk, hogy a tanári kar tagjai ne csupán a szakterületükön legyenek jártasak, hanem megfeleljenek a *vaiṣṇava* tanítókra vonatkozó alapvető erkölcsi elvárásoknak is: aktívan végezzék az önfejlesztés *vaiṣṇava* gyakorlatait, látogassák a templomi szertartásokat és napi rendszerességgel végezzenek mantrameditációt. Meggyőződésünk, hogy

¹² A megtörtént esetet Gaura Kṛṣṇa Dāsa szóbeli közlése alapján ismertetem.

¹³ *Bhagavad-gītā* [továbbiakban: *Bhg.*] 3.21.

egy tanár akarva-akaratlanul is példakép, és legalább akkora hatása lesz annak, ahogyan él és viselkedik, mint annak, amit mond. A diákok ugyanis nemcsak arra figyelnek, amit a tanártól hallanak, hanem figyelemmel kísérik őt mint embert is, és hatással van rájuk a személyisége, értékrendje, illetve mindaz, amit a magánéletéről tudnak.

Ezért szólítja fel a védikus irodalom különösképpen a tanítókat arra, hogy kerüljék a rosszat és kövessék a jót. A tanítóknak, legfőképpen pedig a spirituális tudást átadó *guruknak* az élet célja felé kell vezetniük a rájuk bízottakat, és ehhez elengedhetetlenül szükségük van a feddhetetlen viselkedésre: „*Aki nem tudja felszabadítani a gondjaira bízott élőlényeket, akik az ismétlődő születés és halál útját járják, az soha ne legyen tanítómester, apa, férj, anya vagy imádandó félisten.*”¹⁴ A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda e versszakhoz fűzött magyarázata szerint: „*Az apának, a lelki tanítómesternek vagy a férjnek először alkalmasnak kell lennie arra, hogy megszabadítsa védenceit az ismétlődő születéstől és haláltól. Ha erre nem képes, akkor törvénytelen tetteiért a szégyen óceánjának mélyére kerül.*”

A védikus irodalom nemcsak a *guruk*, hanem az igazán civilizált emberi lények felé is magas erkölcsi követelményeket támaszt. Ezen emberi erények elsajátítása pedig hangsúlyozottan feladata azoknak, akik pedagógusi szerepben jelennek meg mások előtt. Ez nem csupán azt jelenti, hogy az osztályfőnök, aki a cigaretta- és ártalmairól tart órát, ne menjen ki

a szünetben cigizni az udvarra. Hanem rendelkeznie kell egy emelkedett lélek számos tulajdonságával. Az ideális emberi tulajdonságok felsorolásával találkozhatunk például a *Bhagavad-gītā*-ban:

„*Az Istenség Legfelsőbb Személyisége így szólt: Félelemnélküliség, a lét megtisztítása, a lelki tudás művelése, adományozás, önfegyelmezés, áldozatok végrehajtása, a Védák tanulmányozása, vezeklés, egyszerűség, erőszak nélküliség, igazmondás, mentesség a haragtól, lemondás, békesség, idegenkedés a hibakereséstől, könnyörületesség minden élőlény iránt, mentesség a mohóságtól, kedvesség, szerénység, rendíthetetlen elszántság, életerő, megbocsátás, kitartás, tisztaság, valamint mentesség az irigységtől és a becsvágytól – ő, Bharata fia, ezek a transzcendentális tulajdonságok az isteni természettel megáldott ember jellemzői.*”¹⁵

Egy eszményi tanárnak törekednie kell arra, hogy mindezen képességek és tulajdonságok tekintetében egyre jobban teljesítsen. Különösen igaz ez akkor, ha valaki a védikus irodalom valamely részét tanítja. Śrīla Prabhupāda – a hagyományos szemléletmódot hirdetve – így ír: „*A Védák tanulmányozásának célja a jellemformálás.*”¹⁶ A védikus irodalom végső célja transzcendentális, mert a lelki élőlény anyagi világból való kiemelését célozza. Ennek azonban előfeltétele a tökéletes jellem. És hogyan vezethetne egy guru valakit a személyiségfejlesztés útján a lelki beteljesülés felé, ha eközben nem alkalmazza a tanításokat a saját életében?

¹⁴ Bhāg. 5.5.18.

¹⁵ Bhg. 16.1–3.

¹⁶ Bhg. 8.28, magyarázat.

Mahatma Gandhiról idézik olykor az alábbi történetet. Egy anyuka elvitte hozzá egyszer a gyermekét, és azt mondta:

– A fiam túl sok cukrot eszik. Légy szíves, mondd meg neki, hogy ne egyen több cukrot!

Gandhi így válaszolt:

– Kérlek, gyertek vissza két hét múlva.

A hölgy megígérte, és két hét múlva meg is jelentek a fiával együtt. Gandhi ekkor a gyerek szemébe nézett, és így szólt:

– Ne egyél több cukrot!

Az anyuka hálásan nézett rá, de megöklelve kérdezte:

– Köszönöm. De miért nem mondtad meg ezt neki korábban?

Gandhi válasza:

– Azért, mert két hete még én is ettem cukrot.

A történet nyilvánvaló üzenete, hogy az ember tanítsa azt, amiben mester, és legyen mestere annak, amit tanít. Van ezzel kapcsolatban egy szép magyar szólás is, amely összehasonlíja azt, amit az ember iszik és azt, amit prédikál. Ha valaki ebben nem következetes – legyen az akár tanár, közszereplő vagy vallási képviselő – azzal rendkívül rombolóan hat a saját hírnevére, illetve az általa képviselt intézmény (iskola, párt, egyház stb.) vagy eszme megítélésére. Ha viszont jó példát mutat, vagyis a szavai és a viselkedése párhuzamban állnak, az megerősíti és javítja a pozitív megítélését.

3. Mindig fejlessze a tudását és a jellemét!

A harmadik alapszabályunk, hogy egy valódi *guru* vagy tanító sohasem hagyja abba önmaga képzését, soha nem gon-

dolja, hogy „én már tökéletes vagyok”. Örökké dolgozik magán, mindig tanul a hiteles forrásokból, illetve a nála fejlettebb, tanultabb tanítóktól. Erre is van magyar mondásunk: a jó pap is holtig tanul.

Hadd idézzek ezzel kapcsolatban egy kedves *śikṣā-gurum*, Śrīla Bhaktividyā Pūrṇa Swami védikus oktatásról szóló előadásából: „*Egy tanár csak addig tanár, ameddig ő is tanul. Ha egy diák feladja az alázatot, vagy ha egy tanár már nem képzi tovább magát, akkor egyikük sem az, aminek lennie kellene. A tanár nem taníthat úgy, hogy beképzelt, mert akkor a diákok is beképzeltséget fognak tanulni tőle. A tanulás érdekében egy diáknak alázatosan kell viselkednie, ha pedig valaki tanárrá szeretne válni, akkor egyúttal diáknak is kell maradnia. Ebből következően a tanárnak is alázatosnak kell lennie.*”¹⁷ Vagyis egy tanár – amellet, hogy tanít – örökké diák is marad, ezért mindig szerénynek kell lennie.

4. Tanítson önzetlenül!

A negyedik alapelv szerint egy *guru* eltökéleteségének nem szabad függenie az elismerés és az anyagi viszonzás mértékétől. Természetéből adódóan ő mindig tanítani akar, jót akar, segíteni szeretne a diákjainak és mindenki másnak. Ez a hozzáállása független attól, hogy milyen mértékű tiszteletet vagy elismerést kap. Önzetlenül és szívesen tanít. Ez persze nem azt jelenti, hogy a tanárokat nem kell megbecsülni, hiszen az oktatásban részesülők éppen azáltal fejezik ki a hálájukat, hogy tisztelik azokat, akiktől a tudást kapják. Mai kontextusban értelmezve pedig a diákoknak, a

¹⁷ Bhaktividyā Pūrṇa Swami 2005.

szülőknek, az önkormányzatoknak, illetve az államvezetésnek el kell ismernie a pedagógusok áldozatos munkáját. Ám egy tanárnak saját magáról úgy kell gondolkodnia, hogy: „az én küldetésem, a hivatásom, hogy minden körülmények között átadjam a tudásomat – még ha esetenként azok a körülmények nem is ideálisak”.

Hadd említsek ezzel kapcsolatban két példaképet az egykori Indiából. Egyikükről, Cāṇakya Paṇḍitáról így ír Śrīla Prabhupāda: „*A művelt brāhmaṇák¹⁸ a kor és a hely körülményeit figyelembe véve e tudással teli könyvek alapján adtak tanácsokat a királynak. Nem fizetett szolgák voltak, éppen ezért rendelkeztek azzal az erővel, hogy az írások elvei alapján adjanak útmutatást. Ez a rendszer egészen Candragupta Mahārāja idejéig fennállt. Az ő miniszterre volt Cāṇakya, a brāhmaṇa, aki szintén nem fogadott el fizetséget.*”¹⁹

„*Cāṇakya Paṇḍita nagy politikus és brāhmaṇa volt. Erkölcsi útmutatásai még mindig érvényesek. Indiában az iskolás gyerekek tanulják Cāṇakya Paṇḍita instrukcióit. Bár első miniszter volt, Cāṇakya Paṇḍita megtartotta brāhmaṇa jellemét; nem fogadott el semmiféle fizetést. [...] Adhat tanácsot, de nem fogadhat el állást. Cāṇakya Paṇḍita tehát egy konyhóban lakott, de tulajdonképpen ő volt az első miniszter.*”²⁰

Természetesen ezt a hozzáállást (védikus társadalmi kontextusából kiragadva)

nem lehet egy az egyben beilleszteni a modern társadalomba és oktatási kultúrába. Ám az elvét helytől és időtől függetlenül lehet alkalmazni: a tanár számára nem az az elsődleges szempont, hogy milyen anyagi viszonzást kap a tanításért.

A másik szép példa Bhīṣmadeva, a *Mahābhārata* eposz egyik hőse. Egy hatalmas csata során halálosan megsebesült: nyilak tucatjait lőtték át rajta. Azonban nem halt meg azonnal, hanem még jó ideig feködt nyílágyán a csatamezőn. Bhīṣmadeva rendkívüli erejű harcos volt, ugyanakkor az öt Pāṇḍava herceg egyik udvari tanítója is. A Pāṇḍavák a halálos ágya köré gyűltek, és Bhīṣmadeva ebben a rendkívül kényelmetlen helyzetben még napokon keresztül jóakaratóan tanította őket az uralkodás művészetére (ma úgy mondanánk, hogy államigazgatási ismeretekre), valamint az ehhez kapcsolódó magas szintű erkölcsiségre. Így néz ki – nyílágyon fekvő is tanítva – az elkötelezett pedagógus védikus eszményképe.

Ellenpéldát konkrétan nem említek, de megfogalmazhatjuk, hogy mi nem számít ideális tanári magatartásnak. Ha valaki csak kellemetlen kötelességnek, néhez munkának tekinti a tanítást, amelynek során egyszerűen csak leadja az anyagot. Az ilyen tanárt nem igazán érdeklik a tanulók, csak a pénz, amit ezért kap, és az erszényébe tömhet. Egyik kedves lelki tanítómesterem szóvicce szerint az ilyen erszénycentrikus, hamar tovaugráló tanító valójában nem *guru*, hanem *kenguru*. Ez távol áll a védikus ideáltól, és egy ilyen tanár sem tudása, sem jelleme révén nem

¹⁸ A *brāhmaṇák* alkották a védikus társadalomban az értelmiségi vezető réteget. A védikus írásokat tanító *guruk* is közülük kerültek ki.

¹⁹ *Bhāg.* 2.7.9 magyarázat.

²⁰ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1990: 229–230.

fog maradandó, pozitív emlékképet hagyni a tanítványaiiban.

5. Legyen a tanítványai örök jóakarója!

Az ötödik, utolsóként említett oktatási elv éppen azt hangsúlyozza, hogy a tanár-*guru* gondolkodásának fókuszában nem az áll, hogy mielőbb bezsebelje a fizetését. Nem csupán a tanítás elkerülhetetlen biodíszletének tekinti a diákokat, hanem jóakarójukként viszonyul hozzájuk. Minden tudását rendelkezésükre bocsátja, legjobb tudása szerint megválaszolja a kérdéseiket, szavaival és tetteivel pedig a legjobb viselkedésre ösztönzi őket. Hiszen az oktató egyben mindig nevelő is.

Az „örök jóakaró” kifejezést A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupādától kölcsönöztem, attól a kiemelkedő *gurutól* és *ācāryától*, aki a védikus írások tanítása-inak mélységét megismertette az Indián kívüli világgal. Több ezer, tanítványainak címzett levelét ugyanis mindig így írta alá: „Örök jóakaród: A. C. Bhaktivedanta Swami”. Könyv, sőt film is készült róla *Örök jóakaród* címmel. Ezek ugyanis nem levélzáró formásként használt szavak voltak a részéről, hanem lényének egyik legfontosabb vonását tükrözik. Még akkor is, amikor egy impulzívan növekvő világszervezet legfelső vezetője és szervezője volt, aki több mint ötezer tanítványt avatott már fel, akkor is barátságosan és emberségesen személyes figyelmet fordított mindenkire, akivel kapcsolatba került, és a tőle telhető módon segítségükre volt – leginkább lelki fejlődésük területén.

Összegzés

Foglaljuk össze az ideális tanítóról szóló gondolatokat. A nagy tudás, az eltökéltség és az ehhez társuló emelkedett jellemvonások azt eredményezik, hogy az ilyen tulajdonságokkal rendelkező tanár inspiráló hatást gyakorol a diákjaira. Szívesen tanulnak egy ilyen embertől, különösen, ha az oktatott tantárgyak már eleve érdeklik őket. Ez a személyes példával való ösztönzés a sikeres oktatási folyamat egyik, ha nem a legfőbb titka. Nem az a legfontosabb kérdés, hogy egy ország oktatási rendszere milyen struktúra szerint épül fel, vagy hogy az iskolákban érintőképernyős vagy pedig hagyományos, krétás tábla van. Fontosabb ennél a tanárok személyisége, az, hogy őszinte szívvel átadják magukat pedagógusi feladatuknak, törekszenek a fejlődésre, vagyis képzik magukat a saját tantárgyukban, és fejlesztik a jellemüket. Ellenkező esetben, ha a tanár csekély tudással rendelkezik, a jelleme pedig megkérdőjelezhető, akkor a diákok letargikussá válnak. Nem fogja érdekelni őket, amit hallanak. Egy fiatalokú diák persze nem feltétlenül fogja megérteni, hogy mi történik vele pszichés szempontból, de a hatás látható lesz rajta: elveszíti a lelkesedését – ha valamikor lelkesedett egyáltalán a tanuláért. A tanulók kíváncsiságának, lelkesedésének, őszinte érdeklődésének jelenléte (vagy éppen hiánya) pedig központi jelentőségű momentum a tanítás-tanulás folyamatának sikere szempontjából.

Tehát a felsorolt öt elv – melyek az oktató személyével, a *guruval* állnak kapcsolatban – megsokszorozzák az oktatás hatékonyságát:

1. Uralkodjon az érzékei és az érzelmei felett!
2. Járjon elől jó példával!
3. Mindig fejlessze a tudását és a jellemét!
4. Tanítson önzetlenül!
5. Legyen a tanítványai örök jóakora!

A Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola abban a tekintetben is különleges, hogy már a küldetési nyilatkozata magában foglalja, hogy a tanári kar tagjainak nem csupán istenhívőnek, hanem aktív lelki gyakorlónak is kell lennie. Továbbá az oktatók szorosabb közösséget is alkotnak, mint egy átlagos tanári kar tagjai. A havonta megrendezett tanári konferenciákon az oktatással kapcsolatban felmerült gyakorlati témákat beszéljük meg. Emellett azonban olyan összejöveteleket is tartunk minden hónapban, ahol a hogylétünkről, a bennünket foglalkoztató kérdésekről számolunk be egymásnak. Közös reggeli meditációkon, szertartásokon és előadásokon veszünk részt a Lélek Palotája központunkban, és alkalmanként (kisebb vagy nagyobb csoportban) közösen töltjük el a szabadidőnket. A közös értékrend és az együttes programok összetartó és elkötelezett csapattá kovácsolják a tanári kart, ami reményeink szerint a hallgatóink számára is érzékelhető.

Végezetül határozzuk meg a *gurut* olyan szélesebb értelemben, amely nemcsak a spirituális tanítókra, hanem (az oktatott tárgytól függetlenül) minden tanítással foglalkozó emberre érvényes. Ebben a jelentésében: a *guru* olyan oktató, aki elmélyült tudása és emelkedett jelleme révén

sikeresen adja tovább egy közösség szellemi értékeit. Sok ilyen tanárt kívánok Magyarországnak és az egész világnak!

Felhasznált irodalom

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *A Bhagavad-gītā, úgy, ahogy van.* The Bhaktivedanta Book Trust, 2006.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Az önmegvalósítás tudománya.* The Bhaktivedanta Book Trust, 1990.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Második Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, 1992.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Negyedik Ének, 2. kötet). The Bhaktivedanta Book Trust, 1994.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Ötödik Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, 1994.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Hatodik Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, 1994.

Bhaktividyā Pūrṇa Swami: *Védikus pedagógia.* A Bhaktivedanta Hittudományi Főiskolán tartott előadássorozat hangfelvétele. Budapest, 2005.

Mahārāṇī Devī Dāsī (Dr. Banyár Magdolna): *Manu-saṁhitā. Hagymányos indiai jogfilozófia és joggyakorlat* (Jegyzet). Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola, Budapest, 2017.

Śivarāma Swami: *A śikṣā-guru: Egy hagymány életre keltése az ISKCON-ban.* Lál Kiadó, Somogyvámos, 2000.

Gaura Kṛṣṇa Dāsa: *Yoga-sūtra 1.* Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola, Budapest, 2015.

XI. Létkérdés Konferencia

GURUSZEREPEBEN

Van tanulás példa nélkül?

2016.12.02.

13.00-18.00

Bhaktivedanta
HITTUDOMÁNYI FŐISKOLA

Aranytíz Kultúrház
Budapest V. kerület,
Arany János u. 10.

A rendezvény ingyenes!

www.letkerdes.hu

A tanítvány, aki tanulni akar

**Mahārāṇī Devī Dāsī
(Banyár Magdolna)**

A XI. Létkérdés Konferencia – amelyen a jelen írásom alapját képező előadás elhangzott – plakátján és honlapján gyerekek jelentek meg a tanítvány szerepében, miközben a konferencia az oktatást a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola (BHF) tevékenységén keresztül mutatta be. Ez természetesen nem arra utalt, hogy a BHF gyermekeket oktató intézmény lenne, vagy gyerekként kezelné a hallgatóit. Inkább felidéz egy nagyon fontos elvet, amely a védikus társadalmat és különösen annak életkori rendjeit jellemzi.

A védikus¹ oktatási elvek lényegében a védikus társadalom – szanszkrit terminussal:

varṇāśrama – részeként jelennek meg. A *varṇāśrama* a társadalmat két szempont – a (1) foglalkozás és az (2) életkor – szerint rétegekre osztó rendszer, amelyben a rétegenként változó kötelességek elvégzésének az a célja, hogy a társadalom minden tagját hozzásegítse az önmegvalósításnak² a számára lehetséges legmagasabb szintjéhez. Foglalkozás szerint – amelyre valakit a képességei jogosítanak fel, nem pedig pusztán az, hogy milyen családban született – a társadalomnak négy rétege, *varṇája* van: (1) a szellem emberei, az értelmiségiek, papok, szanszkritul *brāhmaṇák*, (2) a vezetők, magas rangú katonák, a *kṣatriyák*, (3) a kereskedők, gazdálkodók, pénzemberek, a *vaiśyák*, valamint (4) a mások alkalmazásában álló végrehajtók, munkások, a *śūdrák*. Az életkori rendekből, az ún. *āśramákból* is négy van: (1) a tanulókori, amikor valaki tanítvány, azaz *brahmacārī*, (2) a családos, vagyis *gṛhastha* élet időszaka, (3) az aktív élettől visszavonult vagy „nyugdíjas”, ún. *vānaprastha* szakasz, és (4) a szellem emberei esetében a lemondott vándorprédikátori, *sannyāsa* élet.

Nem véletlen, ha ismerősnek találjuk ezeket a társadalmi rétegeket. Az a kérdés, hogy a *varṇāśrama* egy régi kor történelmileg túlhaladott társadalmi formációja-e, vagy napjaink társadalma is e felépítésre

¹ A „védikus” jelző használata meglehetősen problematikus, amiről lásd: Das, 2007: 25–42. A leggyakrabban India ősi, szanszkrit nyelvű szentíráisai jelzőjeként használják, amely a védikus irodalom. A *veda* szó ’tudás’-t jelent, a védikus irodalom pedig magába foglalja az eredeti négy *Védát* (*Rg*, *Atharva*, *Yajur* és *Sāma*), az *upaniṣadokat*, a *Mahābhārátát* (amelynek az egyik fejezete a *Bhagavad-gītā*), a *Rāmāyanát*

(azaz az *itihāsákat*) és a *purāṇákat* (melyek közül a *vaiṣṇavák* számára a *Bhāgavata-purāṇa* a legfontosabb). A hinduizmus ún. védikus korszakát az i. e. 2. évezredtől, az *ārya* törzsek feltételezett, de megkérdőjelezhető bevándorlásától számítják. (Lásd: Klostermaier, 2002.)

² Védikus értelemben az önmegvalósítás az Istennel való kapcsolat újrafelvétele és megerősítése.

hajaz, önmagában megér egy konferenciát – amelyet a BHF bizonyosan meg fog rendezni a nem túl távoli jövőben. Ennek az írásnak a keretei között elég egy olyan szempont kiemelése, amelyet továbbgondolva rálelünk az egyértelmű teológiai válaszra: a védikus szentírások szerint³ Isten, Kṛṣṇa nemcsak az embert teremtette meg saját képére és hasonlatosságára, hanem annak társadalmi együttélési módját, a *varṇāśramát* is, vagyis azt, hogy milyen tevékenységekből tarthatja fenn magát, és melyek a másokkal szembeni kötelességei és jogai a különböző foglalkozási és életkori szerepekben. A *varṇāśrama* hasonlítható a házhoz, amely ősidők óta ugyanarra szolgál: védelemre, magán- és családi életre, és mindig van bejárata, teteje, tűzhelye, szellőzőnyílása/ablaka stb. De hogy konkrétan hogyan néz ki, annak számtalan variációja van: ahány civilizáció, kultúra, ország, közösség, kor, annyiféle.

A továbbiakban a tanulók életkori rendjére, a *brahmacaryára* fókuszálunk, hiszen ez az az *āśrama*, amelyben a tanítvány kiképeződik, és megszerzi a további életéhez szükséges tudást, készségeket és kompetenciákat. Cikkem a következőkben bemutatja (1) a tiszta védikus elveket az ősi szabálygyűjtemény, az emberiség törvénykönyve: a *Manu-saṁhitā* alapján, aztán elmereng azon, hogy (2) ezeket lehetne-e alkalmazni a modern korban is, majd vázolja, hogy (3) a magyar Kṛṣṇa-hívők miként gyakorolják a *brahmacaryát*, végül pedig bemutatja, hogy (4) a BHF

mely elvekre tanítja meg hallgatóit és hogyan.

1. A brahmacarya

1.1. A szülők kötelességei

Egy ember személyiségére mély hatást gyakorolnak a szülei, vagyis hogy milyen családba születik és milyen társaság veszi körül kisgyermekkorában.⁴ A felnőttek viselkedése az adott kultúra gyermekkori elsajátításán alapszik. Ezért a családos életben a szülőknek az idő nagy részét a gyermekek nevelésére kell fordítaniuk, mert ha azok nem kapnak megfelelő képzést, később már nagyon nehéz lesz pótolniuk. A gyermekek követik a szüleiket, mert az otthoni viselkedést természetes módon adottnak veszik, de nem feltétlenül tudják, miért kell azt tenniük, amit ők mondanak. Amikor majd közeli kapcsolatba kerülnek a tanárral, akkor lesznek képesek megtanulni, hogy miért kell követni a szabályokat. A szülőknek az otthoni neveléssel azonban meg kell alapozniuk a gyermekek szolgáló hangesztését: (1) táplálniuk kell bennük a tanulás iránti érdeklődést, (2) a feljebbvalók, így a tanár iránti tiszteletre kell tanítaniuk őket, mert a tanár a tudás forrása, és

³ Például: *Bhagavad-gītā* [továbbiakban: *Bhg.*] 4.13, *Śrīmad-Bhāgavatam* [továbbiakban: *Bhāg.*] 3.6.30–34.

⁴ A fejezet a *Manu-saṁhitā* Georg Böhler általi angol nyelvű fordítása (*The Laws of Manu*), Bhaktividyā Pūrṇa Swaminak a tárgyban adott lecke sorozatai (1999 Māyāpura, ill. 2000. 08. Krisna-völgy), valamint Böhler fordításához fűzött magyarázatai (*Laghu-manu-śikṣā*, 2006) alapján készült, amelyeket a *Manu-saṁhitā – Hagyományos indiai jogfilozófia és joggyakorlat* című jegyzetben dolgozott fel a cikk szerzője.

(3) képessé kell tenniük őket a másokkal való együttműködésre.

A szülőknek tehát akkor kell a gyermeket tanítaniuk, amikor az még nagyon kicsi. Amikor a gyermek már tizenéves, jobb, ha nem a szülei oktatják, mert a tizenévesek hajlamosak arra, hogy ne vegyék komolyan őket. Ezért is fontos a gyermeknek belépnie a *brahmacārī-āśramába*, ahol tanulmányozza a védikus írásokat és együtt él a példamutató viselkedésű tanárral, így felnőttként majd önállóan el tudja dönteni, mi a teendője.

1.2. A brahmacarya lényege: a szolgáló mentalitás és a kötelességtudat ki fejlesztése

Ha a gyermek jártas szeretne lenni a szentírásokban, és alkalmas is rá, akkor a védikus rendszer szerint már a fogantatás utáni ötödik évben el kell kezdenie a tanulmányait, mert ha érett egy gyermek, akkor minél korábban kezd el a tanulást, annál jobban fog fejlődni. Az első lelki rendbe (*brahmacarya*) való belépés azt jelenti, hogy a gyermek egy *brāhmaṇa* tanító (*guru*) iskolájába (*gurukula*) kerül. A *gurutól* megkapja a szentelt zsinórt, *brahmacarya* fogadalmat tesz, és együtt lakik a *guruval* annak otthonában és családjával. A *brāhmaṇa*, *kṣatriya* és *vaiśya* családok fiúgyermekai mennek *gurukulába*, a lányok és a *śūdra* gyermekek otthon tanulnak.

A *brahmacārī* legfőbb kötelessége, hogy a védikus írásokat tanulmányozza.⁵ Értelemszerűen a *brāhmaṇikus* képességű gyermekek maradnak legtovább az is-

kolában, és ők kizárólag a szentírásokat tanulmányozzák. A *kṣatriya* és *vaiśya* tulajdonságokkal rendelkezők a *varṇájukhoz* szükséges teológiai tudást és annak megfelelő gyakorlati képzést kapnak, ami rövidebb ideig tart, mint a *brāhmaṇa* tanulóké. Azonban minden gyermeknek el kell sajátítania a szolgáló mentalitást és a kötelességteljesítést, és lényegében a *brahmacarya* minden egyes tevékenysége e két alapvető attitűd egész életre szóló megszilárdítására irányul.

Ennek megfelelően a *brahmacārīnak* őszintén tisztelnie kell a *gurut* és személyesen szolgálnia őt, mindig végrehajtva az utasításait. Minden reggel alamizsnát kell koldulnia, ami étel és tűzifa a napi tűzálldozataihoz, de mindazt, amit kap, oda kell adnia a *gurunak*.

A *brahmacārīnak* kiválonak kell lennie kötelességei végrehajtásában, melynek során uralkodik az érzékein, ezért igyekszik elkerülni a nők társaságát. A *brahmacarya* fogadalom első sorban a szigorú cölibátusra vonatkozik.

1.3. A nemek elválasztása

A férfiak és a nők érintkezésének korlátozása a védikus kultúra alapelve.⁶ Az egész védikus kultúra arra tanítja az embert, hogy mondjon le az anyagi élvezetről, amely az átmeneti és szenvedéssel teli⁷ anyagi világhoz való kötöttségének eredeti oka. Ezért kerülje el a nemi életet is, ami a legnagyobb anyagi élvezet.

Az anyagi testével azonosuló ember férfiként vagy nőként gondol saját magára.

⁵ Az alfejezet fő forrása a *Bhāg.* 7.12. fejezete.

⁶ Az alfejezet fő forrása a *Bhāg.* 7.12. fejezete.

⁷ Lásd: *Bhg.* 8.15.

Amikor azonban eljut az önmegvalósításig, akkor teljesen megérti, hogy az élőlény szellemi lélek, aki különféle anyagi testeket tapasztal meg. Amíg azonban ragaszkodik a testi azonosításhoz, addig továbbra is kettősségekben gondolkodik: „férfit” és „nőt” lát, és elmerül az érzéki élvezetek utáni vágyban, amivel hozzáköti magát az anyagi világhoz. Ezt megelőzendő a férfiaknak óvakodniuk kell a nőkel való szükségtelen együttlétől.

A védikus tradícióban a nőkel való felesleges érintkezés tilos még akkor is, ha az anyáról, a nővérrel vagy a leánygyermekről van szó. A híres analógiában a nő a tűz, a férfi pedig egy vajjal teli edény: ha egymás mellé kerülnek, a vaj biztosan megolvad. Bármilyen fejlett szinten áll egy férfi az érzékek szabályozásában, elméje akkor is megzavarodhat egy nő jelenlétében. A védikus kultúra ezért megtiltotta a nemek szabad érintkezését.

1.4. A brahmacarya legfőbb viselkedési elvei

Az alábbi viselkedési elveket az ember a *brahmacarya* során tanulja meg, de azután egész hátralévő életében alkalmazza őket.⁸ Azért gyermekkorban kell megtanulnia ezeket, mert felnőttkorban már nagyon nehéz lenne; és egy kétségbevonhatatlan tekintélyű személyre van szükség a folyamatban, aki nemcsak elméleti tudást ad, hanem a saját példájával szemlélteti is annak gyakorlati alkalmazását. Hiszen védikus értelemben nincs pusztán elméleti tudás, mert a tudás akkor szá-

mít valódinak, ha a gyakorlatban megvalósítják. Vagyis az az ember rendelkezik tudással, aki annak megfelelően él a mindennapokban.

1.4.1. A feljebbvalók tisztelete

1.4.1.1. A tisztelendő értékek és személyek

A gyermek otthon a szüleitől megtanulta a feljebbvalók, a tanító tiszteletét, mert ha nem tiszteli a tudás forrását, a tanítót, akkor nem értékeli az általa átadott tudást sem. De *brahmacārīként* ennél sokkal tovább kell mennie, mert meg kell tanulnia tisztelni mindenkit, minden élőlényt.

A tisztelendő értékek (növekvő sorrendben): (1) a gazdagság, (2) a családi kapcsolat, (3) az életkor, (4) a különféle rituálék elvégzéséhez szükséges tudás és (5) a szentírások ismerete. Külön szabály, hogy mindenkinek tisztelettudóan kell viszonynia a nőkhöz, és a férfiak minden nőre – a feleségük kivételével – úgy tekintenek, mint az anyjukra. Azt, hogy ki kinek a feljebbvalója, azon az alapon lehet eldönteni, hogy ezek közül az értékek közül kinek mennyi és milyen minőségben van a birtokában. A *brahmacārīnak* lényegében mindenki a feljebbvalója, ezért a *brahmacarya* alatt megtanul alázatosan viselkedni és tisztelni másokat.

Kiválónak azonban sem a gazdagságtól, sem az öszülő hajtól, sem pedig a hatalmas rokonoktól nem válik senki. Kizárólag azt az embert lehet kiválónak tekinteni, aki elsajátította a *Védákat* a részleteivel együtt, azaz a *brāhmaṇákat*. Ugyanakkor mindenki tiszteli a másikat: például a *brāhmaṇa* tiszteli a *kṣatriyát* a

⁸ Az alfejezet forrása: *Manu-saṁhitā* 2. fejezet 4. téma.

hatalma és befolyása miatt, a *kṣatriya* pedig tiszteli a *brāhmaṇát* a tudása miatt.

Tradicionálisan azonban van egy, a fentivel szorosan összefüggő, de a családi kapcsolatokat szem előtt tartó sorrendje is a tiszteletadásnak. Eszerint tisztelni kell az anyagi tudással rendelkező tanítót. Azonban azt a tanítót, aki nagyobb tudással rendelkezik, tízszeres tisztelet illeti meg, mert több nehézséget vállalt a tudás megszerzéséért. Az apa, aki felneveli a gyermeket, sok időt és pénzt áldozva rá, még a tanítónál is több nehézséget vállal, ezért százszor nagyobb tiszteletet érdemel a tanítónál. Az apánál azonban ezerszer nagyobb tisztelet jár az anyának, mert az aggodalom, amit átél a gyermekért, sokszorosa az apáénak. Ebben a világban tehát senki sem érdemel nagyobb tiszteletet az apánál és az anyánál. De van valami ezen a világon túl – a transzcendens –, amelyet a *guru* képvisel, ezért a *guru* nagyobb tiszteletet érdemel, mint a szülők. Ugyanis a *Védák* általi, ún. második születés – melynek során a *guru* az apa, a *Gāyatrī* mantra pedig az anya – biztosítja a tanítvány számára, hogy örök eredményt érjen el. Mert az igazi emberi születés és élet az, amikor a tanítvány megkapja a *gurutól* a transzcendentális tudást, vagyis az anyagi világból való kiszabadulás lehetőségét. Azt a sok szenvedést és fájdalmat, amelyet a szülők vállalnak a gyermekért, nem lehet visszafizetni még száz év alatt sem, de amit a *gurutól* kap a tanítvány, azt az örökkévalóságig sem képes meghálálni. Ezért a gyermekeknek mindig tisztelettel kell viselkedniük a szüleikkel, akkor is, ha már felnőttek,

és mindig úgy kell cselekedniük, ahogy a szülők és a tanító jónak látják.

A tiszteletteljes viselkedés az emberi élet alapkövetelménye. Ha valaki nem viselkedik helyesen a szüleivel és a *gurujával*, akkor nem fog fejlődni az önmegvalósításban, a lelki életben. Isten, *Kṛṣṇa* mindenkiről gondoskodik az anyagi világban, de ezt indirekt módon teszi: minden anyagi dolgot az apán és az anyán keresztül ad. Kisgyermekként az anyán keresztül táplálja, az apán keresztül pedig megvédi. Ezért amikor az ember az anyját és az apját tiszteli, akkor igazából *Kṛṣṇát* tiszteli, mert a potencia, amellyel ők rendelkeznek, *Kṛṣṇától* származik. Az embernek pedig tisztelnie kell mindenkit, akiben megnyilvánulnak *Kṛṣṇa* potenciái.

1.4.1.2. A tiszteletteljes viselkedés szabályai

A tanítvány mindig a tanító utasítása szerint cselekszik. Néhány jellemző szabály:⁹

- A tanítványnak mindig erőfeszítést kell tennie a szentírások tanulmányozására és arra, hogy hasznos szolgálatot végezzen, akkor is, ha a tanító nem ad konkrét utasítást.
- A tanítvány egyen kevesebbet, keljen korábban és feküdjön később, mint a tanító, és viseljen az övéénél kevésbé értékes ruhát, ékszereket és díszeket.
- A tanítvány ülő- és fekvőhelye legyen mindig alacsonyabban a tanítóénál.
- A tanítványnak nem szabad kimondani a tanító nevét anélkül, hogy egy megtisztelő címet ne tenne hozzá.

⁹ Mindezek a szabályok vonatkoznak a tanítvány többi fejlebbvalójára is.

- A tanítványnak nem szabad utánóznia, ahogy a tanítója jár, megy, beszél és viselkedik.
- Ha valaki gyalázza a tanítóját, a tanítványnak be kell fognia a fülét, vagy távoznia kell arról a helyről.
- A tanítvány nem végezteti el másokkal a szolgálatát, ha pedig valaki más dolgozik a szeme láttára, és neki nincs mit csinálnia, akkor sem áll tétlenül, hanem segít.
- Nagyon fontos, hogy a tanítványnak el kell kerülnie a tanító kritizálását. Ha problémája van, akkor azt beszélje meg vele a megfelelő módon. Ha nehézsége van, aminek hangot ad, az önmagában még nem kritizálás. A kritizálás azt jelenti, hogy negatív végkövetkeztetésre jut a tanítót illetően. A tanítók arra áldozzák az életüket, hogy tanítsák a tanítványokat. Ha nem tesszik a tanítványnak a tanító, vagy amit tanít neki, akkor miért fogad el tőle tanítást? Inkább keressen más tanítót, de ne fogadja el mindazt, amit kaphat tőle, miközben hálátlanul kritizálja.

1.4.2. Az érzékek szabályozása, lemondások végzése

A tanítványnak szabályoznia kell az érzékeit, hogy megfelelően tudjon tanulni és végezni a napi kötelességeit. A tíz érzékszerv: a fül, a bőr, a szem, a nyelv és az orr, majd a végbél, a nemi szerv, a kéz, a láb és a beszéd szerve (a fogak). Az elme a tizenegyedik érzékszerv, lényegében az érzékek központja, és ha valaki le tudja győzni az elméjét, akkor az összes többi érzékét is uralja. Manu határozottan kijelenti, hogy akinek a szívét beszennye-

zi az érzékiség, az nem éri el a *Védák* tanulmányozásának, a könnyörületességnek, az áldozatoknak, vagy bármilyen különleges lemondásnak az eredményét. Mert ha valaki ragaszkodik az érzékeken keresztül szerezhető élvezethez, akkor kétségtelenül tiltott, bűnös tetteket fog elkövetni, amelyek eltávolítják Istentől, de ha irányítása alatt tartja az érzékeit, akkor sikeres lesz a lelki életben.

Annak a népszerű elképzelésnek, hogy a vágyakat nem elnyomni kell, hanem ki-elégíteni, mert így lehet őket csökkenteni, éppen az ellenkezője az igaz. Az anyagi vágyakat a valóságban sohasem lehet lecsillapítani vagy kioltani a kívánt tárgyak élvezetével. Az ismert védikus példa szerint:¹⁰ ahogy a tűz is feléled, ha *ghīt* öntenek rá, úgy, ha valaki elvégez egy érzékielégítő tettet, az erősíteni fogja a vágyát arra, hogy újra megtegye. Soha nem fordul elő, hogy a vágy csupán attól kialszik, hogy kielégítették; például ha éhes valaki és eszik, az emésztés folyamatával ismét nőni fog az éhsége.

Az érzékektől azonban nem kell és nem is lehet megszabadulni, hanem az Úr szolgálatával kell lefoglalni őket. A *brahmacarya* folyamata éppen arra szolgál, hogy az ember megtanulja, hogyan kell szabályoznia és irányítania az érzékeit. Az érzékek szabályozásának leghatékonyabb módja pedig a transzcendentális tudás: az Istennel való kapcsolatról szóló tudás keresése.

A *brahmacārī* tehát *tapasyát*, azaz lemondást végez azért, hogy korlátozza-szabályozza az érzékeit. Ezt pedig az ér-

¹⁰ Lásd: *Bhāg.* 7.11.33–34 magyarázata.

zékek megnyilvánulásain keresztül teszi, vagyis irányítja a testét, az elméjét és a szavait. A testi lemondások: a feljebbvalók tisztelete, az érzéki vágyak korlátozása – például a szigorú cölibátus – és a finom beszéd. Az elme lemondása, hogy nem vár tiszteletet másoktól, de mindig tisztel másokat. A beszéd lemondása pedig a *Védák* szerinti beszéd, azaz hogy a mondanivalója mindig összhangban van a *Védákkal* és utal is azokra.

1.5. Ki az, aki tudást kaphat?

A tanárnak gondosan mérlegelnie kell, hogy kit részesít tanításban, mert a szentírásokban foglalt tudás olyan érték, amelyet nem lehet akárkinek átadni, főképp nem olyanoknak, akik visszaélnének vele, vagy nem értékelnék azt kellőképpen.¹¹ Ezért a tanár azt a tanítványt taníthatja:

- akinek természetes elmebeli képessége van a tanulásra,
- aki tiszta és őszinte, így nem szennyezi be a tudást és nem él vissza vele,
- aki maga is tanító, azaz továbbadja a tudást,
- aki nagyon eltökélt abban, hogy gyakorolja a lelki életet és a társadalmi kötelességeit,
- aki pénzt ad a tudásért, tehát értékeli azt.

Vagyis ha valaki a szentírásokat szeretné mélyrehatóan tanulmányozni, akkor rendelkeznie kell ezekkel az attitűdökkel.

Összefoglalva a *brahmacarya* alapelveit: az oktatás 5-25 éves kor között történik bentlakásos módon a *gurukulában*, a

guru iskolájában. A tanulók együtt élnek a *guruval* és annak családjával, aki így példát is mutat nekik a megtanultak gyakorlati alkalmazására. Az oktatás *varṇák* szerint történik, és a transzcendentális tudást tartalmazó szentírások a fő és közös tananyag. Az anyagi tudományok átadása szintén itt zajlik, hiszen a védikus tudás ezeket is felöleli, mint például a harcművészetet. A kétkezi mesterségek – amelyek hagyományosan apáról fiúra szállnak – tanítása viszont a családban történik, mert úgy a leghatékonyabb. Mindez azért van így, mert amellett, hogy a *varṇāśrama* teleologikus társadalmi rendszer, amelynek az önmegvalósítás, Isten elérése a célja, rendkívül pragmatikus is. Vagyis a maximális társadalmi haszonra és hatékonyságra törekedve mindig azt tartja szem előtt, hogy egy bizonyos cél milyen készségek, tulajdonságok elsajátításával érhető el, és azok milyen módon szerezhetők meg a leghatékonyabban. Azok a tulajdonságok pedig, amelyek nélkülözhetetlenek az összes tudás elsajátításához: (1) a tiszteletteljesség; (2) az érzékek szabályozásának, vagyis a magasabb rendű célok érdekében történő lemondásnak a képessége; (3) a kötelességtudat és (4) a szolgáló mentalitás, azaz képesség a másokért való áldozathozatalra.

2. A brahmacarya alkalmazhatósága a modern korban

A *brahmacarya* elveinek a modern korban való alkalmazása lehetetlennek tűnik első pillantásra. Hiszen a *brahmacārī-āśrama* egy Istentudatos, teleologikus társadalom intézménye, amelynek működési elveit

¹¹ Az alfejezet forrása: *Manu-saṁhitā* 2. fejezet 4. téma.

teljességében áthatja az önmegvalósítás eszméje. A modern nyugati társadalom célja pedig nem Isten elérése, hanem az emberek boldogabbá tétele, s a boldogságot az érzékek minél teljesebb kielégítése révén véli elérni. Ebből azonban egy olyan értékrendszer és életmód következik, amely lényegében a *varṇāśrama* elmentéje. Hogyan is lehetne tehát a védikus elveket számon kérni vagy alkalmazni egy olyan társadalomban, amely a védikus elvekkel éppen ellentétesen működik?

A válaszhoz idézzük emlékezetünkbe, hogy a *varṇāśrama* rétegződése nagyon ismerősnek tűnik ma is, valamint a példát, hogy a háznak mindig van bejárata, ablaka stb. Sőt, továbbgondolva a ház példáját: működhet benne diákokthon, de bordélyház is. Ha elfogadjuk, hogy a *varṇāśrama* és a védikus kultúra az Isten által az embereknek megtervezett társadalmi rendszer, életmód és kultúra, akkor az alapelemeinek valamilyen módon mindaddig létezniük kell, amíg az emberi nem létezik – még ha ezeket az elemeket már rég nem az eredeti rendeltetésüknek megfelelően használják is az emberek. A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, a Kṛṣṇa-tudat nyugati elterjesztője hasonlatával élve: bár a védikus kultúra ma már kétségtelenül halott, de még a maradványai is rendkívül értékesek, hasonlóan a kimúlt elefánthoz, amelynek még a teteme is nagyon drága.¹² Az emberiségnek a legjobb az lenne, ha ismét Istentudatossá válna,¹³ így közös értékrend birtokában

képes lenne közös célok – amelyek közül egyre fontosabbá válik a pusztát túlélés – érdekében történő önkorlátozásra, de már akkor is nagyon jól járna, ha akár csak egy keveset is újra megszívné és alkalmazna az ősi védikus gondolatokból. Különösen üdvös lenne, ha ezt a *brahmacarya* alapjainak újrahasznosításával kezdené.

Mindezek tudatában kijelenthetjük, hogy nem jelent torzítást, amikor a felnőtteket oktató BHF tanítási elveit bemutató konferenciát gyermekeket ábrázoló képpel hirdetjük.

Hiszen amellet, hogy a védikus oktatás alapelveit a gyerekekről szóló *brahmacarya* adja meg, a védikus oktatás nemcsak tudásátadást jelent, hanem nevelést is. A *gurukula* az életre nevel. Ezt a modern közoktatás is magáénak vallja és hangsúlyozza, de mivel nincs tiszta képe arról, hogy mi is az emberi élet lényege és értelme, a nevelés szempontjait sem tudja világosan és egyértelműen kidolgozni és képviselni. Így a hangsúly átkerül az anyagi életre, a foglalkozásra való felkészítésre, vagyis az egyszerű anyagi ismeretátadásra.

Az, hogy a *brahmacarya* az életre nevel, azt jelenti, hogy mindazok a készségek, viselkedési minták, tulajdonságok, amelyeket a gyermekek elsajátítanak a *gurukulában*, érvényesek maradnak a *grhastha*, azaz a családi életben is. Az embernek például családsként is tisztelnie kell a tanítóját, a szüleit, a fel-

¹² Bhg. 2.11 magyarázat.

¹³ Ezt nemcsak egy mélyen vallásos ember gondolhatja így, hanem számos, manapság is népszerű

politikai filozófiának szintén ez a végkövetkeztetése, pl. a Machiavelli „köpönyege alól kibújó” amerikai neokonzervatívoknak.

jebbvalóit. A test és az elme szabályozását *brahmacārīként* kezdi el megtanulni, majd tovább gyakorolja mint *gr̥has̥tha*, és *sannyāsīként* tökélyre fejleszti. Vagyis az elsajátított viselkedési mintákat élete végéig gyakorolja, figyelembe véve a szabályok bizonyos változásait is. Például az, hogy egy *brahmacārī* ne érintsen meg nőket és ne társuljon velük feleslegesen, a *gr̥has̥thāra* ugyanúgy érvényes szabály minden nővel kapcsolatban, aki nem a felesége.

A Kṛṣṇa-hívők és a BHF oktatási rendszerén belül a nevelés azt jelenti, hogy az MKTHK¹⁴ és a BHF igyekszik megtanítani tagjai és hallgatói számára is a *brahmacarya* legfontosabb elemeit, azokat, amelyek mind tanulmányi előmenetelük, mind emberként való létezésük sikerét garantálni tudják. Ezzel pedig igazi hiányt pótol, mert az a sajnálatos helyzet, hogy a mai fiatalok túlnyomó többsége sem otthon, sem pedig az iskolában nem sajátítja el ezeket a tulajdonságokat és készségeket. Nem mintha a szülők vagy az iskola nem töltenék be a szerepüket, hanem amiatt, hogy ezek a tulajdonságok nem számítanak pozitívnak, nem jelentenek elérendő értéket a modern fogyasztói kultúrában. Hiszen az az ember, aki képes és hajlandó lemondásra, nem fogja fenntartani a reklámok által gerjesztett igényeivel és vásárlásaival a fogyasztásra épülő piacgazdaságot.

3. Brahmacarya a magyar Kṛṣṇa-hívő közösségben

A *brahmacaryának* hatványozottan nagy szerepe van a fiatal, kezdő Kṛṣṇa-hívők életében. Olyannyira, hogy az ISKCON-ban¹⁵ nemcsak a fiúk, hanem a lányok is részesülnek *brahmacārī/brahmacārīnī* képzésben, szemben a védikus rendszerrel, ahol csak a fiúk kerültek be a *gurukulába*.

35 éves kor alatt költözhetnek be a fiúk és a lányok a templomi *āśramába*,¹⁶ ahol egymástól szigorúan elválasztva laknak, idősebb, tapasztaltabb *brahmacārīkkal/brahmacārīnīkkel* közös szobákban. A *brahmacārī/brahmacārīnī* életmód legfontosabb elemei és a mentalitás, a tulajdonságok, amelyeket segítenek kifejleszteni, az alábbiak:

A *brahmacārī/brahmacārīnī* naponként legalább egy órát tanulmányozzák a szentírásokat önállóan, és szigorúan követik a napi rendszeres vallásgyakorlatot, amelynek része egy lecke is a legfontosabb szentírásokból. Emellett természetesen részt vesznek egyéb, számukra szervezett képzéseken is, például a BHF elvégzése. Ezzel egész életükre megalapozzák transzcendentális tudásukat, és szokásukká teszik a tanulást és a lelki gyakorlatokat, így nagy valószínűséggel nem adják fel azokat más élethelyzetben

¹⁴ Magyarországi Krisna-tudatú Hívők Közössége egyház.

¹⁵ International Society for Krishna-consciousness (Krisna-tudatú Hívők Nemzetközi Közössége), amelynek az MKTHK is a tagja.

¹⁶ Jelenleg két olyan templom van Magyarországon, amelyben *brahmacārī/brahmacārīnī* képzés zajlik: Budapesten és a somogyvámosi Krisna-völgyben.

sem, mert megtanulják ezek köré építeni egyéb kötelezettségeiket.

Szigorúan követik a feljebbvalóikat. Mindig azt kell csinálniuk, amit azok kérnek tőlük, azt a szolgálatot kell végezniük, amit kapnak tőlük, és úgy, ahogy mondják nekik, nem pedig azt és ahogy kitalálják maguknak. Ezzel megtanulják az autoritás tiszteletét, követését és mások szolgálatát. Az embernek egész életében tisztelnie és szolgálania kell másokat, különösen a feljebbvalóit, mert csak így működőképesek a családi, a munkahelyi, a baráti közösségek és a tágabb társadalom is.

Szigorú cölibátusban élnek, a másik nem tagjaival csak szolgálat érdekében tartanak kapcsolatot, és olyankor is tisztelettel tekintenek egymásra. Ez különösen fontos a sikeres házaséhoz. Ha tisztelik a feleségüket/férjüket, akkor nem akarják majd kihasználni őt, és elválni tőle, ha már nem elég kíváncsi, hanem örömmel dolgoznak azért, hogy elégedetté tegyék a házastársukat és a gyermekeiket. Mivel nem azt tanulják, hogy a szexuális vágyak beteljesítése a legfontosabb dolog az életben, jobban tudnak uralkodni magukon, és képesek lesznek lemondani a házasságot megzavaró külső vonzalmakról is.

Nincs tulajdonuk és egyszerűen élnek. Nem gazdálkodnak pénzzel, nem vásárolnak maguknak, mert mindent megkapnak, szükségleteik szerint. Így megtanulják, hogy mindennek Isten a tulajdonosa, és nekik csak annyi jár az életben, amennyi nagy erőfeszítés nélkül, természetesen jön, mert annyit enged meg a *karmájuk*. Szerények lesznek, és nem támasztanak

túlzott anyagi igényeket, azaz nem töltnek túl sok időt tárgyak megszerzésével – a lelki élettel, Isten szolgálatával, tanulással tölthető idő rovására. Képesek lesznek szerényebb körülmények között is élni, és nem kínozzák a házastársukat az állandó elégedetlenkedéssel.

Rendszeresen adományokat kérnek másoktól, és azt teljes egészében odaadják a feljebbvalójuknak. Vagyis kimennek az utcára, és a Kṛṣṇa-tudatos irodalmat osztják adományokért cserébe. Ezzel megtanulnak kötelességtudatból tevékenykedni, nem pedig tetteik gyümölcseinek élvezetére vágyva. Megtanulnak alázatosan kérni, és hálásnak lenni azért, amit kapnak. Megtanulják, hogy nem kapnak semmit erőfeszítés nélkül, vagyis szorgalmasan kell dolgozniuk. De ami a leglényegesebb: megtanulják, hogy másoktól és végső soron mindig, mindenben Istentől függenek.

A *brahmacārī/brahmacārīnī* képzés ideális időtartama legalább három év. Ha valaki nem tud beköltözni az *āśramába*, akkor arra is lehetősége van, hogy nyaranta vagy hétvégékre költözzön be, és úgy kapjon képzést. Ha valaki még fiatal, de már házas, akkor is nagyon fontos, hogy a *brahmacarya* alapjait utólag elsajátítsa. A szabadsága alatt vagy hétvégékre beköltözhet az *āśramába* a házastársával együtt, vagy annak beleegyezésével.

4. Amit a hallgatók megtanulnak a BHF-en

A legfontosabb, amit a BHF ad a hallgatóinak – akiknek döntő többsége a BHF-fel való találkozása előtt még egyáltalán nem ismerte a Kṛṣṇa-tudatot – egy olyan

koherens világkép és világnézet, amely világosan és egyértelműen felfedi számukra a teremtés és benne az emberi élet értelmét és célját. Ez a világkép nem tartalmaz semmiféle, a materialista tudománnyal kötött kompromisszumot: annak csupán „egyetértési joga” van a védikus tudással. Ez a tudás képes magabiztossá, derűssé, célorientálttá és így hatékonytá tenni a hallgatókat a mindennapi életükben. Feltéve, ha magukévá teszik, mert az nem kötelező.

A hallgatók részletekbe menően megismerik a *varṇāśrama* elveit, valamint azt is, hogy milyen gyakorlati előnyökkel jár azok betartása, és milyen problémákat okoz az elhanyagolásuk. Alapos ismereteket kapnak azokról a módszerekről, amelyekkel el lehet érni az emberi élet célját, az önmegvalósítás legmagasabb szintjét, valamint arról, hogy emellett miként tudnak elégedetté válni személyes és társadalmi kapcsolataikban, miközben a társadalom többi tagjának is a lehető legtöbb támogatást nyújtják. Feltéve, ha követik a módszereket, mert az nem kötelező, legalábbis a főiskola területén kívül.

A fenti tudáshoz társuló legfontosabb emberi tulajdonságokat, készségeket és viselkedési mintákat – amelyeket a védikus rendszerben gyerekkorban sajátítanak el az emberek – a hallgatók megértik, és az oktatók személyes példáján keresztül – akik iránt ezek meglete elvárás – gyakorlati működésüket is megtapasztalják. Ezek: tiszteletteljesség, érzékkontroll, lemondás, tisztaság, őszinteség, kötelesség-telejesítés, szolgáló attitűd.

Amit pedig a BHF a templomot is magába foglaló campus területén elvár a hallgatótól:

- tiszteletteljes viselkedés mindenkivel, annak tanult kifejezési módjait alkalmazva;
- érzékkontroll, lemondások végzése és tisztaság: azaz a főiskola területén be kell tartaniuk a négy fő életmódszabályt, amelyek lényege: nem esznek húst, halat, tojást; nem isznak koffeines és alkoholos italokat; nem fogyasztanak kábítószer; nem dohányoznak; nem játszanak szerencsejátékot és nem élnek nemi életet. Ügyelnek arra is, hogy szolid öltözékekben jelenjenek meg.
- Részt kell venniük meghatározott számú lelki programon mind a budapesti templomban, mind a nyári szakmai gyakorlatokon Krisna-völgyben, amelyek révén megtapasztalják a lelki kötelességek teljesítését;
- lehetőséget kapnak a BHF működésébe besegítő önkéntes szolgálatra, amellyel a szolgáló attitűdöt tudják kifejleszteni.

Arról, hogy a hallgatók miként vélekednek minderről, a BHF által rendszeresen, különböző témákban végzett kérdőíves vizsgálatok eredményeiből lehet képet kapni. 2013-ban például azokat a hallgatókat kerestük meg, akik megszakították a tanulmányaikat, hogy megtudjuk annak okát. Két válaszból idézek, melyekben a volt hallgatók a BHF szellemiségét is minősítik: „Szerintem a főiskola rendkívül hallgatóbarát, minden ott töltött percet nagyon élveztem, és boldog vagyok, hogy megtapasztalhattam ezt az

élményt, amit magamban fogok hordozni [...] Én így képzelem el a tökéletes iskolát.” „Amikor én odajártam, abszolút úgy éreztem, hogy a tanárok is és az ott dolgozók is a segítségemre voltak, amikor arra rászorultam. Nem éreztem túlzó elvárásokat és nehezítéseket. Nekem mindenképp egy jó élmény volt odajárni, hisz amit tanultunk, az mai napig hatással van az életemre, pozitív irányban.”

Felhasznált irodalom

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *A Bhagavad-gītā úgy, ahogy van.* The Bhaktivedanta Book Trust, 1993.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Hetedik Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, 1994.

Bhaktividya Pūrṇa Swami: *Laghu-Manu-Sikṣa.* The Bhaktivedanta Academy, Mayapur, 2006.

Bühler, Georg: *The Laws of Manu.* Motilal Banarsidas Publishers, New Delhi, 2003.

Das, Rahul Peter: A „védikus” kifejezés jelentése Prabhupāda és követői számára. *TATTVA*, X.1. 2007, 25–42.

Klostermaier, Klaus K.: *Bevezetés a hinduizmusba.* Akkord Kiadó, Budapest, 2001.

Mahārāṇī Devī Dāsī (Dr. Banyár Magdolna): *Manu-saṁhitā. Hagymányos indiai jogfilozófia és joggyakorlat (Jegyzet).* Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola, Budapest, 2017.

Az élő tudás: amit átadni kell és érdemes

Halmai Zsuzsa

1. A védikus írások meghatározása a tudásról – a tudás fajtái

A védikus irodalomban megfogalmazott tudás elsődleges célja, hogy ismereteket adjon át a világ eredetéről, felépítéséről és működéséről, valamint arról, hogy mi emberek honnét származunk, mi a létezésünk értelme, és hogy mi a kapcsolataink a végső forrással, Istennel. E cél elérése érdekében egy nagyon szemléletes és minden tudományterületen használható módszert ajánlanak a szentírások, mégpedig a *sambandha-abhidheya-prajojana* elvének¹ alkalmazását.

Ezen elv szerint a tudás átadása során első lépésként mindig érdemes meghatározni a befogadó viszonyát, illetve kapcsolatát a tudás tárgyával és céljával, amelyhez hozzátartozik az is, hogy az adott tudományterület alapvető ismereteit, legfontosabb fogalmait is definiáljuk (*sambandha*). Következő lépésként

világos és egyértelmű módon kell meghatározni magát a célt (*prajojana*), vagyis azt az eredményt, amelyet a folyamat végén el szeretnénk érni. Végezetül a cél elérésének módszerét kell megfogalmazni, vagyis azt a cselekvési formát szükséges definiálni, ahogyan el kívánjuk érni a vágyott célt (*abhidheya*). Amennyiben követjük ezt az elvet, akkor lehetőségünk nyílik nem csupán a tudás, hanem a tudás gyakorlati alkalmazásához szükséges képességek legtökéletesebb módon történő átadására is.

1.1. Az átadandó tudás

A védikus irodalom kétféle oktatási rendszerről ír.² Az egyik a magasabb rendű *parā-vidyā*, amely a transzcendentális tudással foglalkozik, és amelyen keresztül az ember megértheti a Brahmant, vagyis az Abszolút Igazságot. Emellett a lelki önazonosságról és a szellemi lélekről, valamint a lelki életről és a lelki világról szóló irodalmi műveket is ebbe a kategóriába sorolhatjuk. A védikus írások az egyik legfontosabb *vaiṣṇava* szentírást, a *Śrīmad-Bhāgavatamot* szintén *parā-vidyā*-nak fogadják el, amely transzcendentális tudást ad át, ezen belül is részletesen tárgyalja az Istenség Legfelsőbb Személyisége, a Śrī Kṛṣṇa iránti odaadó szolgálatot.

A másik rendszer egy alacsonyabb rendű tudással, azaz az *aparā-vidyāval* foglalkozik, mely az anyagi világot, illetve ennek különféle aspektusait tárgyalja. Azok a személyek, akik a felszabadulásra (*mukti* vagy *mokṣa*) töreksenek, eset-

¹ *Caitanya-caritāmṛta* [továbbiakban: Cc.] Ādi-līlā 7.106 magyarázat.

² *Muṇḍaka-upaniṣad* 1.1.4–5, idézi Cc. Madhya-līlā 19.17 magyarázat.

leg a vallás (*dharma*), az érzékielégítés (*kāma*) vagy az anyagi gyarapodás (*artha*) a céljuk, elsősorban az ilyen típusú írásokat tanulmányozzák. Fontos hangsúlyozni, hogy az *aparā-vidyā* kifejezést arra az anyagi tudásra vonatkoztatják a szentírások, amely bár anyagi ismereteket tartalmaz, mégis kapcsolatban áll Istennel – ha azonban ez a kapcsolat megszakad, akkor az *aparā-vidyā avidyāvá*, azaz tudatlansággá válik.³

Védikus szempontból a modern tudomány különböző tudományterületei is – mint például a természet- és társadalomtudományok, a bölcsészet- és hittudományok, vagy az orvostudomány és a művészetek – szintén az *aparā-vidyā* csoportba tartoznak, ha az innen származó tudás a *parā-vidyā*, vagyis a transzcendentális tudás megértését szolgálja. Ugyanakkor napjaink modern társadalmában Istent és az Ő szolgálatát – mint az élet legmagasabb rendű célját – szem elől tévesztettük. Ennek következtében az egyes tudományterületekre a túlzott mértékű specifikáció a jellemző, a tudásszerzés folyamata pedig a legtöbb esetben öncélúvá vált, így végső soron az *aparā-vidyā* – mivel elvesztette a kapcsolatát Istennel – tudatlansággá (*avidyā*) alakult.

Ha most visszagondolunk a tudás átadásának folyamatában alkalmazott *sambandha-abhidheya-prajojana* elvre, akkor ebben az esetben láthatjuk, hogy a *vaiṣṇava* szentírások tanulmányozásának célja nem más, mint a Legfelsőbb Személy, Śrī Kṛṣṇa megértése. Ezen elv alkalmazása során tehát elsőként fontos,

hogy megértsük a Kṛṣṇával való kapcsolatunkat, a Vele való viszonyunkat (*sambandha*), majd e tudás birtokában a kapcsolatnak megfelelően cselekedjünk (*abhidheya*), végezetül pedig elérjük a legmagasabb rendű, végső célt (*prajojana*),⁴ vagyis a tiszta istenszeretetet (*prema*).⁵ A lelki tudás tehát egy olyan nélkülözhetetlen alapra utal, amely összeköttetést jelent az eszköz (vagyis az odaadó szolgálat) és a cél (azaz Isten, Śrī Kṛṣṇa) elérése között.

1.2. Tudományágak a védikus irodalomban

A védikus tudomány tizennégy ága⁶ tartalmazza mindazt az ismeretanyagot, amely egyrészt meghatározza a hinduizmus eszmerendszerét, annak elméleti és gyakorlati aspektusait,⁷ másrészt szűkebb értelemben véve jelöli azt a transzcendentális tudást, amellyel eljuthatunk a Legfelsőbb Úrhoz, Istenhez.⁸

Ezt a hatalmas bölcsességet kezdetben hallás útján adta át a lelki tanítómester (*guru*) a tanítványának, később azonban az értelem és az emlékezet degradálódása miatt ezeket az ismereteket írásban is rögzítették.⁹ A hiteles forrásból származó tökéletes tudást olyan személyek adják át, akikre egyáltalán nem jellemző a feltételekhez kötött élőlények négyféle hi-

⁴ *Śrīmad-Bhāgavatam* [továbbiakban: *Bhāg.*] 10.8.45 magyarázat.

⁵ A tiszta istenszeretetről mint végső célról részletes leírást olvashatunk például a *Śrī Caitanya-caritāmṛtan* (Madhya-līlā 9.254–277.).

⁶ *Viṣṇu-purāṇa* 3.6.28–29.

⁷ Gaura Kṛṣṇa – Mañjarī 2017: 3.

⁸ *Bhāg.* 2.5.15 magyarázat.

⁹ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1997: 51.

³ Pani 2007: 246.

ányossága, vagyis akik mentesek a tökéletlen érzékektől, valamint a hajlamtól a csalásra, a hibázásra és az illúzióban való elmerülésre.¹⁰

A vallási hagyományok szerint a védikus tudást tartalmazó irodalom első sorban a négy *Védát* (a *Rg-*, a *Yajur-*, a *Sāma-* és az *Atharva-vedát*) jelenti, mivel a Legfelsőbb Úr nyilatkoztatta ki mindezeket még a világ teremtésének kezdetén egy transzcendentális hang formájában. A *Védák* tartalmazzák a védikus tudás alapját: általánosságban véve a Legfelsőbb Abszolút Igazságot (vagyis Istent), az anyagi világ teremtésének folyamatát, valamint az élőlényeket mutatják be.¹¹

Mindemellett a védikus irodalomhoz sorolhatjuk mindazon szövegeket is, amelyek összhangban állnak a négy *Véda* végkövetkeztetéseivel – a tradicionális felosztás ezen a *vedāṅga* és az *upāṅga* két tudáscsoportját érti.¹² A *vedāṅgához* tartozó szövegek olyan alapfogalmakat tartalmaznak, amelyek nélkül nem lehet megfelelő módon megérteni a *Védákat*. A hat tudáscsoport közül az első négy, vagyis a hangtan vagy fonetika (*śikṣā*), a vermérték (*candah*), a nyelvtan (*vyākaraṇa*), valamint a szókincs, etimológia (*nirukta*) a *Védák* nyelvét, azaz a szanszkrit nyelvet mutatják be, melyek ismerete elengedhetetlen a szent szövegek pontos olvasásához és hangos ismétléséhez, valamint a *Védákban* megfogalmazott filozófia helyes megértéséhez. A rítusok és szertartások (*kalpa*), valamint az időről szóló

tudomány (*jyotiṣa*), mint például a matematika, a csillagászat és az asztrológia a különféle rituálék, áldozatok alkalmazásához nyújtanak segítséget, a megfelelő körülmények kiválasztásában játszanak fontos szerepet. Az *upāṅga* csoportjába tartozó írások elsősorban a védikus tudomány gyakorlati alkalmazásának lehetőségeit mutatják be a filozófia, a történelem, a társadalom- és politikatudomány, a törvénykezés és a logika területein belül.

2. A tudás aktualizálása a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskolán

A nyugati tudományos gondolkodás egyik – témánk szempontjából releváns – megközelítése szerint a tudást leginkább olyan pszichikus képződmények rendszerének írják le, amely a kognitív (megismerő) folyamatok, azaz a tanulás eredményeként, valamint készségek, tapasztalatok formájában jelenik meg a tudatban.¹³

E meghatározás szerint a tudásnak két összetevője¹⁴ van: a képesség jellegű, valamint az ismeret jellegű tudás. A képesség jellegű tudást a cselekvésekkel, a különböző tevékenységek végzésével szerezzük meg, és erre a tudásra a „tudni, hogy hogyan” megközelítés a jellemző. Ez esetben az ismereteknek a gyakorlatban történő alkalmazásáról, a cselekvések, tevékenységek konkrét kivitelezéséről van szó. Ezzel szemben az ismeret jellegű tudás a kognitív folyamatok, vagyis a tanulás révén jön létre, amelyet a „tudni, hogy mit” jellemez. A tudás ezen részébe tények

¹⁰ Cc. Madhya-līlā 6.135 magyarázat.

¹¹ Gaura Kṛṣṇa – Mañjarī 2017: 3.

¹² Uo: 6, 89.

¹³ http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/kezek/02_terv_ert/222a_tuds_fogalma_tpusai.html#

¹⁴ Lappints 2002: 56–57.

és adatok, valamint különböző fogalmak és leírások tartoznak.

A Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola mint a hindu *vaiṣṇava* filozófia oktatási intézménye elsődlegesen az emberiség egyik legősibb filozófiájának és kultúrájának széleskörű megismertetését, valamint a *vaiṣṇava* filozófia és jogatudomány szakembereinek képzését tűzte ki céljául. Ennek elérése érdekében olyan elméleti (tehát ismeret jellegű) és gyakorlati (azaz képesség jellegű) tantárgyak oktatását tartjuk fontosnak a Főiskolán, amelyek nemcsak a lelki élet és a *gauḍīya-vaiṣṇava* vallásgyakorlat filozófiai aspektusával ismertetik meg a hallgatókat, hanem a mindennapokban is alkalmazható tudást kínálnak, valamint ennek a gyakorlati tudásnak az elsajátításához szükséges módszerekkel is megismertetik az itt tanuló diákokat. Mindezek fényében érdemes röviden – és a teljesség igénye nélkül – áttekinteni azokat a főbb tantárgyakat, amelyek tanulmányozása során a hallgatók képessé válhatnak az elméleti tudás gyakorlati alkalmazásának elsajátítására.

2.1. A Főiskolán oktatott elméleti tárgyak

Mivel a legfontosabb *gauḍīya-vaiṣṇava* szentírások szanszkrit nyelven íródtak, ezért a tudás átadása során nagy hangsúlyt fektetünk ennek a nyelvnek a megismertetésére és tanítására. A tárgy egyik hosszabb távú célja, hogy a nyelvtan megértése és elsajátítása után a tanulók képesek legyenek a szentírások (elsősorban a *Bhagavad-gītā*) szövegeinek eredeti nyelven való olvasására, ezért vaishnava teológia BA és MA szakon a hallgatók

több féléven keresztül tanulmányozzák a szanszkrit nyelvet.

Ahogy azt a Krisna-tudat Nemzetközi Közösségének alapító lelki tanítómestere, A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda megfogalmazta, a *Bhagavad-gītā* a védikus tudás lényegét jelenti, éppen ezért hallgatóink több féléven keresztül olvassák és vizsgálják ezt a szentírást. A benne megfogalmazott versek célja, hogy kiszabadítsák az emberiséget az anyagi létezés tudatlanságából, valamint hogy felújítsák örök hivatásunkat (*sanātana-dharmānkat*), vagyis a Legfelsőbb Személy, Kṛṣṇa iránti tiszta odaadó szolgálatunkat. Mivel a *Śrīmad-Bhāgavatam* a *bhakti-yogának*, vagyis a Legfelsőbb Úrnak végzett tiszta odaadó szolgálatnak a leírását tartalmazza, ezért e szentírás mélyreható vizsgálata és értelmezése a teológiai alapképzés során szintén kiemelt fontossággal bír.

A *Bhagavad-gītā* tanulmányozásához szervesen hozzátartozik a *Mahābhārata* című eposz megismerése is, mely a hindu kultúra egyik meghatározó története, és amelynek vizsgálata során a mai kor embere – és így természetesen a hallgatók is – megismerhetik a napjainkban alkalmazható védikus bölcsességeket és erkölcsi tanulságokat. A *Mahābhārata* a *Bhagavad-gītā* filozófiáját mutatja be gyakorlati módon, segítve ezáltal a filozófia és a védikus kultúra minél mélyebb megértését.

A jogapszichológia kurzus célja, hogy a hallgatók megértsék az emberi tudat és személyiség felépítését és működését, ezáltal pedig az önmegismerés és az önmegvalósítás fontosságát. Az elsajátított

képességek birtokában elkerülhetővé válnak a lelki élet szempontjából kedvezőtlen külső és belső tényezők hatásai, illetve a mindennapok során felmerülő problémák kezelése is könnyebbé válhat. Mindezek mellett a Főiskolán megszerzett tudás és elsajátított készségek természetesen a másoknak nyújtott segítségben is megnyilvánulhatnak.

Reményeink szerint a hallgatók már az elméleti képzés során is szociálisan érzékenyebbé válnak embertársaik és a világ felé, fejlődik bennük az egymás iránti empátia és tolerancia készsége, valamint a társakkal való együttműködésre való hajlam, s mindez a tudás a gyakorlati képzés során még tovább mélyül.

2.2. Példák a tudás konkrét gyakorlati alkalmazásaira

A Főiskola elméleti tárgyai mellett a gyakorlati képzésre is nagy hangsúlyt fektet. Az *āyurvedikus* diétetika célja, hogy a hallgatók megismerkedjenek az ősi indiai orvostudomány, az *āyurveda* tanításain alapuló, lakto-vegetáriánus indiai konyhaművészet gyakorlati alapjaival, valamint a főzés során használt alapanyagok és konyhatechnikai eljárások napjainkban is elérhető, alkalmazható alternatíváival.

Az első év végén Krisna-völgyben megrendezésre kerülő szakmai gyakorlat célja, hogy a hallgatók közvetlen tapasztalatot szerezzenek a *vaišṇavizmus* gyakorlatáról, megismerjék egy élő *vaišṇava* közösség mindennapjait, elsajátítsák a környezettudatos gondolkodást és az ökogazdálkodás alapjait. A második év végén szervezett szakmai gyakorlatok több célt szolgálnak. A vaisnava jógamester szakos hall-

gatók egyrészt intenzíven gyakorolják a tanév során elsajátított *yoga-āsanák* és légzőgyakorlatok helyes kivitelezését, másrészt megtanulják egy jógaábror összeállításának, megszervezésének és levezetésének módját. A vaisnava teológia szakos hallgatók számára a cél, hogy megismerjék a szent helyre látogatás módját és filozófiai hátterét, valamint hogy elmélyedjenek az odaadó szolgálat – mint például a szertartásokon való részvétel, az éneklés vagy a filozófiai előadások hallgatásának – különböző gyakorlataiban.

A védikus bölcsesség gyakorlati alkalmazásának célja tehát az, hogy bemutassuk a hallgatóknak, hogyan válhatnak a mindennapi tevékenységeink is odaadó szolgálattá, hiszen a legtöbb tett lehet az, ha összekapcsoljuk a Legfelsőbb Személlyel, Śrī Kṛṣṇával, ha érte teszünk, ha az Ő elégedettségének az elérése áll a középpontban, vagyis ha – az énközpontúságot, és ezzel együtt a mohóságot, az irigységet és a büszkeséget félretéve – nem vágyunk önző módon a tetteink eredményeire, valamint a *vaišṇava* etikettnek megfelelő módon tesszük azt.

2.3. Az ősi bölcsesség elsajátítása

Az eddigiek során szó volt a tudás jellemzőiről, meghatározásairól (*sambandha*), valamint ezen belül a transzcendentális tudás céljáról (*prayojana*). Ezek után érdemes közelebről is újra megvizsgálni az eszközt (*abhidheya*), mellyel elérhetjük az emberi élet végső célját. A *vaišṇava* szentírások szerint a valódi lelki tudást az odaadó szolgálaton keresztül (*bhakti-śruti-grhīṭayā*), azaz a *bhakti-yoga* gyakorlása által érhetjük el, vagyis ha felébresztjük

az Isten iránti szunnyadó szeretetünket.¹⁵ Amikor az Isten-, vagy Kṛṣṇa-tudat felébred az élőlényben, akkor megszabadul az anyagi gyarapodás iránti vágytól és a szintén anyagi élvezet érdekében végzett cselekedetektől. Ennek köszönhetően az ember már nem vágyik arra a küzdelemre sem, amellyel megpróbálja kielégíteni az érzékszerveit, azokat az érzékeket, amelyek mindig újabb és újabb anyagi élvezetek irányába hajtják őt, és amelyek végül újabb és újabb csalódásokhoz vezetnek. Az érzékkielégítésről való lemondás azonban nagyon küzdelmes folyamat, ezért a szentírások – a siker zálogaként – egy hiteles lelki tanítómester elfogadását javasolják, akinek az iránymutatásával az élőlény megértheti az Abszolút Igazságról szóló tudást. Ahogyan azt a *Śvetāśvatara-upaniṣad* is kijelenti: „A védikus tudás igazi jelentése csak azon nagy lelkek előtt tárul fel magától, akiknek rendíthetetlen hitük van mind az Úrban, mind a lelki tanítómesterben.”¹⁶ Egyértelmű tehát, hogy a lelki tudás elméleti és gyakorlati aspektusainak megvalósításához nemcsak a saját erőfeszítésünkre, hanem hiteles oktatók, tanárok útmutatásaira is szükségünk van. Ennek kapcsán fontos kiemelni, hogy intézményünk nagy hangsúlyt helyez arra, hogy minél több olyan kvalitású tanára legyen, akik megfelelnek a hiteles oktató, *guru* kritériumainak. Főiskolánk tanárainak döntő többsége eleget is tesz ezen elvárásoknak, hiszen ők maguk is komoly lelki gyakorlók.

Végezetül térjünk vissza a korábban már többször is emlegetett magasabb rendű tudás szanszkrit kifejezésének, a *parā-vidyā* szókapcsolatnak az értelmezéséhez. A *vaiṣṇava* szentírásokban a *vidyā* leggyakrabban ’tudás’-t, ’műveltség’-et, míg a *parā* szó általában ’magasabb rendű’-t, ’transzcendentális’-t jelent, amely ugyanakkor utalhat a tudás végső céljára is, azaz magára az Istenség Legfelsőbb Személyiségére, Śrī Kṛṣṇára. Főiskolánkon a *vaiṣṇava* teológia és jogtudomány szakértőinek képzése során fontos feladatunknak tartjuk, hogy átadjuk hallgatóinknak ezt a magasabb rendű tudást, amellyel elérhetik az emberi élet végső, legtökéletesebb célját. Ahogyan a *Śrīmad-Bhāgavatamban* is olvashatjuk:

„A kinyilatkoztatott írásokban a tudás végső célja Śrī Kṛṣṇa, az Istenség Személyisége. Az áldozat bemutatásának az Ő elégedettségét kell szolgálnia, a yoga célja az Ő felismerése, s végső soron minden gyümölcsöző cselekedetet egyedül Ő jutalmaz. Ő a legmagasabb rendű tudás, és a szigorú lemondásokat az Ő megismerése érdekében hajtják végre. A valóság [dharma] nem más, mint a Neki végzett szerető szolgálat. Ő az élet legfőbb célja.”¹⁷

Felhasznált irodalom

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:
A Bhagavad-gītā úgy, ahogy van. The Bhaktivedanta Book Trust, 2008.

¹⁵ Cc. Madhya-līlā 19.17 magyarázat.

¹⁶ 6.23, idézi például: *Bhagavad-gītā* 6.47 magyarázat.

¹⁷ *Bhāg.* 1.2.28–29.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Az odaadás nektárja*. The Bhaktivedanta Book Trust, 1997.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrī Caitanya-caritāmṛta*. The Bhaktivedanta Book Trust, 1996.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Első Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, 1993.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Második Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, 1992.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Tizedik Ének, 1. kötet). The Bhaktivedanta Book Trust, 1995.

Gaura Kṛṣṇa Dāsa – Mañjarī Devī Dāsī: *Bevezetés a védikus szentírásokba* (Ok-tatási segédanyag). Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola, Budapest, 2017.

Lappints Árpád: *Tanuláspedagógia: A tanulás tanításának alapjai*. Comenius Bt., Pécs, 2002.

Pani, Raghunath N.: *Integral Education: Thought and Practical*. APH Publishing Corporation, New Delhi, 2007.

Internetes hivatkozások

Gaál Gabriella: Tervezés és értékelés. A tudás fogalma, típusai.

http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/kezek/02_terv_ert/222a_tuds_fogalma_tpusai.html#

Letöltés ideje: 2017.09.06.

MÚHELY

Mikor nevezhető sikeresnek az oktatás?

**Karunā Sindhu Devī Dāsī
(Nikodemus Katalin)**

A pedagógiai szempontból sikeresnek mondható oktatói, nevelői munka eredménye az, ha az iskolából olyan fiatal felnőttek kerülnek ki, akiknek életvezetése mind egyéni, mind közösségi szempontból konstruktív, azaz értékeket hordoz és teremti.¹ Ez úgy valósítható meg hosszú távon – optimális esetben egy egész életen át –, ha az ösztönző-motivációs személyiségkomponensek (szokások, példa- és eszményképek, meggyőződések) erkölcsileg nemesek, tiszták, autonóm vezérlésűek; így az egyén magatartása, tevékenységei következetesek lesznek, s nem befolyásolja azokat az aktuális helyzet. Ezért a nevelés-oktatás során elsődleges az erkölcsi nevelés, hiszen ez által közvetítődnek azok az értékek, amelyeket az adott társadalom elfogad.

A védikus társadalom oktatási rendszerének végső célja a Legfelsőbb Úrnak, Kṛṣṇának végzett szerető és odaadó szolgálata (*bhakti-yoga*) elérése. Ezen cél megvalósításának eszköze a *parā-vidyā*, a lelki önvalóról és a Legfelsőbb Úrról szóló tudás átadása, valamint a *viññāna*, a tudás gyakorlati alkalmazása. Minden élőlény az anyagi buroktól (testtől) függetlenül Kṛṣṇa parányi, örök része, ezért a társadalom tagjainak a testvériség érzésével kell egymás felé fordulniuk: a gyengébbeket segíteni szükséges, az egyenlőkkel barátkozni kell, a bölcsőbbektől, idősebbektől tanulni ajánlatos. Ezt akkor tudja az egyén megvalósítani, ha nem az érzelmi kielégítése vezérli az életét, hanem az egyetemes vallási elvek megvalósítását segítő szabályok irányítják magatartását, tevékenységeit minden időben és minden körülmények között. Az ezzel a mentálitással élő emberek boldog társadalmat alkotnak, melynek tagjai belülről inspirálva becsületesek, segítőkészek, toleránsak, tisztelettudóak, önzetlenek stb. Mindezen tulajdonságokat azért részesítik előnyben, mert tudják, hogy ez az erkölcsös, együttműködő, segítő szellem az, amely elégedetté teszi az Istenség Legfelsőbb Személyiségét, aki mindennek az ura és végső haszonélvezője.

Ahhoz, hogy ez a kiegyensúlyozott, elégedett egyénekből álló társadalom létrejöhessen, szükség van egy olyan oktatási-nevelési rendszerre, amely a társadalom értékeit hatékony módon közvetíti, s melyben a tanulók át is akarják azokat venni, mert egy olyan szeretettel teli közeg veszi őket körül, amely ezt kiváltja belőlük.

¹ E cikk a szerző 2009-ben megírt, *A védikus és a nyugati oktatás és gyermeknevelés elveinek összehasonlítása* című, a vaisnava teológia szakon írt szakdolgozatának rövidített változata.

lük. Ilyen eredményesen motiváló közvetítő közeg a védikus kultúra hagyományait átörökítő család és a *gurukula*-rendszer.

Ezen írásban kifejtjük, hogy mennyire segíti az emberi értékek átörökítését, a teljes értékű személyiség kibontakoztatását, a kiteljesedett, boldog élet kialakítását a vallásos nevelés, különös tekintettel a védikus kultúra hagyományaira épülő nevelés és oktatás hatására.

Az oktatás és nevelés céljai

Az oktatásnak minden társadalomban jelentős szerepe van. A társadalmak egyénekből állnak, és az egyéneknek közös értékrendjüknek kell lennie, különben nem beszélhetünk közösségről. Valamint ezt az értékrendet generációról generációra át kell örökíteniük, különben megszakad a kultúra folytonossága, idővel megváltozik, esetleg el is vesztet. Az értékrend továbbadásának fontos eszköze az oktatás, képzés.²

A nevelés folyamatának fontossága kétségtelen, hiszen ennek keretében megy végbe a személyiség fejlesztése, a magatartásformák és különböző tevékenységrendszerek kialakítása, a személyiség erkölcsi, művelődési, életmódbeli, valamint esztétikai szokásainak megerősítése, minták interiorizálása és meggyőződés kialakítása útján.

Bábosik István *Neveléselmélet* című könyvét alapul véve összefoglaljuk, hogy mit értünk a nevelés fogalma alatt.³ A nevelés olyan szándékos és célirányos tevékenységek összessége, amelyek az

egyén erkölcsi, értelmi, esztétikai és fizikai erőinek fejlesztésére irányulnak. A nevelés alapvetően érték közvetítő folyamat, az értékek felismerését, elfogadását és a megvalósításukra törekvést kívánja az egyénbe elültetni. Az érték általában olyan produktum, amely egyrészt hozzájárul a szűkebb és tágabb emberi közösségek fejlődéséhez, tehát rendelkezik egy határozott közösségfejlesztő funkcióval. Másrészt az egyén fejlődését is elősegíti, azaz individuális (önfejlesztő) funkciót is betölt.

Pedagógiai vagy nevelési érték az egyén konstruktív életvezetése. A konstruktív életvezetés olyan életvitel, amely szociálisan értékes, ugyanakkor egyénileg is eredményes. Így megfelel az érték kettős kritériumának, vagyis egyfelől közösségfejlesztő jellegű, másrészt az egyén fejlődését is elősegíti, vagyis egyben önfejlesztő jellegű is.

A konstruktív életvezetés során az építő jellegű magatartás- és tevékenységformáknak két rétege különböztethető meg. Ezek társadalmi értékük szerint különbözőek, bár egyik esetben sem nélkülözhetők, és fejlesztésük a nevelési célrendszer más-más rétegében kerülhet megfogalmazásra. Az egyik a közösségfejlesztő vagy morális magatartások és tevékenységek csoportja, melynek kialakítása az erkölcsi nevelés feladat körébe tartozik, s mely áthatja az egész nevelési feladatrendszert. Ebből a következők emelhetők ki: a szellemi, közeleti és fizikai munka; az értékóvó magatartás, vagyis a közösség szellemi, kulturális és természeti értékeinek védelme, óvása; a segítőkészség vagy ka-

² Bhaktividyā Pūrṇa Swami 2005.

³ Bábosik 2004.

ritativitás; a toleráns magatartás; a fegyelemzettség. A második réteg az önfejlesztő magatartás- és tevékenységrepertoár, melynek részei a nevelés bizonyos területeit érintik. Ezek a következők: intellektuális nevelés, esztétikai tevékenység, egészséges életmódra nevelés.

Az autonóm moralitás

A nevelés végső célja, eredménye nem egyszerűen a közösség- és önfejlesztő magatartás- és tevékenységformák kialakítása, megszilárdítása, hanem az autonóm erkölcsiség (autonóm moralitás) kialakítása. Az autonóm erkölcsiség azt jelenti, hogy a társadalom által elvárt magatartási formákat, tevékenységeket az egyén nem heteronóm szabályozásra, azaz külső orientáció vagy kontroll hatására, hanem belső késztetésre, autonóm módon végzi. Ehhez azonban az szükséges, hogy a nevelés által kifejlésszük a személyiségben a konstruktív magatartás- és tevékenységformákat stimuláló ösztönző-motivációs személyiség-komponenseket.

A nevelés folyamatában tehát a belső (autonóm) szabályozású, társadalmilag értékes magatartás- és tevékenységformák kialakítása történik az ettől elválaszthatatlan, a szabályozást ellátó személyiségbeli feltételrendszer megteremtésével együtt. Ilyen magasrendű személyiség-komponensnek tekinthetők a szokások, a példa- és eszményképek (életvezetési modellek) valamint a meggyőződések. Ezek pedig nem mások, mint a jellem lényegét alkotó elemek, azaz a jellemvonások, amelyek a szilárd, építő jellegű magatartási tendenciákon keresztül az egyén

teljes életvezetésének következetességeit, szociális értelemben építő jellegét biztosítják. A szokások beidegzés, begyakorlás útján szükségletté alakult magatartás- és tevékenységformáknak tekinthetők; a példaképek és eszményképek meghatározott magatartási-tevékenységi modellek követésének szükségletei, a meggyőződések pedig mint szükségletté vált normák, elvek, eszmék foghatók fel.

A jellem a benne egyesült összetevőknek nem pusztán összessége vagy egymásmellettsége, mivel ezek az összetevők funkcionálisan homogén csoportokat alkothatnak, és hierarchizált rendszerbe szerveződhetnek. Az erősebben funkcióképes csoportok pedig átalakítják az alárendelt ösztönzőket oly módon, hogy azok támogassák a domináns összetevők funkcióját. Így az egyén gyakran végez azonos típusú cselekvéseket, melyek az egyénre jellemző szilárd magatartási tendenciát alkotnak. A nevelésnek pedig éppen ilyen szociálisan értékes magatartási tendenciák kialakítása a célja.

A jellemvonások és a jellem megszilárdulásának többek között az is az eredménye, hogy megszűnik a személyiség és a magatartás szituációtól való függősége. Ugyanis a jellemet alkotó erős, funkcióképes domináns szükségletek a nekik megfelelő cselekvés végrehajtására ösztönzik az egyént akkor is, ha a szituáció nem kedvez az ilyen cselekvéseknek. Ez arra készteti az embert, hogy alakítsa át a szituációt, s tegye alkalmassá a szükségleteknek megfelelő cselekvésre. Tehát már nem a szituáció uralkodik az egyénen, hanem az egyén a szituáción. Következésképpen a

magatartás konzekvenssé, prognosztizálhatóvá, megbízhatóvá válik, és megszűnik a szituatív jellege.

Ami pedig a döntési helyzeteket illeti, nem áll elő döntészavar, mivel a domináns szükséglet ilyen helyzetekben egyértelmű és nagy hatékonyságú döntés-meghatározó tényezőként működve, az egyént gyorsan és határozottan ráállítja a szükségletnek megfelelő cselekvési alternatívára.

Felvetődik a kérdés, hogy indokolt-e határozott minőségi különbséget tenni az önfejlesztő és a közösségfejlesztő magatartás- és tevékenységformák között, és ebből következően szükséges-e elsődlegesnek tekinteni az erkölcsi nevelés feladatait az értelmi, esztétikai és testi nevelés feladataihoz viszonyítva.

A határozott rangsorolást a társadalom tényei, elvárásai teszik indokolttá. A különböző történelmi korok és társadalmi rendszerek keretében kialakult nevelési koncepciók, illetve korunk különböző nevelési irányzatainak áttekintése alapján megállapítható a nevelés közösségre orientált jellege, az, hogy a nevelés mindig a nemzet vagy a társadalom érdekében szolgálatában funkcionál, erre irányul. Tehát az a cél, hogy az egoisztikus magatartási tendenciákkal szemben az altruisztikus, a tágabb közösségek szempontjából konstruktív magatartás- és tevékenységformák dominanciája legyen jellemző az egyén életvezetésében. Így a nevelési feladatrendszerben világszerte elsőbbséget élvez az erkölcsi nevelés feladatainak megoldása, azaz a jellemformálás, a többi feladat pedig ennek alárendelődik.

Az erkölcsi nevelés és a vallásosság kapcsolata

A reformpedagógia egyik megalapozója, John Dewey összekapcsolja az erkölcsi nevelést a vallásossággal, miközben azt a képességet, hogy megfelelően tudunk bánni ösztöneinkkel és el tudunk igazodni a különböző elméletek között, szintén vallásosságnak tekinti.

Filozófusok sokasága definiálta már a vallás fogalmát. A *vaiṣṇava* teológia szerint tudást kell szereznünk Istenről, és ki kell fejlesztenünk az iránta érzett szeretetünket, ami valójában ott szunnyad a szívünkben. Ennek módszere az önzetlen, odaadó tettek végzése, a *bhakti-yoga*. A *Śrīmad-Bhāgavatam*ban ez áll: „Az emberiség legmagasabb rendű hivatása [dharmája] az, amely által az ember eljuthat a transzcendentális Úrnak végzett szeretetteljes odaadó szolgálatig. Ennek az odaadó szolgálatnak töretlennek kell lennie, valamint mentesnek minden indítéktól, hogy teljes elégedettséget nyújtson az önvalónak.”⁴ Néhány verssel később ezt olvashatjuk: „A kinyilatkoztatott írásokban a tudás végső célja Śrī Kṛṣṇa, az Istenség Személyisége. Az áldozat bemutatásának az ő elégedettségét kell szolgálnia, a yoga célja az ő felismerése, s végső soron minden gyümölcsöző cselekedetet egyedül ő jutalmaz. Ő a legmagasabb rendű tudás, és a szigorú lemondásokat az ő megismerése érdekében hajtják végre. A vallás [dharma] nem más, mint a Neki végzett szerető szolgálat. Ő az élet legfőbb célja.”⁵ Az egyének által végzett önzetlen

⁴ *Śrīmad-Bhāgavatam* [továbbiakban: *Bhāg.*] 1.2.6.

⁵ *Bhāg.* 1.2.28–29.

szolgálat az, ami Istent leginkább elégedetté teszi, ugyanakkor pedig a szolgálatot végzők is boldoggá válnak ezáltal. A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda⁶ egy beszélgetés során nagyon egyszerű meghatározást adott: „[...] ismerni Istent és szeretni őt. Manapság a nevelés hiánya miatt senki sem ismeri Istent, s hogyan beszélhetnénk akkor az iránta érzett szeretetről?”⁷ Śrīla Prabhupāda számára tehát egyértelmű, hogy a nevelés egyben vallásos nevelést jelent, amely az Isten iránti szeretetet tanítja.

Manapság gyakran felmerül a kérdés, hogy egyáltalán szükséges-e a vallásos nevelés a családban, a hittan oktatása az iskolában. Sok embernek az a véleménye, hogy ezzel a szülő, az iskola befolyásolja a gyermek tudatát, és ezáltal determinálja a gyermek jövőjét. Szerintük az a helyes, hogy majd amikor a gyerek felnőtté válik, önmaga dönti el, hogy vallásos életet kíván-e élni vagy sem. De ha jól belegondolunk, az is ugyanolyan meghatározó, ha a családban nincs szerepe a vallásnak, hiszen azzal is közvetítünk egy látásmódot, egy világnézetet a gyermekünk számára.

Edgar Josef Korherr⁸ osztrák valláspedagógus határozott véleménye az, hogy a gyerekeknek joguk van ahhoz, hogy vallásosan neveljék őket. Fejlődéslélektani szempontból teljesen elhibázottnak tartja azt a kijelentést, hogy „az én gyerekem később majd maga eldöntheti, hogy melyik vallást akarja követni”. A gye-

rekek mindenekelőtt részesülnek szülei nyelvében, rítusaikban és mindabban, ami számukra értékes, fontos. Részt vesznek, benne élnek a kommunikációban és az egészen normális hétköznapi életben. Ha ehhez a mindennapi élethez az is hozzátartozik, hogy este a gyerekek felolvasunk egy történetet a szentírásból, vagy étkezés előtt röviden imádkozunk, akkor a gyerekek minden nagyobb nehézség és megerőltetés nélkül, egész egyszerűen megtanulják a vallási nyelvet. Ezért ez a hozzáállás, hogy „az én gyerekem később majd maga eldöntheti, hogy melyik vallást akarja követni”, megfosztja őt attól a lehetőségtől, hogy kialakuljon a vallási nyelvi kompetenciája, hogy megtanuljon egy olyan vallási nyelvezetet, amelynek segítségével aztán más vallásokkal is kapcsolatba léphet. Ha egy gyerek nem válik érzékennyé a vallásos dolgok iránt, akkor később hallatlanul nehéz lesz neki a vallásos út mellett dönteni.

Korherr használ egy érdekes fogalmat: a „vallási nyelvi kompetencia” fogalmát, ami összecseng a mai oktatásban gyakran használt kulcskompetencia fogalmával. A Nemzeti alaptanterv szerint⁹ a kompetenciák olyan tudásanyagok és képességek, amelyek szükségesek az egyén társadalomba való beilleszkedéséhez, a változásokhoz való rugalmas alkalmazkodáshoz, a változások befolyásolásához, a saját sorsuk alakításához, az egyéni fejlődéshez, valamint az aktív állampolgári

⁶ A Kṛṣṇa-tudatú Hívók Nemzetközi Közösségének (ISKCON) alapítója.

⁷ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1990: 27.

⁸ Korherr 1990.

⁹ http://www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/nat_implement_090702.pdf
http://www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/nat_070926.pdf

léthez. Miért ne lehetne a kulcskompetenciák egyike a vallási nyelvi kompetencia? Hiszen ez is gazdagítja az egyén képességét arra, hogy teljesebb, értékesebb életet alakítson ki, ön- és közösségfejlesztő konstruktív életvezetés jellemezze, melylyel embertársai hasznára is válik. Hiszen az istenszerető ember az élőlényeket Isten részeként, önmaga testvéreként látja, ezért megad nekik minden tiszteletet, és nem kihasználni akarja őket, hanem együtt akar velük működni egy közös cél érdekében. A világ előrejutásának záloga pedig mi lenne más, ha nem ez?

Karácsony Sándor szerint a vallásos nevelés az egyetlen lehetséges nevelési forma. *„Az igazi nevelés társaspszichológiai értelemben nem a »szép-igaz-jó«-ra tör; hanem arra, ami »szent«. Ami nem »emberé«, tehát nem »emberi«, hanem »isteni«, tehát az »Istené«.”*¹⁰ A vallásos nevelő – legyen az szülő vagy tanár – bármit tanít vagy cselekszik, arról vall, és azt a meggyőződést sugallja, hogy nem magunkéi vagy egymáséi, hanem Istené vagyunk, és ennek szellemében lehet egy jobb világért közösen cselekedni.

Korherr véleménye szerint a hitet is lehet tanulni, hiszen a hit tanulása is az emberi élet része. *„A gyerek és Isten kapcsolatának kialakulása egyfajta »értelmi többletet« jelent, ami nem jelenik meg akkor, ha a gyermekek elől elzárjuk ezt a kapcsolatot. Ha a vallásos nevelés alatt az Istennel való ésszerű kapcsolat kialakulásának lehetőségét és megvalósulását értjük, akkor semmiképpen sem tekinthető korlátozásnak, éppen ellenkezőleg,*

*a tudatosság kitágulását és a személyes életminőség felfokozását jelenti.”*¹¹ Ez is megerősíti, hogy a vallásos nevelés nem korlátoz, hanem segít értékesebb, jobb minőségű életet élni.

A vallásosság a legtöbb esetben elsődlegesen a családban alakul ki. Az óvoda és iskola, valamint az egyházi közösség mint másodlagos szocializációs közeg gyakorol hatást a családban megalapozott hitre. Tehát a szülők az elsődleges nevelők, meghatározhatják a gyerek vallási-egyházi életbe való bevezetését, ezen felül pedig erősíthetik vagy gyengíthetik a családon kívüli másodlagos nevelők (pl.: barátok, iskola, nyilvánosság) vallásos (vagy vallásellenes) befolyását. A gyerekek később erősebben kötődnek a vallásos meggyőződéshez, ha a hitet és a vallásos gyakorlatot a szülői házban fontosnak tapasztalták meg, és a szülői mintát követendő példának tartják. A szülők hatása a vallásosság területén azzal függ össze, hogy motiválják-e gyermekeiket például arra, hogy részt vegyenek a vallási közösség istentiszteletein, vallási rendezvényeken és ünnepeken, ösztönzik-e őket arra, hogy olvassák a szentíráásokat, kapcsolatot tartsanak vallásos személyekkel, vagy pedig ez számukra másodrangú dolog.

A gyerekek minden területen elsősorban utánnézéssel tanulnak az együttes cselekvések ideje alatt. Ezen tanulási folyamat során nincsen direkt utasítás, információ, mások viselkedése adja a mintát, amelyet mindenféle kényszer nélkül leutánoz a gyermek, és lehetősége van arra, hogy a megfigyelt dologból tanulva következ-

¹⁰ Karácsony 2004: 5.

¹¹ Korherr 1990: 32.

tetéseket is levonjon. Az utánzás a fejlődés egyik alapvető fontosságú folyamata. A gyermek észleli a környezetében lévő felnőttek viselkedését, megfigyeli cselekedeteiket, majd lemásolja azokat. Az utánzás célja, hogy az utánzott személy által közvetített mintát minél pontosabban megközelítse. A kisgyermek egyszerű utánzás során sajátítja el a jellemet felépítő személyiségkomponenseket, melyek a szokások, a példaképek és a meggyőződések. Ezek képezik majd a konstruktív tevékenységeinek motivációs alapját. A vallásos cselekvés tanulása is megfigyelés és utánzás által történik. Ezért a „nevelés, mint nyomatékosan erkölcsalakító folyamat, azt a követelményt támasztja a nevelőkkel szemben, hogy legyenek követésre érdemes modellszemélyekké, konstruktív mintákká.”¹²

A családokban igen ritkán fordul csak elő, hogy a gyerekek és a fiatalok vallásos nevelés nélkül megtanulják és megélik az Istennel való kapcsolatot. Ezzel szemben a vallásos szülői ház gyermekei sem lesznek feltétlenül vallásos emberek. Sok gyerek, fiatal és fiatal felnőtt nem veszi át szülei hitét. Miután felnőttekké válnak, önmaguk döntenek el, melyik utat követik, illetve hitet gyakorló emberként élik-e tovább az életüket. Természetesen a vallásos nevelésben részesült egyének nagyobb eséllyel folytatják életüket vallásos keretek között.

Az eddig elmondottakat összegezve megállapíthatjuk, hogy ha vallásos családba születik egy gyermek, és az iskolában is ilyen oktatást kap, akkor az támogatja

a látómezejét, színesíti az érzélemvilágát, szilárdítja jellemét, és gazdagítja azon képességei sorát, melyek által felnőttkorában konstruktív életvezetést tud kialakítani, amely egyaránt hasznos önmaga és a társadalom számára is. Az oktatás-nevelés elsődleges feladata – az intellektuális, esztétikai és fizikai neveléshez képest – az erkölcsi nevelés, azaz az autonóm moralitás kifejlesztése, valamint azon személyiségjegyek kialakítása, melyek ezt motiválják, stimulálják. Nézzük meg, ez hogyan cseng össze a védikus oktatás elveivel.

Betekintés a védikus nevelés elveibe, a család szerepe

A védikus rendszerben a társadalom vezető *varṇája* a *brāhmaṇa* osztály, akiknek a tudatát, szavait, tetteit a jóság kötőereje irányítja, akik a legmagasabb erkölcsi szinten élnek. A védikus korban az iskola célja – a gyermek *varṇájától* függetlenül – ilyen magas erkölcsiségű és szellemiségű egyének nevelése, ezért mondhatjuk, hogy a védikus oktatás *brāhmaṇikus* oktatást jelent. Ehhez mind a családban, mind az iskolában magas erkölcsi szttenderdek szerinti képzésre van szükség.

*gurur na sa syāt sva-jano na sa syāt
pitā na sa syāj janantī na sā syāt
daivam na tat syān na patīś ca sa syān
na mocayed yaḥ samupeta-mṛtyum*

„Aki nem tudja felszabadítani a gondjaira bízott élőlényeket, akik az ismétlődő születés és halál útját járják, az soha ne legyen tanítómester, apa, férj, anya vagy imádandó félisten.”¹³

¹² Zrinszky 2002: 286.

¹³ *Bhāg.* 5.5.18.

Ez a vers egyértelműen rámutat többek között a szülők és a tanítók nagy felelősségére, hogy nem kevesebb a feladatuk, mint olyan képzésben részesíteni a rábizottakat, hogy azok felszabaduljanak az anyagi kötőerők hatása alól, tudatuk teljesen megtisztuljon, és az Istenség Legfelsőbb Személyisége önzetlen odaadó szolgáltatást végezzék, ezzel elérve az élet tökéletességét. Ennek megvalósításához szükséges a társadalomban egy közös értékrend, amelynek folytonosságát az oktatáson keresztül lehet biztosítani.

A gyerek egészséges testi és lelki fejlődéséért ötéves korig a szülő a felelős. Ebben az időszakban a gyermek fizikai és mentális szükségleteit teljes mértékben a gyermek igényei szerint elégítik ki, minden figyelmet és törődést megadnak neki, közben pedig lefektetik a gyermek személyiségében a helyes viselkedés alapjait.

A fiúgyermekeket ötévesen beadják egy lelki tanítómester iskolájába, azaz *gurukulába*. A *gurukula* szanszkrit kifejezés pontosan a *guru* házát, családját jelenti, tehát a tanulók a tanító házába költöznek, és úgy élnek ott, mint egy nagy család. A tanítómesterre úgy tekintenek, mint az apjukra, annak feleségére pedig úgy, mint az anyjukra.

A tanuló időszak általában 5-25 éves korig tart, s szanszkrit nyelven *brahmacārī-āśramának* nevezik. „Ebben az āśramában azt tanítják, hogy az anyagi világ nem az élőlények valódi otthona. A feltételekhez kötött lelkek az anyagi rabságban az anyag rabjai, ezért az élet végső célja az önmegvalósítás.”¹⁴

A szülő is és a tanár is szülői hangulatban (*vātsalya-rasában*) van a gyerekkel, de a kapcsolat minőségében különbség van: a szülőé a fizikai ragaszkodáson alapszik, a tanaré pedig a tudáson. A tanárok azért tanítják a gyerekeket, mert látni akarják a jellemük és intelligenciájuk fejlődését. A szülők gondoskodásának az alapja pedig a ragaszkodás. Ez jó, mert egészséges, jól gondozott gyerekek lesznek, de a ragaszkodás miatt a szülők gyakran elnézőek a jellembeli hibákkal, a helytelen viselkedéssel szemben. A tanárnak nincs ez a biológiai kötöttsége, ezért ő ahhoz ragaszkodik, hogy a gyerek tanuljon, és szépen fejlődjön a viselkedése, ezért azt fogja tenni, ami a gyerek személyiségfejlődése érdekében a legjobb. Ha a szülők megfelelő, teljes figyelmet fordítottak a gyerekekre az első öt évben, akkor megalapozták a gyermek további képzését, és a tanár erre az alapra nagyon jól tud építeni.

Isten a gyerekeket elsősorban a szülőkre bízta. Az elsődleges felelősség és a törődés kötelessége a szülőé, ezért az ő feladata, hogy a gyereket megfelelő képzettségű tanár gondjaira bízza. Így tehát a szülőnek alaposan meg kell vizsgálnia a tanár személyiségét, lelki fejlettségét, és ha úgy ítéli meg, hogy van bizalma a tanárban, csak akkor adja be az iskolájába.

Amíg a tanuló egy lelki tanítómester (*guru*) irányítása alá nem kerül, addig az apa a *guru*, azután pedig a tanár. Az iskolának és a szülőknek harmonikusan együtt kell működniük, a szülők pedig átadják a felelősséget az iskolának, a tanárnak a tanulóévek idejére. Isten az eredeti apja

¹⁴ Bhāg. 1.9.26 magyarázat.

mindenkinek, s a tanárok az ő nevében foglalkoznak a gyerekekkel. Amint vége a képzésnek, a védikus rendszer szerint a gyerek visszatér a családi házba, és általában együtt dolgozik az apjával.

Bhaktividyā Pūrṇa Swami Mahārāja hasonlatával élve¹⁵ olyan ez, mint a tortasütés. A szülő készíti elő a tésztát, keveri össze a hozzávalókat, és teszi be a sütőbe, más szóval ő választja meg a tanárt, de aztán hagynia kell a tanárt dolgozni. A tanár azt a tésztát tudja megsütni, amelyet a szülő előkészített. Ha rossz hozzávalókat kevert bele, akkor a torta nem lesz olyan jó. De ha a legjobb minőségű hozzávalókból állította össze, akkor a legjobb minőségű tortát fogja kapni. Amint megsült a torta, a szülő elviheti és feldíszítheti kedve szerint. Ehhez a folyamathoz a szülő részéről a tanítóba vetett bizalom szükséges. Jól meg kell néznie, hogy milyen iskolába adja be a gyermekét, kinek a gondjaira bízza, de ha már megszavazta a bizalmat, akkor hagynia kell a tanárt dolgozni. Azonban ha beleszól a tanár munkájába – folytatva az analógiát: ha idő előtt kinyitja a sütőt –, akkor összeesik a piskóta, és egy rosszul sikerült tortát fog visszakapni.

A diák viszonyulását a tanuláshoz, a tanárhoz nagymértékben befolyásolja az, hogy miként bántak vele az iskolába kerülése előtt, mit látott és tapasztalt a családban. Az autoritás – legyen az szülő, tanár vagy a későbbiekben a munkahelyen a főnök – iránti tisztelet gyökerei onnan erednek, hogy a gyermek látja az apa és az anya együttműködését. Ha so-

hasem látja a szüleit harcolni egymással, akkor mindig teljes hite lesz az autoritás koncepciójában. Viszont ha a szülők között megoldhatatlan ellentétek feszülnek, az csorbítja, idővel pedig el is pusztítja a gyermekben az irántuk való természetes tiszteletet.

Az autoritás tisztelete a következő módon alakul ki. A gyerek születése után, kezdetben csak az anyát ismeri, fogalma sincs az apjáról, ezért az anya az első *guru*, az első tanár. A gyerek mindent az anyjától tanul, és minden tekintetben az anyjától függ. Idővel azonban felismeri, hogy van egy entitás, akit apának hívnak, és akivel az anya együttműködik. Látja, hogy az anya elfogadja az apát úgy, mint támogatót és vezetőt, tehát az apa lesz a gyerek számára a második *guru*. Ahogy a gyerek növekszik, látja, hogy az apának is van feljebbvalója, fölötte is állnak lelki vezetők, végül pedig ott van Isten. Ezáltal megtapasztalja az autoritási lánc természetes vonalát. Ez tisztán megalapozza a gyerek elméjében az autoritás elvét, ezért amikor iskolába megy, könnyű lesz elfogadnia a tanárt mint feljebbvalót. Ám ha a gyerek konfrontálódni látja az anyját és az apját, vagyis azt tapasztalja, hogy az alsóbb autoritás nem fogadja el a felsőbb vezetőt, elvesz az autoritás elvének fontossága.

Amikor a gyerek tanúja annak, hogy az anya gondját viseli és kielégíti a családtagok szükségleteit, valamint az apa is mindig az anya és a gyerekek érdekében dolgozik, akkor a szolgálat princípiuma a gyerek természetében megalapozódik, beépül. Tehát ha a szülők teljesítik a kö-

¹⁵ Bhaktividyā Pūrṇa Swami hanganyaga.

telességeiket, hogy elégedetté tegyék a család többi tagját, akkor a gyerek elsajátítja a szolgáló hangulatot.

A szülők mentálisa és viselkedése közvetlenül hat a gyerek fejlődésére, mert utánzás útján elsajátítja a látott viselkedési mintákat, és ezek beépülnek a szokásrendszerébe. Ezért ha a szülők tiszta környezetben élnek, tiszták a tetteik, szépen beszélnek és viselkednek egymással, akkor a gyerek úgy nő fel, hogy a tisztaság iránt fog vonzódni. Ha a szülők tudnak egy magasabb (isteni) cél érdekében együtt dolgozni, és nem a saját érzelkeik és motivációjuk vezérli őket, akkor a gyerek szintén ezt tanulja meg. A gyermek alaptermészetének kialakulásához a szülők kapcsolata és különösen az anya viselkedése, viszonyulása adnak mintát, ezek építik fel, mert ötéves korig ő a legkiemelkedőbb *guru*.

A tudás elsajátítása

A fentebb tárgyalt szempontok nagy szerepet játszanak a tudás elsajátításának folyamatában is, mivel a tanulás feltételei: a tisztelet, alázat, alázatos szolgálat, érzékkontroll és a tisztaság, melyeket a gyermek a családban sajátít el szülei példáját követve.

Az oktatás során nagyon fontos elem a tisztelet és az alázat. Az *upanisadok* szerint a tudásunk egynegyede származik csak saját tapasztalatból, a háromnegyed részét mások tapasztalata, valamint a tanár által közvetített tudásanyag teszi ki. A hiteseles tudás szaktekintélyektől száll alá, így ha az ember nem tiszteli az autoritásokat, a szaktekintélyeket, akkor nem lesz képes

elfogadni a tudást és alkalmazni azt. Ha pedig nem tudja a magáévá tenni, akkor nem is lesz képes továbbadni, így megszakad a kultúra folytonossága.

A védikus társadalomban azt vallják, hogy amíg az anyagi tudás terén való fejlődéshez szükség van személyes képességekre, kutató hajlamra, addig a lelki tudás megszerzése sokkal inkább a jelölt alázatosságától és szolgálatkészségétől függ, az intellektuális befogadókészség önmagában nem elegendő. Ha ugyanis a lelki tudományt tanuló alázatos kérdéseivel és szolgálatával elégedetté teszi a lelki tanítómestert, a *guru* kegyéből a tudás automatikusan megnyilvánul a szívében.

A védikus gondolkodás éles határvonalat húz a *jñāna* és a *vijñāna* közé. A *jñāna* olyan tudást jelent, amelyet az ember a szentírásokból sajátít el a tanítványi láncolaton keresztül, és amely által az ember megérti eredeti helyzetét. A *vijñāna* pedig ennek a tudásnak az életben történő gyakorlati alkalmazására utal. Ezt fejt ki a következő idézet. „*A jñānát, a lelki azonosságról szóló tudást, amire akkor tesz szert az ember, amikor nem a testével azonosítja magát, a Bhagavad-gītā brahma-bhūtaként, a lelki megvalósítás újjáéledéseként írja le. Aki az anyagi lét feltételekhez kötött állapotában él, az nem rendelkezhet lelki megvalósítással, mert az anyaggal azonosítja magát. Az anyagi lét és a lelki lét közötti különbség megértését nevezik jñānának. Miután az ember eljut a jñāna szintre, azaz a brahma-bhūta síkjára, végül elérkezik az odaadó szolgálathoz, amelynek során teljesen megérti saját és az Istenség Legfelsőbb*

Személyisége helyzetét. Ezt a megértést ez a vers vijñāna-višeṣānak nevezi. Az Úr azt mondja, hogy a Róla szóló tudás vijñāna, tudomány. Egyszóval amikor valaki az Istenség Legfelsőbb Személyiségéről szóló tudományos ismeretek birtokában megerősödik, biztos, hogy eléri a felszabadult helyzetet.”¹⁶

A mély megértés és a megvalósítás nem ugyanaz. Akkor van igazán haszna a tudásanyagnak, ha azt az életünk során alkalmazni is tudjuk, ha az áthatja a személyiségünk egészét. Ha valakinek nagy tudása van, de a viselkedése nem igazán példászerű, az azt jelenti, hogy van tudása, de nincs megvalósítása. „A védikus irodalomban a jñāna szintje nem rossz, de igazából nem tekintik valami előrehaladottnak. A vijñāna, a megvalósított tudás az igazán fontos. Az egész védikus kultúra mozgatórugója az, hogy mindenkit eljuttasson a vijñāna szintjére. Megkockáztatom, hogy ez a legnagyobb különbség a Védák és a nyugati kultúra tudásról alkotott felfogása között. Lehetsz PhD, nyugalmazott egyetemi tanár, Nobel-díjas koszorús költő megvalósítás nélkül is.”¹⁷ A modern oktatásban a tanárnak meg kell tanulnia az anyagot, át is kell gondolnia azt, rendszereznie kell, de nem feltétlenül van szükség arra, hogy az élete részévé tegye, megvalósítsa, s így a diák nem is tudja azt a tanár példaadása útján elsajátítani, és jelleme részévé tenni. Ezért nincs a modern kultúrában folytonosság, szemben a védikus oktatási modellel.

A fegyelmezés szükségessége, jelentősége

„A fegyelmet úgy lehet meghatározni, mint a jó viselkedés bátorítása, a rossz viselkedés megállítása s a rend fenntartása.”¹⁸

A fegyelmezés és a büntetés nem szinonim fogalmak. A büntetés csupán eszköz, amelyet néha lehet alkalmazni a fegyellem elérése érdekében. A fegyelmezésnek több célja van. Az egyik a tanítás és a tanulás számára kedvező légkör kialakítása. A Kṛṣṇa-tudatos oktatás elsődleges célja megtanítani a gyermeket arra, hogyan irányítsa az érzékeit az elmével, az elmét az értelemmel, az értelmet pedig a Felsőlélek által, s így elsajátítsa a vaiṣṇava viselkedési szokásokat. Cél továbbá, hogy a tanulóból felelősségteljes felnőtt váljon, aki belülről motivált arra, hogy becsületes, tisztelettudó, egyszerű, lemondott és tiszta legyen. Feladat tehát az autonóm moralitás kialakítása, amikor is a társadalom és az egyén számára hasznos konstruktív tevékenységeket az egyén nem heteronóm szabályozásra, hanem autonóm ösztönzésre végzi. (Erről már részletesen beszéltünk a nevelés meghatározásánál.) Mi lehet a legmagasabb rendű belső motiváció? Annak az egyénnek, aki nem a testével azonosítja magát, és szert tett a parā-vidyára, feljebbvalói (lelki tanítómestere, tanítói, szülei) és Kṛṣṇa elégedettsége lesz a legfontosabb. Ez az, ami egész életében elkíséri, és irányítja tetteit, döntéseit, mert az ő elégedettségük egy jó bhakta (hívő) viselkedésének valódi jutalma. Amilyen mértékben a gyermek meg-

¹⁶ Bhāg. 4.21.32 magyarázat.

¹⁷ Bhaktividyā Pūrṇa Swami 1998: 89.

¹⁸ Urmila: 31.

valósította ezt a tényt, olyan mértékben lehet használni a fegyelmezés alapjaként. Ez teszi a fegyelmezést a legegészségesebbé, mert a transzcendentális valóságon alapszik. Amíg a tanulók nincsenek ezen a fejlettségi szinten, addig egyidejűleg kell ébresztgetni ezt az odaadást a szívükben, s használni más fegyelmezési módszereket. A fegyelmezés prédikálás nélkül, azaz a *parā-vidyā* átadása és elmagyarázása nélkül haszontalan. Ezt a belső motivációt úgy lehet kifejleszteni, ha a diákok nagy szeretetet és törődést éreznek a tanártól. A tanárnak a diákok szolgájává kell válnia, a gyerekeknek azt kell érezniük és tudniuk, hogy minden az ő érdekükben történik, még a fegyelmezés is, mivel a tanárt a diákok valódi haszna érdekli, nem pedig az érzékeik elégedetté tétele. A tanár célja, hogy segítse a gyerekek szereteteli attitűdjét a feljebbvalói és Kṛṣṇa felé irányítani, és hogy minél több lehetőséget biztosítson az odaadó szolgálatra. Ehhez a gyerekeknek meg kell tapasztalniuk a tanár szeretetét, gondoskodását.

A védikus időkben a lelki tanítómester és a tanár szerepe nem vált külön, mert *brāhmaṇikus* tulajdonságokkal rendelkező személyek váltak tanítóvá, *guruvá*. A mai korban már nem olyan könnyű ilyen példás jellemű egyéneket találni, de a védikus szellemiségű gyermeknevelésben arra kell törekednie minden egyes személynek, aki a gyerekekkel kapcsolatban áll, hogy példamutató és követésre érdemes legyen a viselkedése, a jelleme. Ez különös tekintettel igaz a tanárookra és a szülőkre.

A tanulók jellemének fejlesztése során a konstruktív magatartás- és tevékeny-

ségformákkal párhuzamosan ki kell fejleszteni az azokat stimuláló ösztönző-motivációs személyiségkomponenseket is, melyeknek egyik eleme az életvezetési modell. Ennek kialakításában a tanár úgy tud segíteni, hogy önmaga *ācāryává* váljon, olyan személlyé, aki nemcsak szavaival, hanem példamutatásával is tanít, hogy a diákok úgy nézhessen rá, mint a hősére, és felnőttkorában olyan *bhaktává* (hívóvé) akarjon válni, mint amilyen ő. Látnia kell a gyermeknek a tanár odaadását és szeretetét Kṛṣṇa, a *guruja* és más hívő személyek felé, az elkötelezettségét a lelki gyakorlatok iránt, amelyeket örömmel és lelkesedéssel végez. Az effajta tisztelet és szeretet a legjobb módja a fegyelmezésnek. Ez a legerősebb fegyver, mert minél jobban szeretik és tisztelik a tanárt, és minél jobban bíznak benne, annál inkább engedelmeskednek neki.

Śrīla Prabhupāda szavaival zárjuk ezt az értekezést. Ezek az idézetek bizonyítják, hogy az oktatás, nevelés eredményessége függ attól, hogy valódi, lelki értékeket közvetítünk-e a gyermekeknek. Śrīla Prabhupāda így írt egyik levelében: „A gurukula oktatásunk eredménye az, hogy bár ebben a korszakban mindenki śūdrának születik, első osztályú brāhmaṇákat nevelünk, akik valóban jól tehetnek embertársaikért.”¹⁹ A gyerekek az iskolai képzés során tökéletes jellemű személyekké fognak válni, akik minden jó tulajdonságot birtokolnak, képesek lesznek komoly felelősséget vállalni az életük során önmaguk és mások

¹⁹ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda levele Dayānandának, Bombay, 1974.04.11.

sorsáért, valamint minden élőlény javára cselekednek. Az iskola célja az autonóm moralitású, konstruktív életvezetésű egyének nevelése, s ezért „[...] ha ezek a gyerekek lelki szinten kapnak gyakorlati irányítást, ami magasabb szintű a testi és elméleti életfelfogásnál, tökéletes átlampolgárokká fognak válni. Erkölcsösek és tiszteletreméltók lesznek. Keményen fognak dolgozni, tisztelni fogják a törvényeket, tiszták lesznek, hűek otthonukhoz és az országukhoz.”²⁰

Felhasznált irodalom

Bhaktividyā Pūrṇa Swami, A. V.: *Daiva-varṇāśrama*. Gouranga Media, 1998.

Bhaktividyā Pūrṇa Swami: *Védikus oktatás* (Hanganyag). Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola, Budapest, 2005.

Bábosik István: *Neveléstudomány*. Osiris Kiadó, Budapest, 2004.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Első Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, 1993.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Ötödik Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, 1994.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Az önmegvalósítás tudománya*. Bhaktivedanta Book Trust, 1990.

Edgar Josef Korherr: *A valláspedagógia fejlődéslélektani alapjai*. JEL Kiadó, Budapest, 1990.

Karácsony Sándor: *A magyarok Istene*. Széphalom Könyvműhely. Budapest, 2004.

Urmila Devī Dāsī: *Vaikuṇṭha children*. MKTHK fordítása, Budapest.

Zrinszky László: *Neveléstudomány*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2002.

Internetes forrás

Nemzeti alaptanterv

http://www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/nat_implement_090702.pdf

http://www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/nat_070926.pdf

Letöltés dátuma: 2017.08.30.

²⁰ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda levele Sat-svarūpának, Bombay, 1974.12.17.

A tudásátadás formái a Kṛṣṇa-hívő gyerekek mindennapjaiban

Jeney Anna

Bevezetés

Szociológia alapszakos hallgatóként szakdolgozatot a Kṛṣṇa-hívő gyerekek szocializációjából írtam 2016-ban az ELTÉ-n.¹ Szakdolgozatom célja a magyarországi Kṛṣṇa-hívő gyerekek szocializációjának jobb megértése, a gyerekek helyzetének, gondolkodásának és szokásainak megismerése volt. A gyerekek szocializációjának megértéséhez megvizsgáltam a Kṛṣṇa-hívők gyerekekről alkotott felfogását, a Kṛṣṇa-tudatos nevelés sajátosságait, a gyerekek mindennapjait és saját elképzeléseiket, azért, hogy képet kapjak arról, a gyerekek hogyan követik a Kṛṣṇa-hitet. Kitértem a családi, az iskolai, a Kṛṣṇa-hívő közösségbeli tevékenységeikre és a társadalmi kapcsolataikra. Ebben az írásomban a szakdolgozatom tudásátadással kapcsolatos részeit foglalom össze. Arra a kérdésre keresem a választ, hogy milyen módszerekkel adják tovább ismereteiket

a Kṛṣṇa-hívők a gyerekeknek, melyek a Kṛṣṇa-hívő gyereknevelés sajátosságai, milyen elemek segítik a gyerekek Kṛṣṇa-hit iránti elköteleződését.

Farkas Judit *Ardzsuna dilemmája* című könyvében² bemutatja a Kṛṣṇa-hitre térők reszocializációjával³ kapcsolatos kutatásának eredményeit. Azt vizsgálja, hogy a közösség milyen intézményes kereteket biztosít a megtérőknek a Kṛṣṇa-hit filozófiájának és gyakorlatainak elsajátítására. E generáció gyermekeinek az elsődleges szocializációja Kṛṣṇa-hívők között történik, ezt szeretném összevetni a szülők korábban végbement reszocializációjával.

A magyarországi Kṛṣṇa-tudat témájában az egyik legjelentősebb mű Kamarás István *Krisnások Magyarországon* című könyve.⁴ Az 1990-es években készült kutatás bemutatja a Kṛṣṇa-hit történetét, a magyarországi krisnások helyzetét. Az írásban szó van a védikus⁵ oktatásról és az akkori gyermekoktatásról. Abban az időben még sokkal kevesebb Kṛṣṇa-hívő gyerek volt, de már Krisna-völgyben elkezdődött a helyi oktatás kiépítése az általános iskolások számára. A könyvnek ez a fejezete hasznos információkkal szolgál a Kṛṣṇa-hívő oktatás magyarországi kezdetéről és alapelveiről, elgondolásairól.⁶

A szakdolgozat elméleti keretének Peter L. Berger és Thomas Luckmann *A valóság társadalmi felépítése* című írását⁷

¹ Eötvös Lóránd Tudomány Egyetem. E cikk a szakdolgozat rövidített változata.

² Farkas 2009.

³ Felnőttkori, újlágos szocializáció.

⁴ Kamarás 1998.

⁵ A *Védák* és a hozzá kapcsolódó szentírások szellemével összhangban levő.

⁶ Kamarás 1998: 265–278.

⁷ Berger – Luckmann 1998.

használtam. A tudásszociológia szerint a valóság egy társadalmi termék, a tudásszociológia vizsgálati tárgya pedig a valóság megszületésének folyamata. A szerzőpáros megkülönbözteti az objektív és a szubjektív valóságot. Az ember szubjektív valósága a személyes tapasztalatai alapján alakul ki. A társadalmi interakciók során az emberek együtt alakítják ki a valóságot, és egy közös jelrendszer segítségével objektívválik tapasztalataikat, így alakul ki a társadalom tudáskészlete és objektív valósága. A Kṛṣṇa-hívők saját, közös objektív valósága, amelybe a gyerekek beleszülettek, egyrészt a magyarországi objektív valóságon belül helyezkedik el, másrészt eléggé sajátos – a megszokottól eltérő vallás miatt. A magyarországi Kṛṣṇa-hívők intézményesült rendje jelenik meg a gyerekek objektív valóságaként, és a szocializáció során ezt adják nekik tovább. Míg a Kṛṣṇa-hívők gyermekei beleszülettek a Kṛṣṇa-tudat vallásába, addig szüleik felnőttként tértek át rá, így az elsődleges szocializáció szempontjából teljesen más a helyzetük.⁸

Ezekén felül még két írást használtam fel a Kṛṣṇa-hívő gyerekek helyzetének értelmezése kapcsán. Somlai Péter *Szocializáció* című könyvét,⁹ amely átfogóan szól a témáról. A szocializáció fogalmát arra vonatkoztatja, hogy a biológiai egyed hogyan válik társadalmi lénné, és azt is megjegyzi, hogy e folyamat fontos funkciója a személyi identitás formálása. Végül, a vallási vonatkozások tekintetében, Clifford Geertz *A vallás mint kultu-*

*rális rendszer*¹⁰ című írásából merítettem gondolatokat.

Kutatásomban kvalitatív társadalomkutatási módszereket alkalmaztam. Ennek során interjúkat készítettem a budapesti Kṛṣṇa-hívő közösséghez tartozó hat gyerekekkel és az ő szüleikkel. A gyerekek többsége a budapesti *gurukulában*¹¹ tanul, néhányan pedig állami iskolában. Kutatásomat megfigyelésekkel egészítettem ki: ellátogattam a budapesti templomba¹² és az oktatási épületbe, valamint jártam Krisna-völgyben is.

A továbbiakban először a Kṛṣṇa-hívő gyerekek és családjaik sajátosságairól írok, majd a Kṛṣṇa-hívő nevelés néhány jellemzőjét és a védikus tanítások szerepét mutatom be. Ezt követően a Kṛṣṇa-hívő közösséghez tartozás és a Kṛṣṇa-hívő tevékenységek végzésének szerepéről ejtek szót. Végül a Kṛṣṇa-hívő gyerekek iskolába járásával kapcsolatban összehasonlítom a *gurukulát* és az állami iskolát.

A Kṛṣṇa-hívő gyerekek és családjaik sajátosságai

A Kṛṣṇa-hívő gyermeknevelés párhuzamba állítható a Kṛṣṇa-tudatra térők szocializációjával. Fontos különbség, hogy míg a megtérők esetében reszocializációról beszélhetünk, addig a gyerekeknél már az elsődleges szocializációban is megjelenik a Kṛṣṇa-hit. Farkas Judit írásából kiderül, hogy a vallás elsajátítása nem egyszerű feladat, ennek során a koráb-

⁸ Berger–Luckmann 1998.

⁹ Somlai 1997.

¹⁰ Gertz 2001.

¹¹ A budapesti Kṛṣṇa-hívők gyermekei részére létrehozott magánoktatási intézmény.

¹² 1039 Budapest, Lehel u. 15-17.

bitól teljesen eltérő életformát kell megtanulniuk, mert a keleti erőszakmentes vallási rendszerek bizonyos szempontból teljesen más értékrendet hirdetnek, mint ami Magyarországon megszokott.¹³ A gyerekeknek azonban a Kṛṣṇa-tudat az alap, amelynek szellemében születésüktől kezdve nevelik őket, így gyerekkoruktól valósíthatják meg azt, amit mások felnőtt korukban kezdenek. Ráadásul, mivel figyelembe veszik a lélekvándorlás tanát, úgy tartják, hogy a Kṛṣṇa-hívó családba született gyerekek eleve egy korábbi életükből hozott „tisztább tudattal” születnek, tehát megfelelőbb alapról indulnak, így több esélyük van magasabb „lelki fejlettségi szintre” eljutni, mint azoknak, akik kultúraváltókként kezdik.

Berger és Luckmann elmélete szerint az elsődleges szocializációban internalizált valóság lesz a gyerek számára az, amit természetesnek fogad el.¹⁴ A *bhakta*¹⁵ gyerekek számára a Kṛṣṇa-hívó világ a természetes, mivel abba születtek bele, majd fokozatosan ismerkedtek meg a „kinti világgal”,¹⁶ és azzal, hogy a nem Kṛṣṇa-hívók számára ők a furcsák. A megfigyeléseik nagyon függnék attól, hogy milyen módon és mennyiségben vannak kapcsolatban a „kinti világgal”. Azok a gyere-

kek, akik többet vannak a „kinti világban”, mert például állami iskolába járnak, többet látnak belőle, így inkább tisztában vannak a társadalomban megszokott normákkal, és sokkal több apró különbséget van alkalmuk észrevenni. A Kṛṣṇa-hívó intézményeket látogatók már elzártabban élnek. Ők, ahogy nőnek, a városban járva szembesülnek a többségi társadalomban megszokott világgal, és veszik észre, hogy miben mások. A legelzártabb pedig a Krisna-völgyi gyerekek élete. Velük nem volt alkalmam beszélni, de a budapestiek gyakran szóba hozták őket, és úgy fogalmaztak, hogy ottani társaik „burokban élnek”. A gyerekek számára tehát a Kṛṣṇa-hívó közeg a megszokott, ahol az átvett indiai elemek mindennaposak, és a valóságos szertartások részei az életüknek. A szüleik mesélnek nekik a keleti gondolkodásról, és néha még ők is meglepődnek azon, hogy a gyerekek milyen könnyen elfogadják az európaiak számára idegen nézeteket, például a tehenek szentségét. Számukra kevésbé élesen válik el, hogy mi az, ami magyar, mi az, ami indiai, és természetes nekik, hogy a kettő keveredik. Ugyanakkor mind a magyar, mind az indiai társadalom sok eleme furcsa számukra, és például indiai képeket és videókat nézegetve nagyon elcsodálkoznak, mennyire más az a világ. Ezzel együtt azok a gyerekek, akik közvetlen indiai tapasztalataikról számoltak be, elmesélték, hogy India, bár szokatlan volt még számukra is, az ott-tartózkodásuk mégis jó élményt jelentett, egyfajta otthonérzést adott, hiszen onnan ered a sajátos kultúrájuk.

¹³ Farkas 2009: 85–89.

¹⁴ Berger–Luckmann 1998: 199.

¹⁵ A Kṛṣṇa-hívók egymás között gyakran *bhaktának* szólítják egymást, ami arra utal, hogy Kṛṣṇa követői, a *bhakti-yoga* gyakorlói. Megfigyeléseim szerint a gyerekek is többnyire ezt a megnevezést használják a mindennapokban, de az sem ritka, hogy krisnásnak hívják magukat.

¹⁶ Az egyik interjúalany szóhasználata alapján a társadalom nem Kṛṣṇa-hívó részére ezzel utalok.

Az interjúalanyok elmondása szerint a Kṛṣṇa-hívő család egyfelől semmi rendkívülit nem tartalmaz, másfelől viszont vannak olyan sajátosságaik, amelyek itthon nem megszokottak. Viszont ők már annyira magukévá tették a magyarországi kontextusban szokatlan tevékenységeiket, hogy ezek nemigen tűnnek fel nekik. Életmódjukban a védikus tanítások és az ősi indiai hagyományok magyarországi alkalmazására törekednek.

A mindennapokban a szülők dolgoznak, a gyerekek óvodába, iskolába járnak, az eltérő körülményeket az jelenti, hogy hol dolgoznak a szülők és hova járnak iskolába a gyerekek. Ha a szülő munkája a templomban van, a gyermeke pedig a *gurukulába* jár, akkor a térbeli közelség lehetővé teszi, hogy a szülők és a gyerekek tevékenységei jobban összefonódjanak. Ha a család a templomtól messze lakik, és a gyerekek állami iskolában tanulnak, kevesebbet tud együtt lenni a család a hétköznapiakban.

Somlai kitér arra, hogy a modernizáció milyen változásokat okoz a családban és az iskolarendszerben. Ehhez hozzátartozik a munka és a hivatás világának elkülönülése, a gyerekek és a felnőttek terének szétválasztása. Meglátásom szerint a Kṛṣṇa-hívők ennek a trendnek lehetőségeik szerint igyekeznek ellenállni, és arra törekszenek, hogy a szülők és a gyerekeik ne különüljenek el a mindennapokban, így a példakövető tanulásra is legyen mód.¹⁷

A mindennapos Kṛṣṇa-tudatos gyakorlatok közül többet a család közösen végez. Együtt járnak templomba, olvassák a

szent könyveket, *japáznak*,¹⁸ imádkoznak, zenélnek, krisnás programokra és fesztiválokra mennek, szolgálatokat végeznek.

Mivel a gyerekekre való odafigyelés fontos érték a Kṛṣṇa-hitben, a közös időtöltés is lényeges. Bár családonként változó, de viszonylag gyakran járnak együtt például vásárolni vagy kirándulni. Egyaránt szoktak menni Kṛṣṇa-hittel kapcsolatos és attól független programokra is. Krisna-völgy látogatását többen említeték. Ha a gyerekek érdeklődését felkelti egy a Kṛṣṇa-hittel nem összefüggő program a városban, például egy kiállítás, annak is utánajárnak. A tévézés kevésbé jellemző rájuk, ezzel is kizárva a túlzott fogyasztásra nevelő hatásokat. A gyerekeket a tévé elé ültetés helyett más elfoglaltságokkal kötik le, és családi programokat szerveznek. Az idősebb gyerekek ezt úgy fogalmazták meg, hogy ily módon volt „gyerekkoruk”, mivel ténylegesen „foglalkoztak velük” a szüleik.

Kṛṣṇa-hívő értékek és védikus tanítások a gyereknevelésben

A Kṛṣṇa-hívő gyereknevelés a szülők szerint semmi különösen váratlan jellemzőt nem tartalmaz.

„Hát igazából nincs ilyen nagy, valamilyen rejtélyes varázsmanttra, amit minden nap mondunk, a Hare Kṛṣṇán kívül. De az, hogy mivel elfogadtuk az alapértékerendszer, magunkévá tettük, gyakoroljuk, ezért a gyerekeinket is a szerint neveljük.”

¹⁷ Somlai 1997: 22–23.

¹⁸ Napi rendszerességgel énekelt Hare Kṛṣṇa-manttra-meditáció, *japa-láncnak* nevezett, 108 gyöngyből álló imalánc segítségével.

Az interjúrészlet szerint a nevelés alappillérét a Kṛṣṇa-hívő *alapértékek* jelentik. A Kṛṣṇa-hívőknek ha ugyan „varázsmant-rája” nincs is, de a Hare Kṛṣṇa mantra jelentős mindennapi gyakorlat.

Az értékek és szokások kapcsán gyakran felmerült az, hogy a Kṛṣṇa-tudat értékei és szokásai két részre oszthatók.

„Tehát én két részre osztanám. Vannak az általános értékek, amit szerintem érdemes lenne az egész társadalomnak gyakorolni, ezt én értéknek tartom, általános értéknek, és plusz vannak azok a gyakorlatok, amik külön a Kṛṣṇával való kapcsolat erősítésére szolgálnak.”

Az interjúrészlet alapján vannak értékek a Kṛṣṇa-hitben, amelyeket univerzális értékeknek tekintenek, és vannak, amelyek speciális Kṛṣṇa-hívő értékek, az Isten és ember közötti kapcsolat megerősítésére szolgálnak.

Fontos érték a hitelesség, mely szerint azt csinálják, amit mondanak, illetve a mindennapjaikban is a hitük szerint éljenek. Sok szülő említette, hogy a szavak és a tettek összhangja döntő fontosságú érték, ami egyrészt a még nem Kṛṣṇa-hívők bevonásában is szerepet játszik, másrészt saját gyerekeikben is megerősítheti azt a gondolatot, hogy ez egy „valóságos dolog”, amit érdemes követni, mert a szülei életében is jól működik.

Egy szülő megfogalmazása szerint nem is feltétlenül nevelésnek nevezhető az, ahogyan a szülők a gyerekeikhez viszonyulnak, mert nem fektetnek különösebb energiát a gyerekek fegyelmezésébe, hanem lényegében a jó kapcsolatra és a példamutatásra alapoznak.

A szülők arra törekednek, hogy ne elvárásokat támasszanak a gyerek felé, hanem megvárják, amíg azok maguk kezdeményeznek.

„Igazából nekem nincsenek nagy elvárásaim vele szemben a vallásgyakorlás szempontjából. [...] De mondjuk, én azt gondolom, hogy nevelés szempontjából lehet, hogy jobban járok, ha megvárom, hogy ő maga akarjon csinálni valamit, mint hogy én erőltessek rá dolgokat.”

A szülővel készített interjú e részletéből az derül ki, hogy a beszélő arra törekszik, hogy ne erőltettesse a gyerekeire a vallásgyakorlást. A Kṛṣṇa-hívő szülők az erőltetés helyett inkább a Kṛṣṇa-hit értékeit szeretnék közvetíteni gyerekeiknek, hogy valóban azt lássák a legjobb útnak. Ezért hagyják a gyerekeket, hogy a saját kedvük szerint, a saját tempójukban haladva vegyenek részt a Kṛṣṇa-tudatban. A szülők igyekeznek a gyerekek érdeklődése és igényei alapján tanítani, terelgetni őket. Ugyanakkor nehéz megtalálni az egyensúlyt az ösztönzés és az erőltetés között, pedig fontosnak tartják, hogy ezzel a gyerekek fejlődését segítsék, és ne elvárásoknak kelljen megfelelniük.

A Kṛṣṇa-tudatú hívők elképzelése szerint, hogyha a gyerek „jól érzi magát a Kṛṣṇa-tudatban”, akkor ahhoz fog ragaszkodni még akkor is, ha a „kinti világ” értékeit is megismeri. De ehhez kell egy olyan mély elköteleződés a Kṛṣṇa-hit mellett, hogy ne akarjanak eltérni annak értékeitől. A szülők célja ilyen megtapasztalásokhoz vezetni el őket, és hozzájárulni ahhoz, hogy gyerekeik olyan barátokat, élményeket, elfoglaltságokat, válaszokat

találjanak, melyek hatására a Kṛṣṇa-hitet akrrják gyakorolni. A szülők szerint ez a titka annak, hogy utódaik később maguk döntsenek a Kṛṣṇa-hit mellett.

A Kṛṣṇa-hívők gyerekei születésüktől kezdve „más” információkat kapnak, *va-iṣṇava*¹⁹ történetek, művészeti alkotások, szokások veszik körül őket. A szentírá-sok olvasása kiemelt fontosságú a Kṛṣṇa-hitben, ezért a családok gyakran közösen olvassák ezeket reggelente vagy esténként. Ezen felül a Kṛṣṇa-hívő templomban és iskolában is foglalkoznak ezekkel a szö-vegekkel a gyerekek. Kedvenc történeteik és hőseik a védikus írásokból valók, eze-ket a történeteket utánozzák játék közben, Kṛṣṇa-hívő szövegeket énekelnek a min-dennapjaikban.

Geertz valláskonceptiója alapján a val-lás egyik jellemzője az, hogy kialakítja a létezés általános rendjét. Az ember szá-mára tapasztalati úton értelmezhetetlen pontokra magyarázatot ad, például a vi-lág rendjével, a szenvedés problémájával és az erkölcsi kérdésekkel kapcsolatban.²⁰ A Kṛṣṇa-hívők gyerekeiknek a védikus írások konkrét világmépét és értékrendjét adják át. A szülők elmondása szerint ily módon szinte nem maradnak megválaszo-latlan kérdéseik, és biztonságérzetet kap-nak. Elgondolásuk szerint ez a biztos alap kamaszkorban is segít, amikor kialakítják saját értékrendjüket, és keresik helyüket a világban. Például, egy idősebb leány sze-rint a Kṛṣṇa-hit a nem közösségbeli kor-társainál realisabb értékrendet adott neki, ami alapján felelősségteljesebben tud gon-

dolkozni. Úgy értékelte, ő komolyabb és kevésbé gyerekes, mint kortársai, mivel hitközpontú nevelést kapott, a Kṛṣṇa-hit pedig egyértelműen kijelenti, hogy mi jó, mi rossz, és mely cselekedetnek mi a kö-vetkezménye.

A Kṛṣṇa-hit a filozófia mellett életmódot is javasol, amely rendszert ad az egyén és a közösség életének. Ez olyan, mint egy menetrend vagy egy útmutató, amihez a hívők alkalmazkodni, igazodni tudnak, ami szerint tudják az életüket élni, így a jól bejáratott rendszerben könnyebben el lehet kerülni a hibákat is. Ez a minta a gye-rekek számára biztos elképzelést ad a min-dennapok menetéről, így nekik is könny-nyebb elsajátítani a Kṛṣṇa-hívő életmódot.

A Kṛṣṇa-hithez hozzátartozik a mo-dern, fogyasztói társadalom kritikája, így a Kṛṣṇa-hívők gyerekeiket igyekeznek ab-ból kivonni, és helyette *vaiṣṇava* szelle-miségben nevelni, az egyszerűség és az elégedettség hangsúlyozásával.

A Kṛṣṇa-hívő közösség szerepe a gyerekek szocializációjában

A gyerekek számára a vallási közösség a legmeghatározóbb közeg, sok időt tölte-nek ebben, a legtöbb kapcsolatuk is in-nen származik, és ezek az interakciók to-vább erősítik bennük a Kṛṣṇa-tudatot. A magyarországi Kṛṣṇa-hívő közösség nem annyira nagy, ezért országos szinten is kapcsolatban állnak egymással, például a gyerekeknek vannak barátaik más váro-sokból. A budapesti központhoz tartozók pedig elég jól ismerik egymást. Sokan a csillaghegyi templom közelében laknak, tanulnak, és ez lehetővé teszi, hogy gyak-

¹⁹ Viṣṇu, avagy Kṛṣṇa híve.

²⁰ Geertz 1994: 74–77.

ran találkozzanak. A gyerekeknek van lehetőségük napi szinten találkozni egymással, a templomban is szinte naponta megfordulnak, mivel ebédelni is ott szoktak a *gurukula* tanulói, és a szertartásokon, ünnepeken is gyakran részt vesznek.

Farkas Judit említette a reszocializációban betöltött szerepét a Krisna-völgyi élményeknek,²¹ ezek megjelentek a gyerekeknél is. A gyerekek és a szülők is gyakran szóba hozták Krisna-völgyet. Viszonylag sok gyermek él itt, akik a közösség által alapított, akkreditált általános iskolába járnak. Krisna-völgyet annak kapcsán említették a kérdezettek, hogy gyakran utaznak ide családjukkal. Alapvetően változó, hogy milyen gyakran, de sokan igyekeznek minél több időt ott tölteni. Részt vesznek a vallási ünnepek alkalmából rendezett fesztiválokon, és többen iskolai szünetekben is a farmon nyaralnak. Krisna-völgy jobban el van zárva a világtól, nyugodtabb az élet, kisebbek a távolságok, így az emberek jobban tudnak koncentrálni a hitéletükre, így ha a budapestiek itt vannak, ők is kihasználják ezt a lehetőséget. Gyakrabban vesznek részt a reggeli és egyéb szertartásokon, a közös zenélésben, éneklésben, táncolásban, a lakomákon. Emellett lehetőségük van megismerkedni a farmmal, a növényekkel, az állatokkal, a vidéki élettel, a falusi munkákkal; nyaranta táborozni, iskolaidőben pedig a helyi *gurukulába* járni.

A Kṛṣṇa-hívók elsősorban úgy tanítják gyermekeiket a Kṛṣṇa-tudatos tevékenységekre, hogy egyrészt példát mutatnak nekik, másrészt együtt gyakorolják velük. A

védikus tanítási módszer az, hogy a fiatalabb az idősebbtől tanul, a képzetlenebb a képzetebbtől.²² Farkas Judit is írt a tanítvány és a mester kapcsolatának fontosságáról a Kṛṣṇa-hitben.²³ A *vaiṣṇava* kultúrában a tanulás példakövetés formájában valósul meg elsősorban. A szülők is sok esetben példamutató szerepben jelennek meg a közös tevékenységek során, és a jó kapcsolat segítségével mutatnak mintát gyerekeiknek. A *gurukula* elnevezésben a *guru* a tanítóra utal. Sok beszélgetésben érezhető volt, hogy a gyerekeket tanító tanárok személye fontos tényező az iskola-választásban. A gyerekek az idősebbeket példaképeknek tekintik, a fiatalabbaknak pedig ők a példaképeik. Ha a közösségen belül számukra megbotránkoztató dologgal találkoznak, nem ütköznek meg, mert szüleik arra tanítják őket, hogy a vallás tökéletes, de emberek gyakorolják, akik pedig hibázhatnak. A tevékenységekbe és szolgálatokba pedig igyekeznek bevonni a gyerekeket, így a szüleiktől és a többi *bhaktától* ezekről a gyakorlatban tanulhatnak, illetve a közösséghez tartozás élményét is erősíti ez a módszer bennük.

A Kṛṣṇa-hívók mindennapjainak része a mantrázás²⁴ is, aminek egyik fontos módja a *japázás*. *Japázni* azért fontos, mert a *bhakták* számára „ez a vallásgyakorlás

²² Kamarás 1998: 278–279.

²³ Farkas 2009: 96–99.

²⁴ A mantra szó az elme felszabadítását jelenti. A mantrázásnak több formája van, a társaságban zajló, hangszeres változata a *bhajana*, a táncos a *kīrtana*, illetve *japázásnak* nevezik azt a formáját, amikor a 108 szemből álló füzér minden egyes szeménél elmondják a Kṛṣṇa nevét 16-szor tartalmazó *mahā-mantrát*.

²¹ Farkas 2009: 148–149.

alapja, ami az erőt adja mindenhez”. Az avatott hívőknek²⁵ napi 16 kör *japázás* előírt, de az avatás előtt állók számára nincs konkrét szám meghatározva, így a gyerekek saját igényeikhez igazodva, kedvük szerint, a maguk célkitűzései alapján mantrázhatnak. A szülők nem erőltetik, de bátorítják gyerekeiket, hogy hozzákezdjenek. Ezt azonban óvatosan teszik, nehogy túl nagy elvárásnak élje meg a gyerekek. Általában szoktak célokat kitűzni a rendszeres *japázás* érdekében, hogy a 16 kört fokozatosan elérjék, továbbá a gyerekek egymást is motiválják ebben.

A reggeli lelki gyakorlatok fontos szerepet töltenek be a Kṛṣṇa-hívők életében, a szülők, ha tehetik, gyerekeikkel együtt elmennek a templomi szertartásra, ha nem, otthon szánnak rá időt, vagy a nap másik részében pótolják a meditációt. A templomi leckék ideje alatt a lecke érthetőségétől függően figyelhetnek a tanításra, vagy csendben rajzolgathatnak, színezhethetnek, nem kötelező részt venniük. Olykor kifejezetten a gyerekekhez igazított a lecke.

A Kṛṣṇa-tudatnak fontos része a művészet, a művésziesség. Például a zene, az ételek, a leckék kapcsán is arra törekednek, hogy „művésziek” legyenek. Ennek megfelelően a gyerekeket taníttatják zenélni, és a lányokat sokszor táncolni is. A szülők közül nem mindenki tanult zenét,

de mindannyian fontosnak tartják, hogy gyerekeik értsenek hozzá. A zenének központi szerepe van a vallásban, hiszen a mantrázást is kísérheti. A közös zenélés a családban és a templomban egyaránt fontos, hiszen hatása felszabadítja az embert, közösségi élményt teremt, és egyben közelebb visz Istenhez. A gyerekekre mind a zenélés öröme, mind a közösségi élmény olyan hatással lehet, ami a Kṛṣṇa-hithez való tartozást megerősíti bennük.

A Kṛṣṇa-hívők sokszor indiai viseletben vannak. A gyerekek, amint képesek hordani, szintén gyakran ebben járnak. Az indiai öltözet nem kötelező, személyenként változó, hogy milyen sűrűn, milyen alkalmából viselik, így ez a gyerekeknél is eltérő. Az indiai öltözet a gyerekek számára természetes, viszont a „kinti világban” járva tudják, hogy feltűnést okoz, aminek van pozitív és negatív oldala is. Például egy állami iskolában az indiai öltözetben úgy érezhetik, nehezebb beilleszkedniük, ugyanakkor a szülők azt is hangsúlyozzák, hogy társaik, a kezdeti nehézségek ellenére, „ezzel együtt fogadják el őket”. A gyerekekben a közösséghez való tartozást az indiai viselet hordása is erősítheti.

Berger és Luckmann kiemeli, hogy a szubjektív tapasztalatok objektíválásához elengedhetetlen a közös jelrendszer, a legfontosabb jelrendszer pedig a nyelv.²⁶ Farkas Judit kutatásai alapján a Kṛṣṇa-hívőknek saját, komplett csoportnyelve van, amely fontos szerepet tölt be a reszocializációban.²⁷ A nyelv megtanulása nemcsak a Kṛṣṇa-hithez felnőtként csat-

²⁵ Az avatás során egy ünnepség keretében a Kṛṣṇa-hívők fogadalmat tesznek a négy szabály betartására és a napi 16 kör *japázásra*. Leegyszerűsítve a négy szabály a húsevés, a kábító- és mámorítószerek-használata, a házasságon kívüli, nem gyereknemzés céljából történő nemi élet és a szerencsejátékok tiltására vonatkozik.

²⁶ Berger–Luckmann 1998: 56–58.

²⁷ Farkas 2009: 187.

lakozók számára fontos, hanem a gyerekek szocializációjában is. A Kṛṣṇa-hívők, mivel Magyarországon élnek, magyarul beszélnek, de szóhasználatuk kiegészül szanszkrit és angol kifejezésekkel, továbbá sokszor magyar szavakat is sajátos jelentéssel alkalmaznak. A gyerekek születésüktől kezdve ezt a csoportnyelvet sajátítják el, továbbá védikus szövegeket olvasnak, és szanszkritul is tanítják őket, emellett sokuknak szanszkrit neve is van, megerősítve a Kṛṣṇa-hívő közösséghez való tartozásukat.

A Kṛṣṇa-tudathoz tartozik a különböző szolgálatok végzése. Ezek egy része a templomban, illetve a közösségen belül zajlik, például az oltár gondozása, takarítói feladatok. A társadalomban ismeretebbek a közösségen kívül zajló „tipikus krisnás tevékenységek”, például a könyvterjesztés,²⁸ az ételosztás,²⁹ a fesztiválok szervezése. A Kṛṣṇa-hívők igyekeznek a gyerekeiket is belevonni a szolgálatokba, elsősorban úgy, hogy amikor a szülők mennek, a gyerekeik is velük tartanak. A szolgálatokban mindenki tulajdonságai és személyisége szerint vesz részt. Nemi szerepeknek való felosztás is megfigyelhető, a „fiúk inkább fiús dolgokat” végeznek, például a kertészkedésben segítenek, míg a lányok a templom takarításában, az oltár ékszereinek javításában, illetve gyakran a táncban vesznek részt, ami Kṛṣṇa imádatának az egyik formája. A Kṛṣṇa-hívők nagy figyelmet fordítanak a gyerekekre, így a feléjük irányuló szolgálatokra

is nagy hangsúlyt fektetnek. Esetenként a nagyobb gyerekek foglalkoznak a kisebbekkel, például rájuk bízák őket, míg a szüleik a leckéken, programokon vannak.

Sok Kṛṣṇa-hívő család megjelenik a fesztiválokon nemcsak résztvevőként, hanem szervezőként is. Ezekből a gyerekek is kiveszik a részüket, meghallgatják az előadásokat, ha számukra is érthető, segítenek az előkészületekben, lefoglalják magukat például a virágfűző sátorban. A fesztiválokon sokszor a gyerekek is felépnek. Általában a budapesti gyerekek zenei bemutatót tartanak, míg a Krisna-völgyiek színdarabbal készülnek. Az idősebbek pedig indiai táncos vagy harcművészeti előadással jelennek meg. Farkas Judit a vallás elsajátítása egyik módszeréhez sorolta a *vaiṣṇava* filozófiáról tartott előadásokat.³⁰ Az effajta előadástartás a gyerekeknél is megfigyelhető.

A gyerekek a könyvosztásban és az ételosztásban is részt szoktak venni, csoportosan vagy a felnőtteket elkísérve, főleg a fesztiválokon, nagyobb rendezvényeken. Szeretik ezt a tevékenységet, hiszen pozitív közösségi élmény, emellett jó érzés számukra, hogy egy nagyszabású esemény sikeréhez járulhatnak hozzá, és másoknak segíthetnek. Az ételosztásban és a könyvosztásban való segítséggel a közösség hasznos tagjának érezhetik magukat, ezzel is megerősítve a Kṛṣṇa-tudatos irányultságukat.

A Kṛṣṇa-hívő gyerekek és az oktatás

A védikus írások szerint a vallás, tudomány és művészet egyaránt szükséges

²⁸ A Kṛṣṇa-tudatú irodalom utcai terjesztése adományokért.

²⁹ Kṛṣṇának felajánlott étel osztása köztereken rászorulóik részére.

³⁰ Farkas 2009: 92–93.

az igazság felismeréséhez, a világ működésének megértéséhez, de a tudásszerzés elsődleges forrásai a kinyilatkoztatott írások.³¹ Geertz szintén azt hangsúlyozza, hogy a vallásos hit nem a mindennapi tapasztalatokból fakad, hanem egy tekintély – jelen esetben a Kṛṣṇa-tudat kinyilatkoztatásai – előzetes elfogadása szükséges hozzá.³² A Kṛṣṇa-hívők fontosnak tartják az oktatást, de a megtérők életkora miatt eleinte nagyobb hangsúlyt fektettek a felnőttképzésre. Mivel a jelenleg felnövekvő generáció az első, amely számára szükséges a védikus általános iskolai oktatási rendszer kiépítése Magyarországon, azért annak kialakítása most is alakulóban van. A programok, intézmények létrehozása gyakran szülői kezdeményezéssel indul el, és fokozatosan gyarapodik a gyerekek korának, számának növekedésével párhuzamosan. A megkérdezett szülők többsége is tevékenyen részt vett ezekben valamilyen formában. Somogyvámoson két óvoda működik, amelyek már hivatalossá váltak, és egy iskola, a Śrī Prahlāda Általános Iskola, amely 1996-tól létezik, és 2009 óta akkreditált. Budapesten is van óvoda és iskola is, de ez az általános iskola még nem akkreditált, ezért az odajárók hivatalosan a Krisna-völgyi iskola magántanulói, ahol félévente vizsgáznuk kell.

A Kṛṣṇa-hívő óvoda Budapesten már régebb óta létezik, így a gyerekek kicsei koruktól *vaiṣṇava* szellemiségű intézményben tudnak szocializálódni. Itt a Kṛṣṇa-hívő gyakorlatok, például a

*mūrtik*³³ imádása, az étel felajánlása,³⁴ a zenés szertartások a mindennapjaik része. A szokásos gyerekfoglalkozások, például a kézművesség, a meseolvasás, *vaiṣṇava* elemekkel vannak gazdagítva, de a magyar kultúra értékeit is belevonják.

A *gurukulának* nincs sok tanulója, így évfolyam szerinti bontás sincs. Azonban vannak órák, amelyeken három csoportra, egy lány- és két fiúcsoportra, bontva tanulnak. A *gurukula* épülete egy családi ház, de néhány órát a közelben lévő templomban tartanak. Minden csoportnak van egy tanára, így összesen három állandó oktató dolgozik a *gurukulában*. A zeneórákat, a szolfézszt, az angolt és a szanszkritot azonban mások tartják, valamint délutánonként egy napközis tanító felügyel rájuk, akivel már inkább játszanak és nem tanulnak. A *gurukula* működése alapvetően nagyon különbözik az állami iskolától. Gyakran nem is iskolának, hanem inkább tanulást elősegítő intézménynek szokták nevezni.

A szülők saját tapasztalataik alapján úgy ítélik meg, hogy az állami iskola működése nem megfelelő. Mivel a gyerekek számára a lehető legjobb körülményeket és lehetőségeket szeretnék biztosítani, hajlandók erre pénzt és energiát áldozni. Az iskolaalapítással kapcsolatban a szülők azt szerették volna, hogy egy olyan oktatási intézményt hozzanak létre, amelybe szívesen járnak a gyerekek. A Kṛṣṇa-hívők kezdeményezése rokonítható a reformpeda-

³¹ Kamarás 1998: 266.

³² Geertz 1994: 86–87.

³³ Az oltárra állított szobrok Kṛṣṇáról vagy inkarnációiról.

³⁴ Az elkészített ételt felajánlják Kṛṣṇának az oltárnál, egy ima keretében, mielőtt esznek belőle.

gógiakkal. A nevelési reformokról Somlai is ír: elmondja, hogy a reformpedagógiák fontos eleme, hogy a gyerekek szívesen tanuljanak, a tanulás minél életközeli helyzetekben folyjon, és a pedagógusoknak elő kell segítenie a gyerek képességeinek kibontakozását.³⁵ Ezek a jellemzők alapvetően erre az intézményre is igazak.

A *gurukulában* zajló oktatás módszerének egyik legjellemzőbb tulajdonsága az, hogy gyerekközpontú. Nem folyik frontális oktatás, a hangsúly a „beszélgetős, közösen utánanézős, közösen kitalálós tanuláson” van. Nagyon kicsi csoportokban tanulnak, maximum ötfős egy óra, így teljesen más kapcsolat alakulhat ki a tanárok és a diákok között, mint egy 20-30 fős osztályban. A *gurukulában* természetesen megtanítják a gyerekeknek az általános iskolai tananyagot, így ugyanolyan iskolai tantárgyaik vannak, mint mindenkinek. Viszont ezek kiegészülnek a Kṛṣṇa-tudathoz kapcsolódó egyéb órákkal. A tananyagot a gyerekek érdeklődésének figyelembevételével veszik át, az általuk megfogalmazott kérdések mentén. Használnak tankönyveket, de azok szerepe másodlagos, inkább gyakorló segédanyag, nem a vezérfonal. Csak a rávezető beszélgetés után nézik meg, és önellenőrzésképpen megoldják a benne szereplő feladatokat.

A gyerekek képességeit is figyelembe veszik, nem kell ugyanolyan tempóban, ugyanolyan módon tanulniuk, hanem mindenki az érettsége, tehetsége, gyorsasága szerint haladhat. Nem tesznek különbséget a gyerekek között osztályzatokkal, ha-

nem lehetőséget adnak, hogy megbélyegzések nélkül azok is felzárkózhassanak, akik lemaradtak.

Az órák menete sem megszokott. Az óraadó tanárok tanórái időponthoz kötöttek, de az állandó tanárok szabadabban kezelik az órák kereteit. Egy óra lehet sokkal rövidebb az általános negyvenöt percnél, ha a gyerekeken látszik, hogy szünetre van szükségük, vagy sokkal hosszabb, ha nagyon belemerülnek egy témába. A gyerekek terhelése saját igényükhöz igazított: ha egy tanulón látják, hogy elfáradt, pihenhet egy kicsit, hogy aztán felfrissülten folytassa a tanulást. Az iskolában fontos szempont a gyerekek érdeklődésének felkeltése, például a tanárok játékos ötletekkel motiválják a tanulókat az ismeretszerzésre.

A tanárok azt szeretnék, hogy a gyerekek ösztönzője ne a külső kényszer legyen, hanem belső motivációból akarjanak tanulni. Tehát ezen elgondolás szerint, ha a gyerek számára elég érdekes az, amivel az iskolában foglalkoznak, akkor magától figyel, önmagát fegyelmezi, és nem egy külső erőnek kell kontrollálnia őt.

A gyerekeket igyekeznek az egymással versengés helyett az együttműködésre, a csapatomunkára szocializálni, arra, hogy örüljenek a másik sikerének, szívesen segítsenek egymásnak, és jól működő kapcsolataik legyenek. Akik előrébb tartanak a feladatban, azok segítenek a többieknek, ezáltal tanítani, együttműködni is megtanulnak. Mivel nincsenek korosztályok szerint bontva, a különböző életkorúak gyakran együtt tanulnak, de évfolyamuknak megfelelő feladatot kapnak. A

³⁵ Somlai 1997: 161.

kisebbségek látják, mit tanulnak a nagyobbak, és már várják, hogy ők is odáig eljuthassanak, így ez is motiválja őket a tanulásra.

A gyerekek kreativitásának igyekezik minél nagyobb teret engedni. Olvasás órán a saját maguk által választott könyvet olvassathatják, fogalmazás órán a gyerekek saját kitalált történeteiket írhatják meg. Így azzal foglalkozhatnak, ami érdekli őket, és nem azzal, ami kötelezően előírt.

A szokásos iskolai tantárgyakon kívül vannak plusz óráik, például a *śloka*-óra, ahol mantrákat tanulnak, a szanszkrit, a Kṛṣṇa-tudat-tan és a *bhajana*-óra, vagyis a zenetanulás. A gyerekek a *gurukulában* több indiai hangszeren is tanulnak játszani: harmóniumon, *mṛdaṅgán*, *karatālán*.³⁶ Nemcsak indiai, hanem egyéb hangszereken is játszanak, sokan zeneiskolai különórákra is járnak.

A szülők vélekedése az állami iskoláról inkább negatív. A *gurukula* alapításában fontos szerepet játszott az oktatási rendszerrel szembeni elégedetlenség. A Kṛṣṇa-hívő iskolában is a Nemzeti alaptanterv alapján tanítanak, egyrészt, mert abból kell a gyerekeknek vizsgáznuk, másrészt mert a tananyagot nem tartják rossznak, csak hiányosnak. Például a Nemzeti alaptanterv nem tud a társas viszonyokról, szociális képességekről. Emellett a diákok nincsenek kapcsolatban a természettel, hisz végig a tanteremben vannak. Amit a szülők még ennél is nagyobb problémának látnak, az a tudásátadás módja. Szerintük egy állami iskolában a sokfős osztályokban a tanárok nem tudnak az egyes diá-

kokra érdemben odafigyelni. A tanulás tananyagközpontú és kötött, és nem veszi figyelembe a gyerekek érdeklődését és képességeit. Minden gyereket ugyanolyan mérce szerint osztályoznak, a lemaradót azonnal rossznak minősítik. Az állami iskolában a lexikális tudás növelése a legmeghatározóbb. Tanulni, információt szerezni nem tanítanak meg. Sokat kell magolni, a tananyag pontos visszamondását értékelik, a tényleges megértéstől függetlenül. A szülők úgy fogalmaztak, hogy az állami oktatás a gondolkodásról is leszoktat, mert azt kell elfogadni, amit a tanár mond, és korlátozott a saját véleményalkotás és az egyéni kreativitás. Az állami iskola az önálló munkára szocializál, például a dolgozatírásnál egymásnak segíteni nem szabad. A korosztályok elvannak különítve, a gyerekek többnyire csak a saját évfolyamukkal barátkoznak, a kicsik és a nagyok között elnyomó viszonyok, negatív vélemények vannak. A gyerekeket külső nyomással akarják motiválni, rájuk erőltetik, hogy figyeljenek a feladatra, például fegyelmezással, osztályozással. A tananyag nincs érdekessé téve, így a gyerekek kedve elmeleg a tanulástól.

Több Kṛṣṇa-hívőnek – mivel a környéken laknak, – a Csillaghegyi Általános Iskolába jár a gyereke, így a *bhakta* gyerekek jelenléte ebben az iskolában nem szokatlan. A *bhakta* gyerekek különböző osztályokba járnak, így annyira nem szoros közöttük a kapcsolat. Amióta kötelező a hittanoktatás, a nagy igény miatt az iskola felkérte az egyházat, hogy tartson Kṛṣṇa-tudatos hittanórát az iskolában. Sokat segít a gyerekeknek, hogy az

³⁶ Orgonaszerű hangszer, agyagdob és rézcintányér.

iskola és a tanárok megértőek és együttműködőek. Csillaghegyen több tanár nyitott a Kṛṣṇa-hívő tanokra, eljárnak programokra, jóga- és főzőtanfolyamokra a templomba. Más tanintézményekben is megengedik a tanárok, hogy a gyerekek vallásuknak megfelelőhessenek az iskolában is, például saját nézeteik szerint elemezhesék a műveket, vagy ne kelljen hitükkel ellentétes dolgokban részt venniük.

Míg néhány szülő határozott abban, hogy a gyermekét az egyik vagy a másik iskolatípusba írassa, más szülők számára állandó dilemmát jelent a kérdés. A *gurukulába* azért járatták szívesen gyermekeiket a szülők, mert ott reformoktatási módszerekkel dolgoznak, pótolva a közoktatás hiányosságait, a tanároknak pedig jobban megbízhatnak, de a *gurukulának* is vannak gyengeségei. Mivel fiatal intézmény, még alakulóban lévő kezdeményezés, korrigálatlan hibákkal, kiforratlan részletekkel, sok kezdő tanárral. A választásban annak is szerepe van, hogy mivel anyagi vonzatai vannak a szülőkre nézve a *gurukulába* járásnak, nem mindenki engedheti meg magának. Illetve, a távolságok sem mellékesek, akik messzebb laknak Csillaghegytől, nem tudnak minden nap bejárni. A gyerek személyiségétől is függ, hogy melyik iskolatípus felel meg neki jobban, például hogy kisebb vagy nagyobb csoportban tud-e inkább tanulni.

Komoly ellenérv az állami iskolával szemben, hogy ott a gyerek olyan közegeben tölti a napjait, amely nem Kṛṣṇa-hívő gyerekekből áll, a szülők azonban a *gurukulába* járó gyerektársaságot kedvezőbbnek tartják. Ha kiskorban nem is

jelentős, de kamaszkorban már nagy hatása lehet a „rossz társaságnak”, és ettől szeretnék a gyerekeiket megkímélni. Az állami iskolába járó gyerekek számára a beilleszkedés okozhat nehézségeket. Többféle okból tekinthetik őket különcnek, vallásuk és életmódjuk csak egy része ennek, emellett a tanulmányi eredmények, a gyerek személyisége és az osztályközösség hozzáállása is számít. Ugyanakkor a Kṛṣṇa-hívő gyerekek inkább azt tapasztalják, hogy ha nem is azonnal, de elfogadják őket a vallásukkal együtt. Némely gyerekeknek nehézséget jelent, hogy „kint” és „bent” is egyszerre éljen, hogy az osztálytársaival vagy a krisnásokkal azonosuljon inkább, mivel az osztályközösség tagja is szeretne lenni, és a hitétől sem szeretne megválni.

Az állami iskolába és a *gurukulába* járó Kṛṣṇa-hívő gyerekekre egyaránt jellemző, hogy délutánonként különórákra járnak. Egy szülő szerint a Kṛṣṇa-hívő gyerekek számára fontos a zene és a sport. Ezzel egybehangzóan mind a hat kérdészt gyerek heti rendszerességgel jár zenét tanulni és sportolni. A szülők a zenei tehetségtől függetlenül elkezdik taníttatni gyermekeiket, hogy alapszínten mindannyian tudjanak valamilyen hangszeren játszani, és részük lehessen a zenélés örömeiben, valamint ezen keresztül is csatlakozhassanak az istenimádat szertartásaihoz. Mivel a Kṛṣṇa-hívő közösségben nincs sok szakképzett zenetanár, külső zenekörökbe járnak szolfézst és hangszerrel tanulni. A gyerekek közül többen énekelni, zongorázni, fuvolázni, furulyázni vagy épp oboázni járnak. A gyerekek zenetudá-

sa felhasználható az indiai hangszereken játszáshoz is. A sportolás pedig a gyerekek mozgásigénye miatt fontos. A mozgás formáját és mennyiségét is a gyerek igényeihez igazítják. Különóráként sportolni járniuk azért is szükséges, mert a *gurukulában* testnevelés órájuk nincsen. A fiúk általában dzsúdóznak és úsznak, többen mind a kettőt. A lányok általában táncot tanulnak, például balettra, hagyományos indiai táncra vagy különféle tornákra járnak. Indiai táncot a templomban van lehetőség tanulniuk, Indiában képzett tanárok segítségével.

Befejezés

Az interjúk alapján arra következtetek, hogy a Kṛṣṇa-hívők elsősorban példamutatással nevelik a gyerekeket, mind a családban, mind a közösségben. A Kṛṣṇa-tudat átadása kapcsán a pozitív élményekben való részvételt tartják fontosnak. Módszereik közé tartozik a gyerekeknek a vallási gyakorlatokba való bevonása, például a mantrázás különféle formáiba, a templomi eseményeken való részvételbe és a nagyon sokféle szolgálatba, például előadások, könyvterjesztés vagy ételosztás formájában. A közösséghez tartozás tudatához olyan elemek is hozzájárulnak, mint a közös csoportnyelv, az indiai viselet, a sok közös program.

Összességében a védikus és az állami iskola nagy különbsége, hogy míg az egyik egy zárt, biztonságos, vallásos közeget garantál, addig a másik a társadalomba való beilleszkedés szempontjából kedvezőbb. A védikus iskola előnye, hogy a gyerekek kisebb csoportban tanulhatnak, nagy

hangsúllyal a kreativitáson és az együttműködésen, a Kṛṣṇa-hitet is befoglalva a tanításba. Ezzel szemben az állami iskolában kevésbé gyerekközpontú az oktatás, és nem tanítanak meg tanulni, megérteni is. Azonban az állami iskola előnye, hogy nem zár el a társadalomtól, ezáltal inkább megtanít a társadalomban élni. Habár az állami iskola körülményei kevésbé kedvezőek a Kṛṣṇa-hit szempontjából, Kṛṣṇa-hívőnek lenni benne nem lehetetlen, és az iskolán kívül is sok lehetősége van a gyerekeknek, hogy hittársaik között legyenek.

Farkas Judit kiemeli, hogy a Kṛṣṇa-hit elsajátításának három elsődleges módszere a hallás, vagyis a szentírások hallgatása és olvasása, az éneklés Kṛṣṇáról, tehát a mantrázás, a hallottakról való elmélkedés, és az állandó emlékezés Kṛṣṇára, aminek a lényege, hogy a mindennapi életben is megvalósítsák a tanításokat.³⁷ Ez a három módszer a gyerekek esetében ugyanúgy megjelenik, mint a megtérőknél. A családban, a közösségben és a *gurukulában* is megfigyelhető egyrészt a védikus tanítások fontossága, a mantrázás mindennaposága, valamint a Kṛṣṇa-hit gyakorlati megvalósítása is.

Berger és Luckmann ír a szocializáció sikerességéről,³⁸ ezek alapján úgy látom, hogy a krisnás gyerekek szocializációjának sikerességéhez az járul hozzá, hogy a Kṛṣṇa-hit elvei, filozófiája, életmódja koherens világméretű alkot, ami a gyerekek számára biztonságot ad, magyarázatokkal szolgál a kérdéseikre. Mivel az értékrend jól meghatározott, van mihez

³⁷ Farkas 2009: 90.

³⁸ Berger–Luckmann 1998: 225.

igazodniuk. A Kṛṣṇa-hívő gyerekek esetében a „szignifikáns mások”, akik az elsődleges szocializációjukat meghatározzák, mind Kṛṣṇa-hívők, így a Kṛṣṇa-hit világképét sajátítják el. A krisnás gyerekek számára ez az otthonos, ez a természetes világ. A másodlagos szocializáció terét elsősorban az óvoda és az iskola jelenti. A gyerekek egy része állami iskolába jár, viszont többen a Kṛṣṇa-hívő intézményekbe, amelyek nagyon hasonló valóságot közvetítenek ahhoz, amelyet otthon kapnak. Ez tovább erősíti a Kṛṣṇa-hit szerinti világképüket.

Farkas Judit említi a különböző méretű csoportokhoz tartozás szocializációban betöltött szerepét.³⁹ Ez alapján azt gondolom, hogy a gyerekek Kṛṣṇa-hihez kapcsolódását segíti, hogy az iskolában, vagy akár családjuk tagjaként kiscsoportokhoz tartoznak, a templomi eseményeken jelen vannak közepes méretű csoportokban, illetve a fesztiválok alkalmával részt vesznek nagy csoportokban is.

Egy lényeges kérdés még, hogy mi lesz a gyerekekkel a jövőben. Berger és Luckmann szerint az elsődleges szocializációban internalizált szubjektív valóság sérülékeny. Azoknak a helyzeteknek a hatására, amelyek megkérdőjelezzik a valóság igaz voltát, könnyen veszélybe kerülhet.⁴⁰ Már Kamarás kutatása alatt is előkerültek félelmek a gyerekek lázadó korszakával kapcsolatban, ugyanakkor egy interjúalanya szerint nem kell erőltetni, a legtöbb gyerek visszatér majd a valláshoz.⁴¹ A szülőknek nem könnyű el-

lensúlyozni a Kṛṣṇa-hitükre negatív hatásokat, amelyeket a gyerekek kapnak, főleg ha kamaszkorban kevésbé hallgatnak rájuk. Amit mindenképpen fontosnak tartanak, az a szeretetteljes közeg garantálása, a Kṛṣṇa-hit értékeinek átadása. Hogyha a gyerekek érdeklődnek külső dolgok iránt, attól sem zárják el őket. A szülők felnőtt korukban csatlakoztak a Kṛṣṇa-hívő közösséghez szabad akaratukból, és nem szeretnék, hogy a gyerekeiknek kényszerből kelljen követniük ezt a vallást, hanem azt szeretnék, hogy nekik is legyen lehetőségük felnőtt korukban saját döntést hozni. Jelenleg a kérdezett gyerekek nem szándékoznak eltávolodni a Kṛṣṇa-hittől, terveik szerint szeretnének majd avatást kapni, illetve vannak ötleteik arra nézve, hogy felnőtt korukban milyen krisnás szolgáltatásokat szeretnének végezni.

Felhasznált irodalom

Berger, Peter L. – Luckmann, Thomas:

A valóság társadalmi felépítése: Tudás-szociológiai értekezés. József Műhely Kiadó Budapest, 1998.

Farkas Judit: *Ardsuna dilemmája.* L'Harmattan, Budapest, 2009.

Geertz, Clifford: A vallás mint kulturális rendszer. In: Niedermüller Péter (szerk.): *Az értelmezés hatalma: Antropológiai írások.* Osiris Kiadó, Budapest, 1994, 63–103.

Kamarás István: *Krisnások Magyarországon.* Iskolakultúra, Budapest, 1998.

Somlai Péter: *Szocializáció: A kulturális átörökítés és a társadalmi beilleszkedés folyamata.* Corvina, Budapest, 1997.

³⁹ Farkas 2009:148–149.

⁴⁰ Berger–Luckmann 1998: 204.

⁴¹ Kamarás 1998: 271.

PÁRBESZÉD

**A szabad akarat útvesztői Śrīla
Prabhupāda és Szent Ágoston
tanításai alapján**

Csadó Szilvia

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda (1896-1977) és Szent Ágoston (354-430) a gaudīya-vaiṣṇavizmus, illetve a kereszténység meghatározó személyiségei. Rendkívüli, karizmatikus egyéniségek voltak, saját vallásuk területén mindketten úttörő munkát végeztek. Személyes, megközelíthető, szerető és szerethető Istent ismertek és hirdettek. Isten iránti odaadásuk, lelki erejük megkérdőjelezhetetlen.¹

Śrīla Prabhupāda a Krisna-tudatú Hívők Nemzetközi Közössége alapító ācāryája,² 1966-ban hozta létre az ISKCON intézményét (International Society for Krishna Consciousness) és meghatározta annak misszióját. Az ISKCON tagjai számára Śrīla Prabhupāda „utasításai, tanításai és célkitűzései jelentik a végső autoritást.”³ Az alapító ācārya az Űr akaratából végzi

a szolgálatát, és azért jelenik meg a világban, hogy új élettel töltsen meg a tanításokat, kijavítsa a vallásos elvekben felépő torzulásokat, és az embereket lelki életre nevelve terjessze a Kṛṣṇa-tudatot.⁴

Szent Ágoston (Aurelius Augustinus) az egyik legjelentősebb nyugati egyházatya és egyháztanító, Hippo Regius (Annaba) püspöke. Bölcséletének számos eleme él ma is a keresztény teológiában. A korabeli zsinatokon sokszor kérték ki véleményét a különböző vitapontok megtárgyalásánál. Felszólalásai az egyházi gyűléseken döntően hatottak a hittételek tisztázásánál. „Műveltsége, átfogó tudása, hatalmas dialektikája s szellemének legyőzhetetlen ereje ama nehéz időkben gondviselészerű szerepet juttattak neki a katolikus tanítás és az Egyház védelmezése körül.”⁵ „Hogy mennyire volt mester Ágoston a lelki élet irányításában, eléggé mutatja az a tény, hogy az ő szabályait még most is számos szerzetesrend és kongregáció követi.”⁶

Śrīla Prabhupāda és Szent Ágoston hiteles mesterek voltak, hisz életükkel példálták tanításaikat. Mindketten lemondtak világi életükről, minden magántulajdonukról, és teljes mértékben Istennek szentelték magukat. Hatalmas terjedelmű és felbecsülhetetlen értékű irodalmat hagytak ránk. Műveiket a vallás és a filozófia egysége hatja át. A filozofálás tárgyát és tartalmát mindkettőjük felfogásában az isteni kinyilatkoztatás tekintélye határozza meg.

¹ E cikk a szerző 2011-ben írt, *Az ember szabadsága – a szabad akarat problémája Śrīla Prabhupāda és Szent Ágoston tanításaiban* című szakdolgozatának rövidített változata.

² A szanszkrit ācārya szó jelentése: hiteles lelki tanítómester.

³ Śivārāma Swami 2006: 74.

⁴ Uo. 46.

⁵ Vass 2002: 19.

⁶ Babura 1924: 82.

Bevezetés: A szabadság szeretete

„Minden élőlény teljes szabadságra vágyik, mert ez transzcendentális természete.”⁷

„Mert ti szabadságra hívatatok, atyámfiai.”⁸

Determináció vagy szabadság? Sors vagy szabad akarat? Ismerős kérdések, melyek mind a mai napig vita tárgyát képezhetik, hiszen e fogalmak erőteljesen ellentmondanak egymásnak, azaz látszólag kizárják egymás létezését. Śrīla Prabhupāda és Szent Ágoston azonban olyan szemszögből közelíti meg ezt a témakört, mely felölel minden ellentmondást. Ők a kinyilatkoztatott szentírás szemével láttak.⁹

A szabadság szeretete mindnyájunkban benne él. E két vallás tekintetében abból a tételből indulhatunk ki, hogy az emberi létforma lehetőséget nyújt a szabad akarat gyakorlására. Ahogy a *gauḍīya-vaiṣṇavák* szentírásai, úgy a keresztényeké is arról tanúskodik, hogy a szabadság isteni minőség. Az ember isteni származása okán magában hordozza ezt a minőséget, ám mégis vakon sodródik a végzete felé. Van szeme ugyan, de nem lát,¹⁰ tévesen önmagát hiszi tettei végrehajtójának,¹¹ pedig nem tudja, hogy mit cselekszik.¹²

A két nagy tanító műveiben a következő kérdésekre kerestem választ. Miért nem tudunk megfelelő módon élni a nagyszerű

lehetőséggel, mely megadatott számunkra? Hogyan válunk tévedéseink áldozatává? Miért nem tudunk úrrá lenni gyengeségeinken és tehetetlenségünkön isteni minőségünk által? Miért cselekszünk sokszor célunkkal ellentétesen, s miért hozunk olyan kedvezőtlen döntéseket, melyek aligha fogják a boldogulásunkat szolgálni?

Śrīla Prabhupāda és Szent Ágoston írásainak tanulmányozása során azt tapasztaltam, hogy e témával kapcsolatban ugyanarra a problémakörre világítanak rá. Tény, hogy a *vaiṣṇava* és a keresztény teológia sok szempontból eltér egymástól, tanulmányom keretein belül azonban a két mester magyarázatainak párhuzamba állításával a közös pontokra, az egyezőségekre szeretném felhívni a figyelmet, hiszen jelenlegi témánkat illetően tanításaikon keresztül mindketten feloldják a látszólagos ellentmondásokat, és azonos végkövetkeztetésre jutnak.¹³

⁷ Śrīmad-Bhāgavatam [továbbiakban: Bhāg.] 1.6.37 magyarázat.

⁸ Gal, 5.13. [a Biblia könyveinek rövidítésekor a szentíráshu rövidítéseit használtuk]

⁹ Lásd: Śrī Īsopaniṣad 7, magyarázat.

¹⁰ Mt, 13.13; Jer, 5.21.

¹¹ Bhagavad-gītā [továbbiakban: Bhg.] 3.27.

¹² Lk, 23.34.

¹³ A szerző megjegyzése: Különbséget képez például a *karma* és a reinkarnáció tana. A szabad akarat témaköre óhatatlanul rávilágít a sors (így a *karma*) és a szabad akarat összefüggésére. Tettek és azok következményei, ok és okozat – a „*ki mint vet, úgy arat*” (Gal, 6.7) – törvényszerűsége a Bibliában számos helyen fellelhető, így része a keresztény tanításnak is. Mivel azonban az újra megtestesülés tana e teológiának nem képezi részét, a lélek és a test kapcsolatát sok szempontból másképp értelmezi, mint a *vaiṣṇava*. A *karma* és a reinkarnáció tanának jelentőségét a *vaiṣṇavák* éppen abban látják, ahogy az – a lélek-vándorlásról és a testetöltéseken átvélő sorsról szóló tudósításon keresztül – meghatározza ezt a kapcsolatot. Ezek jelentős eltérések bár, aktuális szempontrendszerünket nem érintik.

1. Ki vagyok én?

„Tudd meg, hogy minden teremtett lény úgy
nyugszik Bennem, miként a mindenhol fújó
erős szél nyugszik állandóan az űrben.”¹⁴

„A szél fú, ahová akar, és annak zúgását hal-
lod, de nem tudod, honnan jő és hová megy:
így van mindenki, aki Lélektől született.”¹⁵

Lényünk egy olyan egységből származik, mely nem ismer határokat. Feltételekhez kötöttségünket tapasztalva, testi létünk korlátai közt is korlátlan szabadságra vágyunk. E vágy önmegvalósításra ösztönöz, ami azonban csak akkor válhat valóra, ha megismerjük eredeti természetünket.

Śrīla Prabhupāda hangsúlyozta, hogy legelőször is azt kell megértenünk, hogy nem vagyunk azonosak az anyagi testünkkel. „Ahaṁ brahmāsmi: lélek vagyok. Az embernek meg kell értenie, hogy ő Brahman, szellemi lélek.”¹⁶ „Ez az önmegvalósítás jelmondata. Amikor valaki tökéletesen tudja, mi az ahaṁ brahmāsmi, akkor azt gondolja: »Én a Legfelsőbb Úr része vagyok, testem az Ő anyagi energiájából áll, ezért nincs független létem. Mivel azonban a Legfelsőbb Úr minden-hová kiterjed, mégis különbözik tőlem.« Ez az acintya-bhedābheda-tattva filozófia.”¹⁷

Szent Ágoston tanítása szerint az emberek lelkük szerint szellemi teremtmények. Az élő testi forma, bármilyen szépséggel tündököl is, bármilyen nagysággal ren-

delkezik, nem azonos magával az étellel, amely megeleveníti. Az életet hasonlíthatatlan méltósága miatt többre kell becsülni annál a tömegnél, amit megelevenít és lélekkel lát el. A testünk ugyanis a lélek által él, a lélek élete pedig Isten.¹⁸ „Isten a létezés tökéletessége és forrása, így a létezés okán minden Istené. Minden véges teremtmény Benne van. Nem lehet róluk mondani sem azt, hogy teljesen léteznek, sem azt, hogy teljességgel nem léteznek (nec omnino esse, nec omnino non esse). A létezés teljessége (omnino esse) egyedül Istené, a teremtmények létezése pedig függőségük és természetük okán korlátolt.”¹⁹

A független léttel nem rendelkező emberi lény szabadságát a két vallás a következőképpen definiálja:

1.1. Gauḍīya-vaiṣṇava teológia

„A mindenható Isten az abszolút szabadság legfelső fokán áll.”²⁰

„Az élőlények az Úr szerves részei, így parányi mértékben rendelkeznek az Ő tulajdonságaival.”²¹

„Szabadságunkat mindig megtarthatjuk: választhatunk, hogy jámboran vagy bűnösen cselekszünk-e ebben az életünkben, s választásunk határozza majd meg jövőbeli szenvedésünket és élvezetünket.”²²

¹⁴ Bhg. 9.6.

¹⁵ Jn, 3.8.

¹⁶ Bhg. 7.29 magyarázat.

¹⁷ Bhāg. 7.9.35, magyarázat. – Megj.: acintya-bhedābheda-tattva: Śrī Caitanya Mahāprabhu (1486-1534) „egyidejű azonosság és különbözőség” filozófiája Istenről és energiáiról.

¹⁸ Böröczki 2001: 46–47.

¹⁹ Vass 2002: 176, 179, 436.

²⁰ Bhāg. 10.24.17 magyarázat.

²¹ Bhāg. 6.16.11.

²² Bhāg. 10.24.15 magyarázat.

„E szabad élet legteljesebb tökéletes-ségét a Legfelsőbb Úr társasága jelenti.”²³

„Ezt a szabadságot azonban csakis az Úr transzcendentális szolgálatán keresztül lehet elérni.”²⁴

„Az Isten iránti szeretet szunnyadó állapotban jelen van mindenkiben [...] Ezért olyan tevékenységet kell végeznünk, amely felébreszti isteni tudatunkat.”²⁵

1.2. A Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendiuma:

66. Az ember Isten képmására teremtett abban az értelemben, hogy képes szabadon megismerni és szeretni a Teremtőjét. [...] képes önmagát megismerni, önmagát szabadon odaajándékozni és közösségre lépni Istennel és más személyekkel.

358. Az emberi személy méltósága abban gyökerezik, hogy Isten képére és hasonlatosságára van teremtve. A szellemi és halhatatlan lélekkel, értelemmel és szabad akarattal felruházott emberi személy rendeltetése Isten, aki testestül-lelkestül örök boldogságra hívta meg.

363. A szabadság Istentől az embernek adott hatalom arra, hogy cselekedjen, vagy ne cselekedjen, ezt vagy azt tegye, s ezáltal önként megfontolt cselekedeteket hajtson végre. [...] Minél inkább teszi valaki a jót, annál szaba-

dabbá válik. A szabadság akkor éri el a maga tökéletességét, amikor Istenre, a legfőbb Jóra és a mi Boldogságunkra irányul. A szabadság azonban magában foglalja a jó és a rossz közötti választás lehetőségét is. A rossz választása visszaélés a szabadsággal, és a bűn rabszolgájává teszi az embert.²⁶

2. Lélek és anyag

„Az ostobák az anyagi természet kötőerőtől megtevesztve anyagi tettekre merülnek, s azok rabjává válnak.”²⁷

„A lélek az, ami megelevenít, a test nem használ semmit: a beszédek, amelyeket én szólok néktek, lélek és élet.”²⁸

„A hamis ego által megtevesztett szellemi lélek önmagát hiszi a tettek végrehajtójának, pedig valójában az anyagi természet három kötőereje végzi azokat.”²⁹

Śrīla Prabhupāda e verssel kapcsolatban elmagyarázza: „A hamis ego hatása alatt azt hiszi, hogy függetlenül cselekszik, s tetteiért magának tulajdonít minden érdemet. Ez az ismertetőjele a tudatlanságának. Nem érti, hogy ez a durva és finom fizikai test az Istenség Legfelsőbb Személyiségének irányítása alatt álló

²⁶ Diós 2006: 44, 129–130.

²⁷ Bhg. 3.29. Megj.: A kötőerők (gunák) az anyagi természet finom erői, energiái. Szakadatlanul áramlanak, áthatva az anyagi világ teljességét. Három kötőerő van: jóság (sattva), szenvedély (rajas), tudatlanság (tamas). E három minőség alárendeltjévé válik az élőlény, mikor megszűnnek és kapcsolatba kerül az anyagi természettel. Hatásukra kifejlődik érzékelfogása, s elfeledve eredeti lelki természetét, anyagi testével azonosítja magát.

²⁸ Jn, 6.63.

²⁹ Bhg. 3.27.

²³ Bhg. 4.31 magyarázat.

²⁴ Bhāg. 1.6.37 magyarázat.

²⁵ Bhāg. 1.2.8 magyarázat.

anyagi természet terméke. [...] A tudatlan elfelejti, hogy az Istenség Legfelsőbb Személyiségét Hrīkeśának, az anyagi test érzékei urának hívják. Ez annak köszönhető, hogy érzékszerveit hosszú időn keresztül helytelenül az érzékielégítésben használva a hamis ego teljesen megtévesztette, minek következtében megfélemlített Kṛṣṇához fűződő örök kapcsolatáról.”

A Śrīmad-Bhāgavatam Első Énekében Prabhupāda a következőképpen ír a lélek és anyag kettősségéről: „Ez az anyagi világ a kettősség világa az abszolút birodalom egységével ellentétben. A kettősség világa anyagból és lélekből áll, míg az abszolút világ tökéletesen lelki, az anyagi tulajdonságok leghalványabb árnyéka nélkül.”³⁰ Az anyagi természet azonban csak látszólag ellentéte a lelki energiának: „Az anyagi energia lelki energia, melyet az illúzió felhője, māyā fed be. Az anyagi energia éppen ezért működését tekintve nem önálló. [...] Az anyagi energiának nincs független hatalma: minden végbenő tevékenység a lelki energia segítségével köszönhető. Az anyagi energia, amely a lelki energia eltorzult formája, mindent elferdítve mutat be, és így tévképzeteket és kettősséget okoz. [...] Amikor azonban az élőlény felszabadul a feltételekhez kötött anyagi lét alól, megérti az anyagi természet kétféle, befedő és megtevesztő működését.”³¹

Szent Ágoston szerint a világban megnyilvánuló ellentétpároknak nagyon fontos szerepük van, mivel a világmindenség

szépségét és rendjét az ellentétek szembeállításán keresztül lehet a leginkább megérteni és megtapasztalni. Ahogy a beszédben és az írásban az önkifejezés hathatós eszköze lehet az antitézis, úgy a kettősségek világában az ellentétes dolgok szembeállításával az önmegvalósítás lehetőségét hordozza magában. Minden, ami fájdalmat és örömet okoz, vagy amit fájdalom és öröm ér, a Teremtő egységét jelzi és hirdeti. Mindnyáján a feloldhatatlan kétértelműség zűrzavarát igyekszünk elkerülni.³²

3. Merre húz a szívem?

„Arjuna így szólt: Ó, Vṛṣṇi leszármazottja, mi az, ami az embert akarata ellenére, szinte erőszakkal bűnös tettekre kényszeríti?”³³

„Mert nem a jót cselekeszem, melyet akarok; hanem a gonoszt cselekeszem, melyet nem akarok.”³⁴

Lélek és anyag ellentmondását az tapasztalja meg igazán, aki végre megérti, hogy nem azonos anyagi testével, és lelki érdekét előtérbe helyezve elindul önmegvalósítása útján. Ekkor valósággal úgy érzi, hogy valami gúzsba köti őt, és akarata ellenére tévútra kényszeríti.

A Bhagavad-gītāban – az Úr Kṛṣṇa és Arjuna között elhangzó párbeszéd során – szeretett tanítványa kérdésére Kṛṣṇa a következőképpen válaszol: „Csupán a kéj az, ó, Arjuna. A szenvedély anyagi kötőerejével való kapcsolatból születik, s később haraggá alakul át – ez a világ mindent felemészítő, bűnös ellensége.”³⁵

³⁰ Bhāg. 1.8.9 magyarázat.

³¹ Caitanya-caritāmṛta [továbbiakban: Cc.] Ādi-līlā 5.66 magyarázat.

³² Tar 1997: 256.

³³ Bhg. 3.36.

³⁴ Róm, 7.19.

³⁵ Bhg. 3.37.

Śrīla Prabhupāda e verssel kapcsolatban elmagyarázza, hogy: „Az élőlény a Legfelsőbb szerves részeként eredetileg lelki, tiszta, s mentes minden anyagi szennyeződéstől, így természeténél fogva nem kényszerül az anyagi világ bűneinek elkövetésére. Amikor azonban kapcsolatba kerül az anyagi természettel, minden további nélkül számtalan bűnös tettet elkövet, néha még akarata ellenére is. Még akkor is bűnös cselekedetre kényszerül, ha nem akarja.”³⁶ A Legfelsőbb Úrhoz fűződő eredeti kapcsolatunkat igazi szeretet jellemzi, amely az anyagi feltételek között eltorzult formában tükröződik vissza. Az anyagi teremtéssel és a szenvedély kötőerejével kapcsolatba kerülve az élőlény Kṛṣṇa iránti örök szeretete kéj-jé alakul át. A kéj az élőlény legnagyobb ellensége, mivel egyedül ez az, ami arra készteti a különben tiszta élőlényt, hogy az anyagi világ béklyóiban maradjon. A kielégítetlen kéj haraggá alakul. A harag a tudatlanság kötőerejének megnyilvánulása. A haragból illúzió származik, az illúzió pedig azt eredményezi, hogy az ember folytatja anyagi létét.³⁷

„Ha Lélek szerint élünk, Lélek szerint is járunk. [...] Mondom pedig, Lélek szerint járjatok, és a testnek kívánságát véghez ne vigyétek. Mert a test a lélek ellen törekedik, a lélek pedig a test ellen.”³⁸ Szent Ágoston tanítása szerint Isten az embert igaznak teremtette, de miután az önszántából elfordult Tőle, természete megromlott. A jótól a rosszhoz fordult, és azt akarja

szeretni. Ez a szeretet elferdülése, amelynek következtében az akarat az örök Jótól a mulandó jóhoz, vagyis a rossz irányba fordul. A kapzsiság nem az arany vétke, hanem az aranyat helytelenül szerető emberé, aki elfordult attól az igazságtól, amelyet összehasonlíthatatlanul fölébe kellett volna helyeznie az aranynak.³⁹ Ágoston szerint a testi megszokás alapja a testnek a bűnbeesést követő megromlása. Az érzéki gyönyörök emlékképei nyomán alakul ki, és tovább erősíti a léleknek a testi világhoz való kötődését. A megszokás ereje a bűn törvénye, ez tartja és viszi a lelket még akarata ellenére is, de érdeme szerint, mert akarattal sodródott bele a megszokásba.

4. Válaszút

„Íme, átadtam neked e még bizalmasabb tudást! Fontold meg jól, s aztán tégy úgy, ahogyan jónak látod!”⁴⁰

„Minden szabad nekem, de nem minden használ;”⁴¹

Miénk a döntés. A világ bármiféle javát szeretheti az ember – jegyzi meg Ágoston –, de ha helytelenül, tehát a legfőbb Jótól elfordulva szereti, nyomorulttá válik. „Oh, mily nagy a Tőled elszakadt lelkek nyomora és nyugtalansága! Mennyire kiverődik rajtuk saját sötétségük, ha a Te világosságod ruhájából kimeztelenednek! Valóban, Uram, ez maga is elégséges annak megmutatására, hogy fölséges alkotásod az értelmes teremtmény; – mert íme, nyugtalanságát semmi be nem töltheti, semmi

³⁶ Bhg. 3.36 magyarázat.

³⁷ Bhg. 3.36–37, magyarázat.

³⁸ Gal, 5.25 és 5.16,17.

³⁹ Földváry 2006a: 106–107.

⁴⁰ Bhg. 18.63.

⁴¹ 1 Kor, 6.12.

*nem boldogíthatja, ami kisebb, mint Te, következőleg önmaga sem.*⁴²

Az Úr Kṛṣṇa a *Bhagavad-gītā*-ban kijelenti: „Az emberben az érzékek tárgyaiban elmélkedve ragaszkodás ébred azok iránt. E ragaszkodásból kéj támad, a kéj pedig dühöt szül. A dühből teljes illúzió ered, az illúzióból pedig emlékeztettség. Ha zavart az emlékezet, elvesz az értelem, s az értelem elvesztésével az ember ismét visszasüllyed az anyagi lét mocsarába.” Śrīla Prabhupāda magyarázatában hozzáfűzi: „Aki nem Kṛṣṇa-tudatú, abban az érzéktárgyakon elmélkedve elkerülhetetlenül anyagi vágyak ébrednek. Az érzékeknek valódi elfoglaltságra van szükségük, s ha nem az Úr transzcendentális szerető szolgálata köti le őket, akkor egész biztos, hogy a materializmust szolgálják.”⁴³

„Senki sem szolgálhat két úrnak. Mert vagy az egyiket gyűlöli és a másikat szereti; vagy az egyikhez ragaszkodik és a másikat megveti. Nem szolgálhattok Istennek és a Mammonnak.”⁴⁴ – olvashatjuk a Bibliában.

Szent Ágoston a következőképpen vall saját tapasztalatáról: „Akaratom az ördög hatalmában volt. Gúzszt csavart belőle kezemre-lábamra. Akaratom ugyanis gonosz irányt vett; így szabadult el bennem a szenvedély; azután engedtem a szenvedélynek, s az szokássá erősödött, s mivel nem próbáltam ellenállni a szokásnak, igámmá vált. Így kapcsolódtak egymásba a láncszemek, amelyekkel – valóságos bilincsláncnak nevezhetem őket –, kegyetlen

rabság tartott fogva engemet.” Mindezt a *Bűnös szokás rettentő hatalma* cím alatt írja meg *Vallomásaiban*. Azután így folytatja: „Akaratomnak immár gerjedező új iránya pedig, hogy Neked ingyen szolgáljak és Benned, egyetlen igaz gyönyörűségünk, leljem örömet, nem volt még elég erős, nem tudta legyűrni a réginek megszokásból eredő hatalmát. Ilyenformán két akarat volt bennem, a régi és az új, az testi, ez lelki; – küszködtek egymással s ellenkezésük valósággal szétszaggatta lelkemet.”⁴⁵

Ágoston szerint a bűnbeesésnek két súlyos következménye van: az egyik az erő hiánya (*difficultas*), a másik pedig a tudatlanság (*ignorantia*). Az erő hiánya az az állapot, mely a megszokás által elhatalmasodó testi vágyakozás következtében lép fel, és visszahúzó erőként hat a jó akarásával szemben. A tudatlanság pedig abból fakad, hogy az értelem az alacsonyabb rendű érzéki képzetek felé fordult. Nem csoda – jegyzi meg Ágoston –, ha az embernek tudatlansága miatt nincs szabad akarata annak megválasztásában, mi a helyes cselekvés, a testi megszokás ellenszegülése (az erő hiánya) miatt pedig, még ha látja is a jót és akarja is, nem képes megcselekedni azt. A tudatlanságból ered a tévedés, miszerint a hamisat igaznak látja, és emiatt akarata ellenére téved, az erő hiányából pedig a vágyak okozta kinszenvedés fakad.⁴⁶

Śrīla Prabhupāda felhívja a figyelmet az érzékkielégítés jellemezte élet kockázatosságára, hiszen a kéj kielégíthetetlen.

⁴² Vass 2002: 387.

⁴³ *Bhg.* 2.62–63 és 2.62 magyarázat.

⁴⁴ *Mt.* 6.24.

⁴⁵ Vass 2002: 197–199.

⁴⁶ Tar 1997: 235–236, 314.

Az újra és újra lángra lobbanó vágyak csak illúziókat erősítik, az pedig a tudatlanság kötőerejébe sodor minket. „Ó, Pārtha, az illúzió és a sötétség varázsa alatt a vallástalanságot vallásnak, a vallást vallástalanságnak vélő, mindig rossz irányba törekvő értelem a tudatlanság kötőerejébe tartozik.” Śrīla Prabhupāda e verssel kapcsolatban megjegyzi, hogy: „Az értelem a tudatlanság kötőerejében mindig ellentétesen működik, mint ahogyan kellene. [...] Minden tettükben a rossz utat választják, az igazságról azt hiszik, valótlan, a valótlan pedig igaznak fogadják el.”⁴⁷

5. A sötétség varázsa

„Ő benne vala az élet, és az élet vala az emberek világossága; És a világosság a sötétségben fénylik, de a sötétség nem fogadta be azt.”⁴⁸

„Milyen visszataszító és szerencsétlen vagyok, hogy a bűnös tettek óceánjába merültem!”⁴⁹

A Śrīmad-Bhāgavatam Negyedik Énekében arról olvashatunk, hogy az élőlények eredetileg az Ūr részei, mint a tűz szikrái magának a tűznek, de leestek ebbe az anyagi világba, mert ide vonzotta őket az a vágy, hogy uralmuk alá hajtásuk a természetet. A vágyat nem lehet megsemmisíteni, mert a vágy az élőlény szimptómája. Ha nem lennének vágyak, az élőlény egy halott kő lenne. [...] A valóság az, hogy Isten örök szolgálói vagyunk, s amint megfeledkezünk erről a kapcsolatról, az anyagi világba zuhanunk, ahol mi teremtyük meg különféle cselekedeteinket, és szen-

vedünk azok eredményétől, vagy élvezük azt.⁵⁰

A Caitanya-caritāmṛtában Śrīla Prabhupāda részletesen is szemlélteti, hogy miként válik a tudattal rendelkező élőlény (felsőbbrendű természet) a determinált anyagvilág (alsóbbrendű természet) alárendeltjévé. „Az Abszolút Igazság energiája háromféleképpen jelenik meg: lelki, anyagi és határenergiaként. Az Abszolút Igazság azonos saját lelki energiájával. Az anyagi energia csak akkor működik, ha kapcsolatban áll a lelki energiával. Így tűnnek az átmeneti anyagi megnyilvánulások aktívnak. Feltételekhez kötött állapotukban a határenergia élőlényei a lelki és az anyagi energia keverékei. A határenergia eredetileg a lelki energia irányítása alatt áll, de az anyagi energia uralma alatt az élőlények időtlen idők óta feledékenységben vándorolnak az anyagi világban. A feltételekhez kötött állapotot az idézi elő, hogy visszaélünk a lelki szintet jellemző egyéni függetlenségünkkel, mert ez az, ami elválasztja az élőlényt a lelki energiától. [...] A határenergiához tartozó jīva, az élőlény visszaél függetlenségével, és amikor függetlenül azt gondolja, hogy ő nem az energia, hanem az energiaforrás, akkor elveszti örök szolgáló mentalitását. Ez a saját létéről alkotott téves felfogás vezeti el ahhoz a gondolkodásmódhoz, hogy uralkodni akar az anyagi természet fölött.”⁵¹ „Az anyagi kötöttség oka az, hogy az ember az anyag uralma alá helyezi magát azzal, hogy ha-

⁴⁷ Bhg. 18.32 és magyarázata.

⁴⁸ Jn, 1.4–5.

⁴⁹ Bhāg. 6.2.32, részlet.

⁵⁰ Bhāg. 4.11.22, magyarázat.

⁵¹ Cc. Ādi-līlā 5.66 magyarázat.

mis egója miatt uralkodni akar az anyagi természet fölött.”⁵²

Szent Ágoston tanításában az örök isteni törvénynek megfelelően a világmindenségben mindenben tökéletes rendnek kell uralkodnia. A rend az emberben az értelem uralma a többi rész vágyai felett. Ágoston kijelenti, hogy az értelem kizárólag saját akaratából válik a vágy szolgájává, mert sem valamilyen fölötté álló, sem pedig egy vele egyenlő hatalom nem tudná erre kényszeríteni, mivel az igazságtalan lenne, az alacsonyabb rendű pedig nem is lenne képes rá. Így egyedül az lehetséges, hogy az értelem saját (önnön) mozgása fordítja az akaratot a Teremtő élvezetétől a teremtetten élvezete felé. Ez a mozgás semmiképpen sem természetes, hanem az akarattól függ, és ezért lehet bűnösnek nevezni. *„Annyiban hasonlítható a leelő kő mozgásához, hogy akár csak a kőnek, a léleknek is a saját mozgásáról van szó, de abban viszont nagyon is különböznek egymástól, hogy a kő nem tudja megállítani saját lefelé tartó mozgását, míg a lélek, ha nem akarja, nem hagyja el a felső régiókat az alsóbbak kedvéért. Tehát a kő számára természetes ez a mozgás, a lélek számára viszont akaratlágos.”⁵³* Az akaratot valamilyen képzet (*visum*) indítja cselekvésre. A képzet nyomán ugyanis kívánság (*appetitus*) lép fel, majd ha ezt siker (*successus*) követi, szokássá (*consuetudo*) válik, és ebből születik az akarat. Minthogy azonban az akaratot csak valamilyen képzet indítja cselekvésre, az ember hatalmában áll,

hogy kiválassza vagy elvesse a megfelelő, azt ellenben nem tudja befolyásolni, hogy minek a képzete érinti meg. Az ember lelkére az alacsonyabb és a magasabb rendű képzetek is hatnak, és közülük választja ki az értelmes létező (természet), amit akar, s választásával nyomorúságot vagy boldogságot érdemel ki. A paradicsomban is ilyen magasabb rendű képzetet szolgáltat (kínál) az isteni parancs, alacsonyabb rendűt pedig a kígyó csábítása.⁵⁴

Ha az akarat elfordul az igazságtól és az örök Jótól, és a saját vagy valamilyen külső vagy alacsonyabb rendű jó felé fordul, akkor bűnt követ el. Hiszen a saját java felé fordulás azt jelenti, hogy rendelkezni akar saját élete és tulajdona fölött. A külső jó felé fordulás, hogy olyasmit kíván, ami a másoké, az alacsonyabb rendű jó felé fordulás pedig, hogy a testi gyönyörűségeket szereti. Így aztán az ember gögörsé, kíváncsivá, kicsapongóvá válik, és egy másik életbe süllyed le, amely a magasabb rendű étellel összevetve a halál. Az igazságtól és a bölcsességtől való elfordulás nem más, mint a kifordult akarat, amely az alacsonyabb rendű dolgokhoz vonzódik. Minthogy ez az elfordulás és odafordulás nem kényszerű, hanem akaratlagos, méltó és igazságos büntetés követi: a szerencsétlenség. Elfordulnak a fénytől, és saját árnyékukra figyelve a testi világra vetik pillantásukat, de még a testi világban is Isten világosságának visszfényétől származik az, ami gyönyörködteti őket. Ha valaki azonban az árnyékot szereti, annak lelki szemei tompábbá és gyengébbé válnak, és így egyre kevésbé képesek

⁵² Bhāg. 3.27.20 magyarázat.

⁵³ Tar 1997: 177–178.

⁵⁴ Uo: 261, 316.

elviselni Isten látványát. Világosság híján lenni pedig sötétséget jelent. Így aztán az ember egyre sötétebbé válik, és egyre kevésbé látja azt, ami a legtokéletesebb módon létezik. Ekkor kezd rossznak tartani mindazt, ami saját gondatlansága miatt megteveszti, sóvárgásában elcsábítja és megkínozza, ha lépre ment, holott mindez a szenvedés csak a fénytől való elfordulás megérdemelt büntetése, és ami igazságos, az nem lehet rossz.⁵⁵ „*A test lámpása a szem. Ha azért a te szemed tiszta, a te egész tested világos lesz. Ha pedig a te szemed gonosz, a te egész tested sötét lesz. Ha azért a benned lévő világosság sötétség: mekkora akkor a sötétség?*!”⁵⁶

6. A világosság ereje

„Különleges kegyemből Én, aki szívükben lakozom, a tudás fénylő lámpásával szétesztatom a tudatlanságból származó sötétséget.”⁵⁷

„És megismeritek az igazságot, és az igazság szabadokká tesz titeket.”⁵⁸

Śrīla Prabhupāda és Szent Ágoston tanításai szerint kegyelemre éppúgy szükségünk van, mint szabad akaratra. Ugyanis a testi megszokás és a földi élet szeretetének kötelékei oly mértékben tartják fogva az embert, és erőtlensége olyannyira a természetévé vált, hogy Isten kegyelme nélkül már akkor sem tud ezen változtatni, ha szeretne.

A *Bhagavad-gītā*-ban az Úr Kṛṣṇa kijelenti: „*Az anyagi természet három kötőerejéből álló isteni energiámat nagyon*

nehéz legyőzni. De akik átadták magukat Nekem, azok könnyen túllépnek rajta.”⁵⁹

Śrīla Prabhupāda már a *Bhagavad-gītā* bevezetésében felhívja a figyelmet arra, hogy az emberi létformában nem szabad ostobának és tudatlannak maradnunk, hanem kérdezősködnünk kell örök helyzetünkről. El kell kezdenünk tudakozódnunk az Abszolút Igazság isteni természete felől. Mindaddig, amíg az emberi lény nem tesz fel kérdéseket az Abszolút természetéről, valamennyi tette kudarcnak számít. „*A Bhagavad-gītā azok a tanulmányozói érthetik meg, akik megkérdezik, hogy miért szenvednek, hogy honnan jöttek, s hogy hová kell menniük a halál után. Az őszinte tanítványnak ezenkívül megingathatatlan tisztelettel kell tekintenie az Istenség Legfelsőbb Személyiségére. Ilyen tanítvány volt Arjuna.*”

„*Az embernek fel kell emelkednie a jószág (sattva) kötőerejének szintjére – jelenti ki Śrīla Prabhupāda –, hogy alkalmas legyen az Úr odaadó szolgálatára. De ha akadályok állnak a fejlődés útjában, egy képzett lelki tanítómester irányításával bárki – még a tamas szintjéről is – fokozatosan felemelkedhet a sattva síkjára.*”⁶⁰

„*[...] a szenvedély (rajas) jobb a tudatlanságnál (tamas), de a jószág (sattva) a legjobb, mert a jószággal az ember eljuthat az Abszolút Igazság felismeréséig.*”⁶¹

Śrīla Prabhupāda a *Bhagavad-gītā* 7.14 versének magyarázatában megjegyzi: „*[...] az ember, akinek keze-lába meg van kötve, nem tudja kiszabadítani magát. Csak*

⁵⁵ Uo: 160, 170–171.

⁵⁶ Mt, 6.22–23.

⁵⁷ Bhg. 10.11.

⁵⁸ Jn, 8.32.

⁵⁹ Bhg. 7.14.

⁶⁰ Bhāg. 1.2.24 magyarázat.

⁶¹ Bhāg. 1.2.24 és magyarázata.

olyantól remélhet segítséget, aki nincs megkötve. Az anyagi világ feltételekhez kötött lelkeit csakis az Úr Kṛṣṇa vagy hiteles képviselője, a lelki tanítómester szabadíthatja fel [...] Mivel Kṛṣṇa az illuzórikus energia Ura, utasíthatja ezt a legyőzhetetlen energiát a megkötött lelkek szabadon bocsátására. Mindezt a meghódolt lélek iránt érzett indokolatlan kegyéből teszi, valamint annak az atyai vonzalomnak köszönhetően, mely az élőlényhez fűzi, aki eredetileg az Ő szeretett fia. A kérlelhetetlen anyagi természet kötelékeiből ezért csakis akkor kerülhet ki az ember, ha meghódol az Úr lótuszlába előtt.” „Az Úr kegye, melyben őszinte bhaktáját részesíti, nemcsak hogy nagy és határtalanul növekvő, hanem a bhakta és az Úr közötti legmagasztosabb transzcendentális szeretet hatja át. Az ilyen kegyet cinmātramnak is nevezik, azaz tökéletesen lelkinek. A māttram szó itt azt jelenti, hogy e kegy teljesen lelki, s az anyagi kötőerők halvány árnyéka sem vetül rá. A kegyet satnak, öröknek, valamint anantakamnak, határtalannak is nevezik.”⁶²

Szent Ágoston a következőképpen buzdítja a keresztény híveket: „Mindenütt jelen van az az Úr, aki az Őt szolgáló teremtet világon keresztül százféle módon hívogatja a tőle elfordult embert, tanítja a hívót, vigasztalja a reménykedőt, biztatást ad a lelkesedőnek, segítséget a fáradozónak s meghallgatja a könyörgőt. Minden embernek megadatott annak ismerete, hogy hasznos dolog kikutatni azt,

amit saját kárára nem tud, és megkapta a képességet is, hogy buzgón s istenfélően keressen, ha akar. [...] Mert bár az ember erőtlen és tudatlan, Isten nem veszi el tőle a szabad akaratot, hogy ennek révén kérjen és keressen, Ő pedig kész a kérőknek adni, és a keresőknek utat mutatni. Mert a törekvőknek és a jóakarátúaknak az Úr megadja a lehetőséget, hogy legyőzzék a tudatlanságot és az erőtlenséget, és így a dicsőség koronájához juszanak. [...] A Szentírás isteni tekintélye is arról tudósít bennünket, hogy mennyire szívéen viseli Isten a megszabadításunkat, ezért tehát minden kételety félretéve hinnünk kell Benne.”⁶³

Összegzés: A szeretet szabadsága

„Mivel nagyon kedves barátom vagy, elmondom neked legfőbb utasításomat, minden tudás legbizalmasabb részét. Halld hát Tőlem, mert a javadat szolgálja!”⁶⁴

„Nem mondalak többé titeket szolgálónak; mert a szolga nem tudja, mit cselekszik az ő ura; titeket pedig barátainak mondtalak; mert mindazt, amit az én Atyámtól hallottam, tudtul adtam néktek.”⁶⁵

Szolgai helyzetünk nem szűnhet meg, hisz nincs független létünk. Belátásunkból fakadó, önként vállalt szolgálatunk és odaadásunk azonban ráébreszthet minket lelki természetünkre, és arra a harmóniára, mely természetes helyzetünkől ered. „Vegyétek föl magatokra az én igámat, és tanuljátok meg tőlem, hogy én szelíd és alázatos szívű vagyok: és nyugalmat találtok a ti lelkeiteknek. Mert az én igám

⁶² Bhaktivedanta Swami Prabhupāda 1993a: 730. Megj.: bhakta: az Úr Kṛṣṇa híve, aki az odaadó szerető szolgálat – bhakti – útját követi.

⁶³ Tar 1997: 237–251.

⁶⁴ Bhg. 18.64.

⁶⁵ Jn, 15.15.

gyönyörűséges, és az én terhem könnyű.”⁶⁶ „Amikor az élőlény a Legfelsőbb Úr vagy tiszta bhaktája kegyéből megvilágosodik, és kedvet kap arra, hogy visszatérjen eredeti helyzetébe, a szerető szolgálathoz, akkor az örök boldogság és tudás legáldásosabb síkján helyezkedik el.”⁶⁷ „Barátságunkat Kṛṣṇával nem a mély tisztelet és imádat hatja majd át, hanem a tökéletes szabadság”⁶⁸ – írja Śrīla Prabhupāda a *Bhagavad-gītā*-ban.

Śrīla Prabhupāda és Szent Ágoston magyarázatai alapján megállapíthatjuk: a szabad akaratnak két útvesztője van: (1) az önismeret hiánya: nem vagyunk tudatában eredeti lelki természetünknek, valamilyen Istennel való örök kapcsolatunknak, (2) az érzéki vágy, a kéjvágy, mely nem más, mint az Istentől elfordult, eltorzult szeretet: a bennünk szunnyadó szeretet, melyet valójában Istennel való kapcsolatunk táplál, testtudatunk által az anyagi világra vetül, s így ahhoz kezdünk kötődni. Ahogy a szikra huny ki fokozatosan, mikor kivált a tűzből, úgy veszti el lelki erejét és tudatát az ember, ha elszakad élete forrásától. Így testi megszokásai rabjává, egyre erősödő illúziói miatt pedig tévedéseinek áldozatává válik.

A kétfajta képzet – az alacsonyabb rendű és a felsőbbrendű – életünk minden pillanatában ott lebeg lelki szemeink előtt. Miénk a döntés. Isten nem határozza meg sorsunkat, nem kényszerít, s nem korlátozza életünket. A világ léte és a saját lé-

tünk fölött nem dönthetünk, sorsunkért viszont mi vagyunk a felelősek.

„Az élőlények közötti egységet a kinyilatkoztatott szentírások szemével kell látnunk – jegyzi meg Śrīla Prabhupāda. – Az élőlények mind ugyanannak a legfelsőbb családnak a tagjai, és érdekeik nem különböznek a Legfelsőbb Lény érdekeitől. Minden élőlény a Legfelsőbb fia. Mindannyian a Legfelsőbb Lény családjához tartoznak tehát, és nincs közöttük érdekellentét. [...] Természeténél és alkatánál fogva minden élőlény – a Legfelsőbb Úr és minden szerves része egyaránt – örök élvezetre teremt. Azok az élőlények, akik az anyagi test börtönében sínylődnek, örökké élvezetre vágnak, de rossz helyen kutatnak utána. Az anyagi világon túl ott a lelki világ, ahol a Legfelsőbb Lénynek számtalan társával együtt határtalan élvezetben van része. Ez a legmagasabb szint: a lelki érdekek síkja. Amint valaki megvalósítja az egységnek ezt a legtökéletesebb formáját, többé nem eshet illúzióba (moha), és a bánat (sóka) is messze elkerüli.”⁶⁹

„S ez az igazi boldogság: Rajtad, Nálad és Miattad örvendezni. Ez a boldogság s nincs más ezen kívül – írja Vallomásaiban Szent Ágoston. – Ha ki más valaminek tudja, az más öröm után szalad, nem az igazi után. Az akarat azonban az örömnek valamilyen formájától soha el nem szakadhat. A boldogságot az emberek onnan ismerik, ahonnan az igazságot. Szeretik az igazságot, mert senki sem akar becsapódni, s mikor a boldogságot keresik, ami lényegében az igazság megnyugtató öröme, vele az igazságot is szeretik, de nem

⁶⁶ Mt. 11.29, 30.

⁶⁷ Cc. Ādi-līlā, 5.66 magyarázat.

⁶⁸ Bhg. 7.14 magyarázat

⁶⁹ Śrī Īsopaniṣad 7 magyarázat.

szerethetnék, ha emlékezetükben nem volna felőle ismeretük.”⁷⁰ „Nem azért zavar bennünket mindenféle kétértelműség, mert nincs meg benne a világos egység? Akik a fájdalom elől menekülve az örömrre törekednek, elárulják, hogy a szétválasztástól menekülnek és az egységre törekednek. Az értelmes lelkekben a megismerésre való törekvés az, ami a létezők e rendjének (értelmes létező) örömet okoz, mivel az értelmes lélek egységbe foglalja mindazt, amit felfogott.”⁷¹ Az ember tehát természetes vágyódással szereti az örömet is, és az igazságot is, de mindegyiket rossz helyen keresi. A lélek öröme, végső célja és beteljesedése Isten. Neki kell hát szolgálatusunkat – akár bizonyos külső szertartások, akár pedig a szívünk által – bemutatni. „Amikor Hozzá emelkedünk, szívünk az Ő oltárává változik át. [...] A szív oltárára a forró szeretet tüzével vigyük oda az alázat és a magasztalás áldozatát.”⁷²

Śrīla Prabhupāda és Szent Ágoston tanításai egyhangúlag azt bizonyítják, hogy az Isteni kinyilatkoztatás, valamint az élet végső célja nem más, mint az anyagi motivációktól mentes, tiszta istenszeretet kibontakozása. A törvény, a szabályozó elvek, mind e célt szolgálják. E két mester térben és időben egymástól távol ugyan, és két különböző vallás képviselőjében hajtotta végre küldetését, ám látásmódjuk és következtetések egyezősége arról tanúskodik, hogy a felszabadult lelkek tér és idő felett állnak. Bárhol és bármikor jelenjenek is meg, Isten iránt érzett tiszta

szeretetük és odaadásuk inspirálja minden lépésüket. Nyomdokaikban járva híveik nem téveszthetik el az irányt. Mind a vaiṣṇava, mind a keresztény hívő belátja és elfogadja azt, hogy útvesztőiből csak úgy szabadulhat, ha átadja magát a Legfelsőbb Úr akaratának, a szabad akaratnak. Legyen meg az Ő akarata!

Felhasznált irodalom

Babura László: *Szent Ágoston élete.* Szent István Társulat, Budapest, 1924.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *A Bhagavad-gītā, úgy ahogy van.* The Bhaktivedanta Book Trust, 2004.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Kṛṣṇa, az Istenség Legfelsőbb Személyisége.* The Bhaktivedanta Book Trust, 1993a.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrī Caitanya-caritāmṛta.* The Bhaktivedanta Book Trust, 1998.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrī Īsopaniṣad.* The Bhaktivedanta Book Trust, 2002.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Első Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, 1993a.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Harmadik Ének, 2. kötet). The Bhaktivedanta Book Trust, 1993c.

Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.: *Śrīmad-Bhāgavatam* (Negyedik Ének, 1. kötet). The Bhaktivedanta Book Trust, 1994a.

⁷⁰ Vass 2002: 274–276.

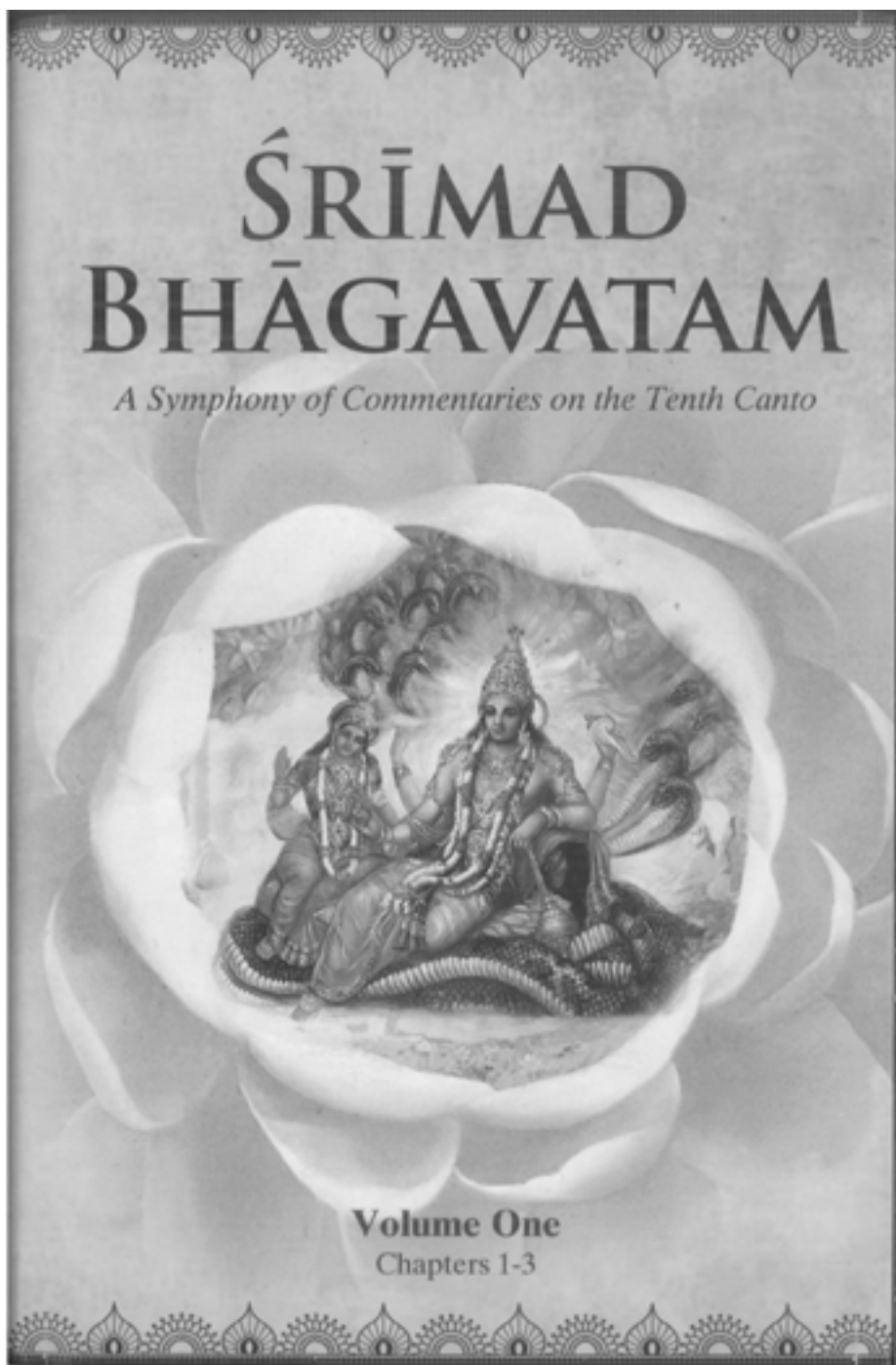
⁷¹ Tar 1997: 256.

⁷² Földváry 2005b: 241.

- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** *Śrīmad-Bhāgavatam* (Hatodik Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, 1994b.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** *Śrīmad-Bhāgavatam* (Hetedik Ének). The Bhaktivedanta Book Trust, 1994c.
- Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, A. C.:** *Śrīmad-Bhāgavatam* (Tizedik Ének, 1. kötet). The Bhaktivedanta Book Trust, 1995.
- Böröczki Tamás (ford.):** *Szent Ágoston: A keresztény tanításról (De doctrina christiana)*. Paulus Hungarus-Kairosz, Budapest, 2001.
- Diós István (ford.):** *A Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendiuma*. Szent István Társulat, Budapest, 2006.
- Földvály Antal (ford.):** *Szent Ágoston: Isten városáról* (I. kötet). Kairosz Kiadó, Budapest, 2005a.
- Földvály Antal (ford.):** *Szent Ágoston: Isten városáról* (II. kötet). Kairosz Kiadó, Budapest, 2005b.
- Földvály Antal (ford.):** *Szent Ágoston: Isten városáról* (III. kötet). Kairosz Kiadó, Budapest, 2006.
- Károli Gáspár (ford.):** *Szent Biblia*. Magyar Biblia-Tanács, Budapest, 1987.
- Śivarāma Swami:** *A śikṣā-guru: Egy hagyomány életre keltése az ISKCON-ban*. Lál Kiadó, Somogyvámos, 2006.
- Tar Ibolya (ford.):** *Szent Ágoston: A boldog életről: A szabad akaratról*. Európa, Budapest, 1997.
- Vass József (ford.):** *Szent Ágoston vallomásai*. Szent István Társulat, Budapest, 2002.

RECENZIO

Gaurapada Dāsa (trans.): Śrīmad-Bhāgavatam: A Symphony of Commentaries on the Tenth Canto, Volume 1. Chapters 1–3.

**Mañjarī Devī Dāsī
(Magyar Márta)**

Különleges ajándékot kapott 2017-ben a szanszkrit nyelven nem értő *vaiṣṇava* közösség, amikor a Touchstone Media kiadásában megjelent a *Śrīmad-Bhāgavatam: A Symphony of Commentaries on the Tenth Canto* című sorozat első kötete.¹ A *Śrīmad-Bhāgavatam* az eredeti négy *Véda* összefoglalásaként íródott *Vedānta-sūtra* „természetes magyarázata”,² 18.000 versből álló részletes kifejtése tizenkét énekben. A *Bhāgavatamot* a *purāṇák* közé sorolják, melyek a *Védák* tanításainak gyakorlati alkalmazását segítő ősi történelmi feljegyzések, s különleges helyet foglalnak el a szanszkrit szent szövegek között hatalmas terjedelmüknek és nagyon változatos

tartalmuknak köszönhetően. India vallási és társadalmi történetét dokumentálják a korai időktől fogva, s a *Védákban* rejlő filozófiai tanítások gyakorlati alkalmazását segítik. A tizennyolc *mahā-purāṇa* közül a *Śrīmad-Bhāgavatam* kiemelkedő helyet foglal el, Caitanya Mahāprabhu³ az összes védikus szentírás közül a leg-tisztábbnak és a legkiemelkedőbbnek tekintette.⁴ Mivel a legtöbb védikus szentírástól eltérően a tökéletességhez vezető leggyorsabb úttal, a *bhakti-yogával*, az önzetlen, Istennek végzett odaadó szolgálattal foglalkozik, és mivel a legmagasabb rendű célként a *vraja-bhaktit*, az istenszeretet *Vṛndāvanában* élt legemelkedettebb szintjét írja le, és módszerként az Úr szent neveinek éneklését hangsúlyozza,⁵ a *gauḍīya-vaiṣṇavák* legfontosabb szentírásuknak tekintik.

A szanszkrit nyelvű szöveghez számos *vaiṣṇava ācārya* írt kommentárt, angol nyelven azonban csak a modern kori A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda⁶ magyarázatai olvashatóak,⁷ illetve Viśvanātha Cakravartī Tḥākura (c.1626 - c.1708) *Sārārtha-darśinī* című magyará-

¹ Gaurapada Dāsa (trans.): *Śrīmad-Bhāgavatam: A Symphony of Commentaries on the Tenth Canto*, Volume 1. Chapters 1–3. Touchstone Media, Kolkata, 2017. 692 oldal.

² Természetesnek azért nevezik, mert Vyāsadeva a szerzője mind a *Vedānta-sūtráknak*, mind a *Śrīmad-Bhāgavatamnak*, minden védikus tudás lényegének. (*Śrīmad-Bhāgavatam* 1.1.7 magyarázat)

³ Śrī Kṛṣṇa, az Istenség Legfelsőbb Személyisége legutóbbi inkarnációja, aki 1489-ben jelent meg Bengálban, s megalapította a *gauḍīya-vaiṣṇava sampradāyát* (tanítványi láncolatot).

⁴ Caitanya-mata-maṅjuṣā 6.

⁵ Például: *Śrīmad-Bhāgavatam* 2.1.11, 11.2.39–40, 11.2.55.

⁶ 1896-1977, A Kṛṣṇa-tudat Nemzetközi Közösségének (ISKCON) alapító *ācāryája*.

⁷ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda a Tizedik Ének 13. fejezetéig jutott el a szöveg fordításával és kommentálásával, a további fejezeteket tanítványai fejezték be.

zata jelent meg Bhānu Swami⁸ fordításában.⁹ Így minden további kommentár angol nyelvű kiadása hiánypótló.

A kanadai Gaurapada Dāsa, a kötet fordítója a kiemelkedő szanszkrit tudós, Gopīparāṇadhana Dāsa¹⁰ tanítványa, s szanszkrit nyelvi tanulmányait Indiában a Govardhana városban korábban működött *Śrīmad-Bhāgavata-vidyā-pīṭham* nevű iskolában végezte,¹¹ ahol az oktatás részét képezte a *Bhāgavatam*-kommentárok napi tanulmányozása Gopīparāṇadhana Dāsa útmutatásával. Gopīparāṇadhana Dāsa eltávozása után Matsya Avatāra Dāsa¹² vette

át az iskola vezetését és az oktatást, és segítette Gaurapada Dāsa nyelvtani ismereteinek elmélyítését. Ő a szóban forgó kötet lektora is. Gaurapada Dāsa és Matsya Avatāra Dāsa több szövegen is dolgoztak már együtt. Fordítóként közös munkájuk Kavi Karṇapūra *Alaṅkāra-kaustubha*¹³ című könyve. A szanszkrit költészet területén Gaurapada Dāsa fordította angolra és Matsya Avatāra Dāsa lektorálta Jīva Gosvāmī *Bhakti-rasāmṛta-śeṣajāt*¹⁴ és Baladeva Vidyābhūṣaṇa *Sāhitya-kaumudījāt*.¹⁵ Gaurapada Dāsa a költészet témájában önálló kötetet is írt *Versified History of Sanskrit Poetics: The Soul is Rasa* címen. További munkái¹⁶ a *Puruṣa-sūkt*a fordítása Śaunaka kommentárjaival, Rūpa Gosvāmī *Prayuktākhyāta-maṅjarī*¹⁷ című könyvének fordítása, valamint *Viṣṇu Purāṇa, Fifth Canto: Krishna's pastimes* címen a szöveg ötödik énekének fordítása. Elkészítette a jelen írás tárgyául szolgáló sorozat további öt kötetének fordítá-

⁸ A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda tanítványa, a Krisna-tudat Nemzetközi Közössége (ISKCON) vezető testületének tagja. Számos könyvet fordított bengáli illetve szanszkrit nyelvről.

⁹ Bhānu Swami (trans.): *Śrīmad-Bhāgavatam Sārārtha Darśinī* 1–9. kötet. Sri Vaikunta Enterprises, Chennai 2008–2011.

¹⁰ Gopīparāṇadhana Dāsa (1950–2011) az Egyesült Államokban született, a Columbia Egyetemen szerzett BA diplomát nyelvészetből, majd A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda útmutatásával, az ő tanítványaként vált szanszkrit tudóssá. Prabhupāda eltávozása után részt vett Prabhupāda *Bhāgavatam*-fordításának és kommentálásának befejezésében. Számos más munkája közül a legkiemelkedőbb Sanātana Gosvāmī *Brhad-Bhāgavatāmṛtājānak* szanszkritről angol nyelvre való lefordítása.

¹¹ A Gopīparāṇadhana Dāsa által 2005-ben alapított iskola nemcsak szanszkrit nyelvtant, hanem beszélt szanszkritot, *kāvya*t (költészetet) és *nyāya*t (logikát), valamint *gauḍīya-vaiṣṇava* filozófiát is oktatott, és a diákokat *brāhmaṇikus* tulajdonságokra és az odaadás emelkedett szintjére is nevelte. Célja fordítók és lektorok kinevelése volt az ISKCON könyvkiadója, a Bhaktivedanta Book Trust számára.

¹² Az ausztrál származású Matsya Avatāra Dāsa szanszkrit tudását Yadu Dāsától, a *Harināmam-*

ṛta-vyākaraṇa fordítójától kapta. Hat évig tanított szanszkrit nyelvtant Govardhanánál a *Śrīmad-Bhāgavata-vidyā-pīṭham*ban, majd három évig az iskola vṛndāvanai helyszínén.

¹³ Kavi Karṇapūra: *Alaṅkāra-kaustubha, The Jewel of Poetics* (trans.: Gaurapada Dāsa, Matsya Avatāra Dāsa). Ras Bihari Lāl and Sons, Vṛndāvana, 2017.

¹⁴ Jīva Gosvāmī: *Bhakti-rasāmṛta-śeṣa* (trans.: Gaurapada Dāsa). Rasbihārī Lāl & Sons, Vṛndāvana, 2015.

¹⁵ Baladeva Vidyābhūṣaṇa: *Sāhitya-kaumudī* (trans.: Gaurapada Dāsa). Rasbihārī Lāl & Sons, Vṛndāvana, 2015.

¹⁶ <http://news.vrindavantoday.org/2017/07/new-publication-explores-krishna-rasa/>

¹⁷ Rūpa Gosvāmī: *Prayuktākhyāta-maṅjarī* (trans.: Gaurapada Dāsa). Rasbihārī Lāl & Sons, Vṛndāvana, nd.

sát is, melyek jelenleg lektorálásra, majd kiadásra várnak.¹⁸

A kötetet kézbe véve felmerülhet az olvasóban a kérdés, hogy vajon miért nem a *Bhāgavatam* Első Éneke kommentárjainak fordításával kezdődik a sorozat. A könyv bevezetőjéből kiderül, hogy ennek pusztán praktikus oka van: a *Śrīmad-Bhāgavatavidyā-pīṭham* curriculumának része volt a Tizedik Ének egyes kommentárjainak közös fordítása, így a munka egy része már készen állt. Mivel a *Bhāgavatam* olvasásának előírt rendje, hogy az Első Énektől haladjunk folyamatosan a Tizenkettedikig, e kötetet azoknak az olvasóknak ajánlom, akik az első kilenc éneket már áttanulmányozták. A Tizedik Ének a mű tetőpontja, mely Kṛṣṇa, az Istenség Legfelsőbb Személyiségének földi megjelenését és itt végzett kedvteléseit mutatja be örök társainak társaságában. Az előző énekek ismerete nélkül könnyű félreérteni az Úr emberi cselekedeteit.

A *Bhāgavatam* Tizedik Éneke 90 fejezetből áll, s a jelen kötet az első három fejezet verseihez fűzött *vaiṣṇava* kommentárok közül az alábbiakat dolgozza fel teljes terjedelmükben vagy részlegesen:

- Śrīdhara Svāmī: *Bhāvārtha-dīpikā*
- Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura: *Sārārtha-darśinī*
- Sanātana Gosvāmī: *Bṛhad-vaiṣṇava-toṣaṇī*
- Jīva Gosvāmī: *Laghu-vaiṣṇava-toṣaṇī*
- Jīva Gosvāmī: *Krama-sandarbha*
- Baladeva Vidyābhūṣaṇa: *Vaiṣṇavānandīnī*

- Śrīnātha Paṇḍita: *Caitanya-mata-mañjuṣā*
- Ismeretlen szerző: *Bṛhad-krama-sandarbha*
- Bhaktisiddhānta Sarasvatī Ṭhākura: *Tathya*
- Vijayadhvaja Tīrtha: *Pada-ratnāvali*
- Vīra-Rāghava: *Bhāgavata-candra-candrikā*
- Vallabhācārya: *Subodhini*
- Śukadeva Mahārāja: *Siddhānta-pradīpa*
- Vamśīdhara Paṇḍit: *Bhāvārtha-dīpikā-prakāśa*
- Paṇḍit Gaṅgā: *Anvītārtha-prakāśikā*

A bevezetés felsorolja és röviden bemutatja a kötetben szereplő kommentárok szerzőit s magyarázataik sajátosságait, valamint a kommentárok prezentálásának módját. Mind a négy *vaiṣṇava-sampradāya* nézeteit is ismerteti, ami külön érdekessé teszi a szöveget.

A kötet fő részét képező három fejezetben a versek nem az ISKCON-*bhakták* által megszokott BBT-kiadás¹⁹ szanszkrit szövegét követik, hanem Śrīdhara Svāmī *Bhāgavatamjáét*, és a verssorokat Jīva Gosvāmī alapján csoportosították versszakokká. Így a versszámok időnként eltérhetnek a BBT kiadásától. A szanszkrit versek latin betűs diakritikus átírását a szavankénti fordítás követi, majd a versek szintaktikai felbontását látjuk az *ācāryák* kommentárjai alapján. Ez a mondatnyi elemzés adja meg a versek jelentésének kulcsát. Gyakorlatilag a versben szereplő szavak prózába rendezését láthatjuk. A *Bhāgavatam* verseinek fordítá-

¹⁸ <http://news.vrindavantoday.org/2017/07/new-publication-explores-krishna-rasa/>

¹⁹ Bhaktivedanta Book Trust. A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda által alapított könyvkiadó.

sánál Gaurapada Dāsa a szöveghűségre törekszik, nem emeli be a versfordításokba a kommentárok elemeit, s amennyire az angol nyelv engedi, tükrözi a szavak szintaktikai kapcsolatát. Az értelmezéshez kiegészítésként hozzáértendő, de a versben nem szereplő szavak zárójelben jelennek meg. E kiegészítések nem a fordító önkényes betoldásai, hanem a kommentárokból átvett kifejezések. A szintaktikai felbontás után következnek maguk a kommentárok. E magyarázatok eredeti szanszkrit szövege nem szerepel a kötetben, de a bevezetésből kiderül, hogy a szerző mely kiadók mely szövegváltozatait használta. A kommentárok általában a fenti sorrendben jelennek meg, de többnyire nem teljes terjedelmükben. Mivel gyakori közöttük az átfedés, a fordító a saját megítélése szerint emel ki részeket az *ācāryák* írásaiból, s kerüli az ismétléseket. Az így kapott eredmény csodálatosan szemlélteti a *vaiṣṇava* szenteknek

e magasztos szöveggel kapcsolatos változatos megvalósításait, és kétségtelenül különleges élményt nyújt.

A kötet két függelék is tartalmaz, melyek a *Bhāgavatam* Tizedik Éneke második és harmadik fejezetének kommentárjaiban megjelenő fogalmakat és koncepciókat fejtik ki. Az első függelék a *prāṇa* szó jelentését ismerteti részletesen, a második pedig a *nirviṣeṣa* szó különféle használatait mutatja be. A *vaiṣṇava* teológia e két lényeges fogalmának a különféle *ācāryák* szemszögéből való értelmezése és ezen értelmezések összehangolása különleges tartalmakat tár fel.

A hiánypótló kötet egy komoly tudományos munka, s a *Bhāgavatam* Tizedik Énekének mélységeit megismerni vágyó *vaiṣṇavák* számára különleges kincs. Mivel a könyv egy sorozat első kötete, várakozással tekintünk a Tizedik Ének további fejezeteihez fűzött hasonló kommentárok elé.

Śivarāma Swami: Varṇāśrama-
kódex. Első kötet. A varṇák

Puṣkariṇī Devī Dāsī
(Markwarthné Lengyel Piroska)

Śivarāma Swami *Varṇāśrama-kódexe*¹ egy sorozat első kötete. E sorozat a *varṇāśrama*, azaz a védikus alapokon nyugvó társadalmi berendezkedés témáját tárgyalja és elemzi, a mai korban való alkalmazást célozva. A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, a védikus írások 20. századi ismert tanítója, a Krisna-tudat Nemzetközi Közösségének (ISKCON) alapítója élete végén, 1977-ben azt nyilatkozta, hogy életét nem érzi sikeresnek, mert missziója egy fontos része, a *varṇāśrama*-rendszer bemutatása és bevezetése nem teljesült.² Az elmúlt évtizedekben az ISKCON-ban újra és újra előkerültek mindazok a tervek és elképzelések, melyeket az alapító meg szeretett volna valósítani, köztük a *varṇāśrama* kérdése is. Hazánkban 2015-ben fogalmazta meg a Magyarországi Krisna-tudatú Hívők Közösségének

(MKTHK) Közgyűlése, hogy az elkövetkező időszak egyik fontos törekvése a védikus társadalmi rendszer oktatása és jövőbeni bevezetése. E célból felállítottak egy bizottságot,³ valamint felkérték a szerzőt a sorozat megírására.

Śivarāma Swami 1949-ben Budapesten született. 1956-ban szüleivel Kanadába emigrált, ahol tanulmányait is végezte. Fiatalon elkötelezett tagja, szerzete-se lett az ISKCON-nak, majd 1973-ban avatást kapott A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupādától. 1979-ben a *sannyāsa-āśramába*, a lemondott szerzetes tanítók rendjébe lépett. Azóta utazik és előadásokat tart szerte a világban. Tagja az ISKCON irányító testületének, a GBK-nak. Magyarországon 1987 óta prédikál, megalakulása óta az MKTHK vezető lelkesze. Világszerte elismert vallástudós és irodalmár, aki alaposan ismeri a *vaiṣṇava* tanítók és írók műveit és filozófiai hagyatékát. Publikációi között fontos teológiai munkák, tanulmányok és irodalmi művek egyaránt találhatók, melyek közül legismertebb a *Kṛṣṇa Vṛndāvanában* és a *Nava-Vraja-mahimā* sorozat.

A *Varṇāśrama-kódex* sorozat első tagja *A varṇák* alcímet viseli. „Azt a központi témát járja körül, hogyan lehetünk jó emberek és jó bhakták.⁴ Annak ugyan, hogy bhaktákká váljunk, nem elengedhetetlen feltétele, hogy jó emberek legyünk, ám mindaddig, amíg valaki feltételekhez van kötve, a jó emberré válás segít abban,

¹ Śivarāma Swami: *Varṇāśrama-kódex: Első kötet: A varṇák*. Lál Kiadó, 2016, 463 oldal.

² Śivarāma Swami 2016: 9–10.

³ Varṇāśrama-dharma Bizottság.

⁴ A *bhakta* szanszkrit szó, Isten odaadó hívét jelenti.

*hogy jó bhakta legyen belőle.*⁵ Śivarāma Swami kézikönyvnek nevezi munkáját, mert elsősorban a gyakorlati megvalósítás, a gyakorlatba ültetés a célja az elmélet részletes tárgyalásával. A téma jövőbeli rendszeres oktatása alapjának tekinti a könyvet, és ez a hasznosságra törekvés és segítő szándék az egész művön át nyomon követhető: a felépítéstől kezdve a nyelvhasználaton és stíluson át a tárgymutató szerkesztéséig.

A könyv születésével és céljával, a *varṇāśrama*-rendszer lényegre törő leírásával, valamint a téma fontosságával foglalkozik az első rész. Az első fejezetben a szerző definiálja a kódex célját: a *vaiṣṇava* szentírásokon (*Bhagavad-gītā*, *Śrīmad-Bhāgavatam*) alapuló értékrend átadása a mai kor embereinek.⁶ Az elveket kifejezetten az élet gyakorlati aspektusaival kapcsolatban kívánja megismertetni az olvasókkal. A téma, a védikus társadalmi berendezkedés újjáélesztése a modern kerek között sokféle társadalomtudós érdeklődésére számot tarthat, elsősorban azonban mégsem nekik íródott, hanem a *bhaktáknak*. Azoknak a híveknek, akik fejlődni, tanulni szeretnének a lelki életben, akik készen állnak egy új, számunkra talán még furcsa nézőpont befogadására.

A *varṇāśrama* fogalmának tisztázása központi jelentőségű, ezért természetesen a könyv elején kapott helyet. A szó egy olyan társadalmi berendezkedést takar, amelynek tagjai nemcsak a tevékenységfoglalkozásbeli besorolás alapján alkotnak társadalmi osztályokat, azaz *varṇákat*, ha-

nem a lelki élet gyakorlásának körülményei, vagyis a lelki rendekben (*āśrama*) való részvétel szintén jelentőséggel bír.⁷

A *varṇāśrama*-rendszer bevezetésének megítélése a 21. században még a *bhakták* között is ellentmondásos. Vannak, akik az elmúlt kétszáz év liberalista nézeteit hangoztatva elvetik a társadalom felosztásának gyakorlatát, és az egyenlőség elvét hangsúlyozzák. A felületes szemlélő számára a *varṇāśrama*-rendszer azonosnak tűnik a kasztrendszerrel (amelyet pedig mindenki elítél, és amelyen még a függetlenné vált India is igyekszik túllépni immár 70 éve). A kódex első részének további két fejezetét Śivarāma Swami arra szánja, hogy eloszlassa ezt a félreértést, és megmagyarázza a *varṇāśrama* felépítését, célját és létrehívásának szükségességét. E társadalmi felépítésnek ugyanis célja van: a közösség minden egyes tagjának segítése, lelki és anyagi felemelése.⁸ Ennek szem előtt tartása és a szabályok követése megakadályozza azt, hogy a *varṇāśrama* kasztrendszerre váljon – vallja a szerző. (A kasztrendszerre válás veszélyeiről egy alfejezet is szól.) A rendszer szabályai közül a legfontosabb az, hogy nem a születés, hanem a tulajdonságok és a tevékenység határozzák meg a társadalom felépítését.⁹ Arról, hogy a *varṇāśramának* igenis van létjogosultsága a jelenkorban, egy külön alfejezetben olvashatunk. A *varṇāśrama* életre hívásának egyik fontos ellenérve az, hogy megakadályozza a „légy önmagad, használd ki a benned rejlő lehetősé-

⁵ Uo. 14.

⁶ Uo. 21.

⁷ Ezek rövid bemutatását lásd a mű 31–35. oldalán.

⁸ Uo. 32.

⁹ Uo. 45.

geket” megvalósítását. Ez a népszerű nézet nem összeegyeztethetetlen, nem áll ellentétben a *varṇāśramával* – mondja Śivarāma Swami.¹⁰ Az egyetlen különbség, amiben a védikus modell különbözik a divatos szlogentől, az az, hogy az előbbiben az önismeret mellett lelki célkitűzések is fontosak, melyek között az elégedettség, valamint az egyén korlátainak megismerése és elfogadása szintén szerepelnek.

A második rész a *varṇāśrama*-rendszer kiépítésének feltételeit adja meg azzal, hogy ismerteti mindazokat a tulajdonságokat, értékeket és mintákat, melyek nélkül lehetetlen vállalkozás a rendszer bevezetésén még csak gondolkodni is. Mint minden társadalom, a *varṇāśrama* szintén emberekből áll, és az egyének determinálják a rendszer sikerét vagy kudarcát. A társadalom nézőpontjából tehát nem elhanyagolható, hogy kik, milyen személyek a tagjai. De ugyanígy fontos ez az egyén szempontjából is. Ezért szükséges néhány fontos elv, illetve tulajdonság el-sajátítása, melyek mind az egyén, mind a közösség hasznára válnak. A *Śrīmad-Bhāgavatam* harminc emberi tulajdonságot ír le, melyeket kiemelten fontosnak tart, és mindenki számára irányelvnek tekint. Śivarāma Swami ezeket elemzi gyakorlati megközelítésből, állításait a szentírásokkal alátámasztva. A téma több mint száz oldalon át tartó tárgyalása rávilágít arra, hogy milyen lényeges kérdésnek látja a szerző a *bhakták* nemes tulajdonságait és értékrendjét.

A mű alcímét adó *varṇákkal* a harmadik rész foglalkozik részletesen. A *daiva-varṇāśrama*¹¹ leírásával kezdődik a téma bevezetése, mely a *bhaktáknak* való társadalmi struktúrát jelenti, és néhány ponton eltér a hagyományos védikus társadalmi berendezkedéstől.¹² Ennek tisztázása alapozza meg a *varṇák* ismertetését, mivel a *bhakták* számára a *varṇa* nem pusztán egy társadalmi osztály, amelybe munkájuk révén kerülnek. A kérdés sokkal összetettebb, mint a *varṇát* egy adott tevékenységi körrel azonosítani: az egyének természete, tulajdonságai, motivációi, az odaadó szolgálat folyamata és sok egyéb tényező is szerepet játszik abban, hogy ki melyik *varṇába* tartozik. Ezért a harmadik rész első felében Śivarāma Swami alaposan körbejárja ezt a kérdést, mielőtt elkezdené tárgyalni az egyes *varṇákba* való tartozás ismerveit. Ez egy mindenki számára releváns téma, és a szerző alaposan mutatja be és elemzi azt, a töle megszokott bőséges hivatkozással.

A kódex összegzése a negyedik részben található. Itt a konklúzió mellett röviden olvashatunk az *āśramákról*,¹³ arról, hogy a *varṇāśrama* bevezetése milyen kapcsolatban áll a gazdasággal, illetve a meglévő családi hagyományokkal. A zárszó arra buzdít, hogy a *bhakták* fogadják el a *varṇāśramát* mint Śrīla Prabhupāda egyik fontos (még eddig meg nem valósított) álmát, és legyenek készek tenni érte. Az első lépés a második részben ismertetett tulaj-

¹⁰ Uo. 53–56.

¹¹ A *varṇāśrama* olyan formája, amelyben mindenki *vaiṣṇava*.

¹² Uo. 179.

¹³ A lelki rendeket egy külön kötet fogja tárgyalni a *varṇāśrama*-könyvsorozatban.

donságok ápolása, gyakorlatba ültetése – ez a könyv legfőbb üzenete az olvasókhoz. A függelékben hasznos gyűjteményt találunk a rendszer elveiről, az ISKCON *varṇāśramával* kapcsolatos küldetését, valamint beszélgetéseket, melyekben Śrīla Prabhupāda a *varṇāśramáról* tanít.

Śivarāma Swami *Varṇāśrama-kódexe* hiánypótló a témában. Nemcsak hazánkban, de nemzetközi tekintetben sem készült még ilyen átfogó munka, így méltán lehet egyedülállónak nevezni. A *varṇāśramát* gyakorlati megközelítésből, a megvalósítása céljából ismerteti és elemzi, de mindvégig a szentírások, a korábbi tanítók és lelki tanítómestere, A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda nyomdokain haladva. Egyik fő erénye a *varṇāśrama* elméletének alapos körbejárása. Minden alkalommal az elvekből, a szentírások által adott ismérvekből indul ki, de nem pusztán idézi azokat, hanem bemutatja, hogy miért van jelentőségük a téma szempontjából. A mű felépítése logikus és koherens. Stílusa könnyen érthető, olvasmányos, ugyanakkor igényes és választékos.

A mű eleje a *varṇāśrama* megokolása és megalapozása szempontjából nélkülözhetetlen ismereteket adja át. Bár az alcímben ismertetett *varṇākkal* csak a harmadik részben, a 177. oldaltól foglalkozik, az első két rész is elengedhetetlen, mert a társadalmi osztályok elválaszthatatlannak egy lelki alapokon nyugvó társadalomban a közösséget alkotó egyének tulajdonságaitól.

A kódex valóban kézikönyv a *bhaktáknak*, akik szeretnék a *varṇāśramát* a jövőben életre hívni. De nemcsak számukra lehet érdekes, hanem minden olyan tudós és laikus olvasó számára is, aki érdeklődik egy izgalmas társadalmi kísérlet iránt.

Azt, hogy a könyv eléri-e a célját (hogy az olvasó jobb emberré, illetve jobb *bhaktává* váljon), majd a jövő fogja megmutatni. Śivarāma Swami a kötettel (illetve az eljövendő sorozattal) ehhez páratlan segítséget ad. Úgy vélem, a jövő *vaiṣṇavái* méltán tekinthetik mérföldkönek a *varṇāśrama* bevezetésének (előreláthatóan hosszú) folyamatában.

Szerzők

Csadó Szilvia

Vaisnava teológus, a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola végzett hallgatója.

Gaura Kṛṣṇa Dāsa (Tóth-Soma László)

PhD, biológus, vallásfilozófus, főiskolai tanár, a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola rektorhelyettese.

Halmai Zsuzsa

PhD, pszichológus, a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola adjunktusa.

Īśvara Kṛṣṇa Dāsa (Tasi István)

PhD, kultúrantropológus, vaisnava teológus, a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola adjunktusa.

Jeney Anna

Az ELTE végzett szociológus hallgatója. Jelenlegi tanulmányait kulturális antropológia mesterszakon folytatja a finnországi University of Jyväskylä.

Karuṇā-sindhu Devī Dāsī (Nikodemus Katalin)

Vaisnava teológus, vaisnava jógamester, a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola jógaoktatója.

Mahārāṇī Devī Dāsī (Banyár Magdolna)

PhD, közgazdász, szociológus, főiskolai tanár, a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola rektora.

Mañjarī Devī Dāsī (Magyar Márta)

Vallástudomány szakos bölcseész, vaisnava teológus, a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola adjunktusa.

Puṣkariṇī Devī Dāsī (Markwarthné Lengyel Piroska)

Vaisnava teológus. A Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola oktatója.